18515 6

a'

613

15

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN

MISCELLANEA AUSTRIACA

AD

BOTANICAM, CHEMIAM,

ET

HISTORIAM NATURALEM SPECTANTIA,

CUM

FIGURIS PARTIM COLORATIS.

VOL. I.



VINDOBONÆ,

EX OFFICINA KRAUSIANA.

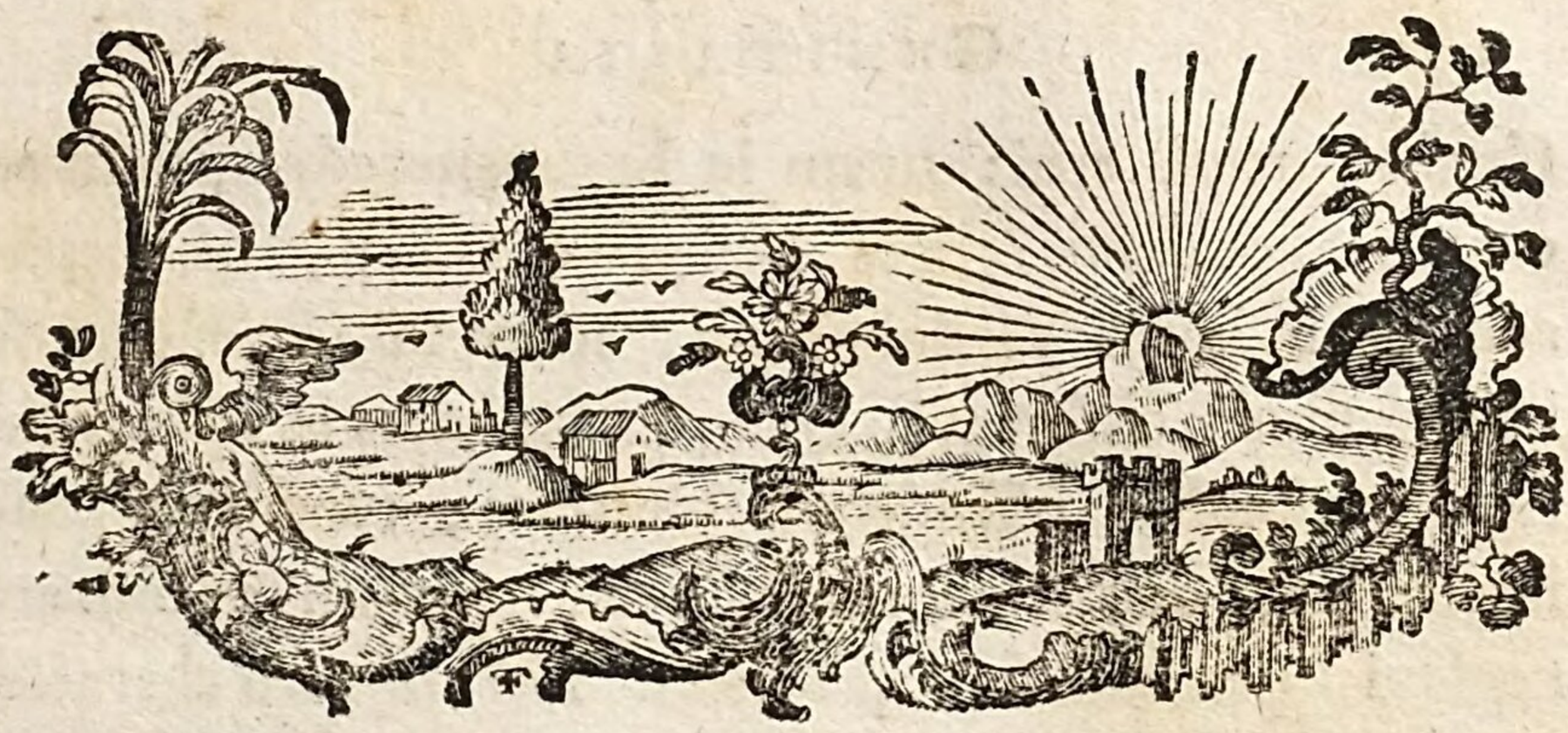
1778.

PRÆFATIO.

CONSTITUI in hiſce opuſculis colligere ac prelo dare, cum proprias quasdam, tum alienas amicorum lucubratiunculas, Botanici, Mineralogici, Chemici, Zoologicique argumenti, aut quocunque modo facientes ad Hiſtoriam naturalem. Nec ſolas has novas ineditasque; ſed interſeram etiam illas, quæ ſub Diſſertationum inauguralium titulo in Univerſitatibus Domi-

nii Auſtriaci ab hoc anno in lucem edentur, dignæ mihi viſæ, quæ ab oblivione, in quam fugaces hi ingenii fœtus labi ut plurimum brevi ſoleant, ſerventur. Si placuiſſe eruditis hunc laborem meum intellexero, ultra pergam. Scribebam Vindobonæ 1. die Novembris anno 1777.

I. Ni-



I.

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN

GENITALIA ASCLEPIADEARUM.

EST omnino ob insolitam parvitatem cohærentemque ac intricatam compagem in plantis sic dictis asclepiadeis difficillima partium genitalium cognitio; nam quantumvis flores sæpe ipsi magni sint, partium tamen dictarum nihilominus molem exiguam natura fecit; ut sine optima lente oculus vix quidquam hic detegat. Anno 1758 in itinere meo Americano primus, opinor, veram earundem structuram in octo Cynanchi speciebus territorii

Carthagenenſis erui; quam in Europam redux, dum ad examen vocabam omnes aſclepiadeas illas, quæ tunc aderant in horto Vindobonenſi, etiam in his eodem ſe habere modo obſervavi. Quas autem antea in aliis Americæ regionibus offenderam plurimas, tunc non bene intellectas, deſcribere nolui, tandem etiam examinare neglexi, pertæſus ingrati laboris. Illarum vero characterem anno 1763 in Hiſtoria ſtirpium Americanarum publici juris feci. Admiranti ſingularem hanc ſtructuram, incidebat in mentem, flores integros ſpiritui vini immerſos mecum transferre in Europam; qui, colore excepto, illibati manſerunt, ut tractari commode examinarique potuerint ceu vivi. Brevi poſt reditum anno 1760 cum illuſtri Linnæo non tantum hanc Cynanchorum affiniumque detectam fabricam, ſed ipſos etiam illos, ut convincerem, flores Americanos, in ſpiritu vini hærentes, communicavi, una virum celeberrimum exemplo hoc meo admonens, ut deinceps exoticas ſtirpes curaret ſibi a diſcipulis ſuis transmitti in hoc ſpiritu, ſi harum characterem legitime & certo dignoſcere cuperet, quum exſiccatæ fallerent ſæpiſſime. Atque hunc quidem fructum ex miſſione mea obtinuiſſe me, lætus ex non uno edito opuſculo intellexi; nam cæterum haud videor perſuaſiſſe amiciſſimo viro, quem in ultima etiam Syſtematis ſui editione characterem antiquum ſervaſſe, lego. Forte nec perſuaſeram aliis. Propterea ex Hungaria Vien-

nam

nam reverſus, anno 1769 cœpi aſclepiadeas ſtirpes ab integro examinare attentius, & delineare partes obſervatas; in eoque verſabar tunc ſedulus, quando anni 1771 menſis Septembris 17 die ſcripta a Clariſſimo Chriſtiano Friderico Rottböll epiſtola mihi traditur, cui induſtrius ille vir incluſerat tabulam impreſſam, ſiſtentem quarundam Aſclepiadearum characteres cum figurarum explicatione, ſimul mihi indicans, ſuper hac re in lingua Danica ſe edidiſſe programma; quod videre mihi huc usque non contigit. Gaudebam impenſe, tandem Botanicorum aliquem mecum eadem & ſentire, & publicaſſe. Sed tamen morabar plura, quæ non videbantur in integrum congruere cum obſervatis meis; quare conſtitui in proximum annum revocare ad incudem omnia. Nec ſic contentus, quotannis, dum per otium licuit, redii ad priſtinum examen. Ita correxi plura, ut nunc demum poſſe me examinatarum ſtirpium dare characteres genuinos exiſtimem.

Interea vidi in volumine ſexto epiſtolarum ad ill. Hallerum ſcriptarum anno 1775 edito epiſtolam ejusdem laudati Chriſtiani Friderici Rottböll, in qua hæc lego: *Aſclepiadeas plantas omnes poſt Jacquinum decandras eſſe confirmavi; de Periploca tamen græca non adhuc ſatis certus ſum. Apicem corporis truncati ſeu fundum dolioli tui inverſi Aſclepiadum ſtigma non eſſe, licet ſæpe apices ſive ſtigmata centro nectarii jungantur, contra Lœflingium,*

gium, Jacquinum, Adanſonium evici; qua occaſione lapſum Læſlingii it. hiſp. p. 214, & Jacquini hiſt. ſtirp. american. p. 81 - 87, cuſpidem nectarii ſive dolii pro ſtylo continuato habentium tetigi. De decandria Aſclepiadearum plures extant obſervationes Jacquini 1763. Linnæus, qui 1764 Genera plantarum & 1767 Syſtema naturæ edidit, ad has ſurdus fuit. Miſi ego libellum cum icone, viſurus, an adhuc naturæ obloqui pergat? &c.

Dein etiam Acta Societatis Scientiarum Vliſſingenſis 1776 vol. 5. pag. 281, Batavo idiomate vulgata, diſſertationem continent cl. E. P. Swagerman Amſtelodami 25 Martii 1774 ſcriptam, in qua dilucidatio quædam ſtructuræ floris Apocyni androſæmifolii, figuris illuſtrata, occurrit; at vero quum in hac non quærebatur partium genitalium abſoluta cognitio, ſed ſola explicatio phœnomeni ſingularis, cur muſcas flos ille caperet occideretque, nullam adeo lucem illa argumento noſtro attulit.

Tandem quoque in Actorum Academiæ electoralis Palatinæ volumine tertio phyſico, anno 1775 edito, ineunte autem hoc demum anno a me viſo emptoque, pag. 41 inveni diſſertationem viri celeberrimi Joſephi Theophili Kölreuter de anthera contortarum, ſermone Germanico conſcriptam, in qua ſequentia contracta excerpo, quæ hic adnotanda duco. Et *primo* quidem mecum contra ſententiam clariſſimi Rottböll egregius autor affir-

affirmat ſub finem pag. 47 & in principio proximæ, *ſtylos cum corpore truncato ſive doliolo vere eſſe connatos.* *Secundo*, dum Aſclepiadeas plantas mecum & cum clariſſimo Rottböll decandras pronuntiat, *Periplocam* tamen, ait pag. 52, *me græcam non recte decandris adnumeraſſe, quæ pentandra modo foret.* *Tertio* etiam *male me flavas illas exiguasque clavas pro antheris fertilibus habere; quia* ex ſententia ill. viri *pollinem nec continerent, nec igitur emitterent.* Et *quarto* tandem *in eo me errare, quod totum Linnæo dictum corpuſculum truncatum tanquam ſtigma deſcribam, dum tamen ſtigmatis nomen ad ſolam illam floris partem in ſtricto ſenſu pertineat, quæ ſemen maſculinum attrahere in ſe & debeat & valeat.* Putem ſic, quæ autor fuſius habet, accurate me reddidiſſe.

Ad illa autem pace viri, quem maximi ob merita ſumma ſua facimus omnes, reſpondeo, nunquam me exiſtimaſſe, errare, quum humanum ſit, eſſe a me alienum; tum vero in rebus microſcopicis credidiſſe me ſemper, eſſe errorem facillimum & excuſabilem. Nec tamen me hoſce errores rite percipere poſſe. Nam dum *Periplocam græcam decandram* aſſerui, id factum negligenter non fuit. Deſumpſi hunc ſtaminum numerum ab antheris, quod plane deficere filamenta crediderim. Et ſane geminas tales vidi, & iterum video, in qualibet bractea nectarii, quam ex analogia cynanchorum hoc titulo donare me poſſe arbitrabar. Si vero hanc

ipſam bracteam (uti conjicio) vocari filamentum vir clariſſimus jubeat, erit omnino Periploca hæc hoc ſenſu pentandra, ſed ſimul decanthera. Atque hanc ipſam nunc ſententiam, ut vitentur diſſona, in deſcriptione hujus plantæ amplexus ſum.

Clavas autem flavas & exiguas illas, neſcio, quo alio quam antherarum nomine ſalutem? Continent in ſe illam materiem, quam pro ſemine maſculino habemus uterque, & a qua fæcundatio germinis dependeat. Sed hæc ipſa, inquit cl. Kölreuter, pollen verus non eſt. Certe globulos in illa aut alias determinatæ figuræ particulas, uti quidem hoc evenit in aliis plerisque plantis, oculus vulgariter armatus non detegit, ſed ſuccum glutinoſum; ut igitur, ſi pollinem, ut pollen, ſit, neceſſario ſic figuratum eſſe oporteat, & antheram, ut anthera, talem pollinem continere, male dixerim antheras. At vero quo nunc novo titulo venient inſigniendæ hæ clavæ, genitali hoc liquore fœtæ? Ego quidem, dum *clavæ illæ flavæ & planæ ex tota ſua ſtructura evidentiſſime & præciſe ſint id, quod in aliis plerisque plantis ipſæ antheræ ſint, atque adeo & hæ & illæ utrobique ſint genuinum generationis maſculinum organum*, (ſunt ipſa tradu&ta clariſſimi Kölreuter pag. 53 verba,) nil mutabo in terminis, & antheras appellare pergam, ratus, ad pollinis conſtituendum characterem, ſoliditatem figuratam aut fluiditatem (& quis aſſerere audeat, hanc eſſe non figuratam?)

nihil

nihil facere. Interea legi & adnotari omnino merentur, quæ cl. vir de fluiditate hujus pollinis aliisque huc ſpectantibus differuit. Quorſum pertinet etiam tractatus ille, nuperrime editus de ſexu Cryptogamarum, ex quo lecto tanta ſum affectus voluptate, tantumque hauſi fructum, ut publicas non poſſim non agere autori gratias. Ex hoc etiam videor in deſcriptione Lycopodii helvetici, in Flor. auſtr. tab. 196 exhibiti, flores maſculos pro fœmineis, & viciſſim ſumpſiſſe.

Tandem quod corpuſculum truncatum Linnæi ſive dolium Halleri pro ſtigmate deſcripſerim, etiam hoc non placuit; ſed non potui a me impetrare, quin denuo nunc hoc titulo deſcriberem; lubens tamen & gratus ſententiam mutabo, ſimul ac vir induſtrius firmis argumentis viam veram auræ vel liquidi fæcundantis aliam quam per aliquam hujus corporis partem demonſtraverit; eoque exſpectabo hæc argumenta avidius, cum quod candide fatear, me hic adhucdum verſari in caligine, tum quod ipſe detecturus non ſim, qui oculis jam nimium fatigatis parcere conſtituerim. Liceat tamen proponere pauca hic conſideranda. Et *primo* quidem ratione ſitus & connexionis ſummam eſſe analogiam corporis truncati Aſclepiadearum cum ſtigmate aliarum plantarum. *Secundo* non videri pertinere ad naturam ſtigmatis, ut pollinem attrahat per ſolum ſuum apicem; nam æque ſtigma vocabo, ſi hoc præſtet per oras aut per

aliam qualemcunque ſui partem. Hinc *tertio* me non capere, ſi ſolis in ſacculis, quibus inhærent antheræ, pollen ſive oleoſum illud ex antheris vel clavis exſudans liquidum colligatur, atque exhinc trans membranaceos ſuos parietes corpori truncato applicetur, uti ille docet, me, inquam, non capere, quare corpus illud nomen ſtigmatis non mereretur? *Quarto* liquidum genitale ex antheris in ſacculos depluere non poſſe in Stapeliis, in quibus hi ſacculi antheras ſuperne tegunt, dum ipſæ antheræ ſtigmati ſive corpori truncato immediate incumbunt, quod flavo exeunte earundem genitali liquore etiam maculatum obſervavi. *Quinto* forte veram cohæſionem ſive continuitatem inter organum genitale fæminium (ſub quo comprehendo germen, ſtylos & corpus truncatum) & inter membranam illud circumdantem, in qua ſacculi pro recondendis antheris ſunt, non dari. Certe in pluribus obſervare nullam potui. Omitto alia.

Nec propterea ex hiſce præmiſſis prætendere velim, omnes & ſingulas partes genitales in fæcundatione Aſclepiadearum eodem plane modo officium præſtare ſuum atque in reliquis. Sola defendi partium nomina, data ab officio; ut re ipſa in meris nominibus tota noſtra verſetur diſceptatio, qua mihi cum egregio atque optimo viro nulla unquam gravior intercedet.

Quan-

Quantum impenderim laboris, temporis & tædii in concinnandis figuris, quæ hunc tractatulum illuſtrant, quasque hic omnino neceſſarias duxi, nemo facile æſtimabit. Omnes illæ ad vivas factæ plantas fuere, quas aluit noſter hortus. Integras autem has, aliunde notas, non deſcribam, ſed ſolius floris, de quo hic præciſe agitur, characterem. Neque proportio auctarum partium obſervari eadem ſemper potuit; quum ſic aut nimio peccaſſent volumine aliæ, aut aliarum exiguitas induxiſſet obſcuritatem.

Incipiam ab Apocyno ſibirico, quod an idem ſit cum cannabino Linnæi, judicent, qui cannabinum viderunt.

APOCYNUM SIBIRICUM. *Tab.* 1. *fig.* 1. *Jacq. hort. vindob. vol.* 3. *tab.* 66.

a Exhibet florem integrum in naturali magnitudine.

e Eundem auctum. Præter *a* & *d* reliquæ figuræ ad lentem admodum auctæ ſunt.

Perianthium eſt quinquepartitum; foliolis oblongis, concavis, erectis, corolla brevioribus, viridibus.

Petalum campanulatum, album, erectum, ad unam tertiam partem quinquefidum in lacinias patulas, obtuſas & ſemiovatas.

c Glandulæ quinque, ſubrotundæ, virides & ſeſſiles ponuntur inter filamenta.

d Avulſis petalo & calyce, tota genitalium compages cum ſuſtinente pedunculo in naturali magnitudine.

r c o f Eadem compages aucta.

e Filamenta quinque, craſſa, brevia, cum virore pallentia, incurvula introrſum, ex receptaculo communi *r c* intra corollam orta.

o f & *u f* Anthera ochroleuca cum oris purpuraſcentibus, cordato-acuminata & erecta, ſupra baſin ſuam interiorem *u* affigitur filamento. Omnes autem ſimul in conum *o f* connivent; & ſolum interne *e u m f* ad apicem longitudinaliter ſunt *m f* biloculares, bivalves & polliniferæ.

Staminibus etiam ablatis, in conſpectum prodit *h i l* piſtillum, totum virens, compoſitum ex *h* germinibus duobus glabris; ex *i* ſtylis duobus; & ex *l* ſtigmate unico, communi, capitato, conico, craſſo, muricato, ad ſolum apicem bifido.

Obſervatio. Patet, circa hanc plantam idem fere dubium moveri poſſe, quod circa Periplocam græcam motum fuit. Bracteas antheriferas dicere potuiſſem, quæ filamenta vocavi. Tum forte ipſa ſola antherarum loculamenta veræ aliis antheræ videbuntur, ut ſint illæ geminæ. Sed quis non perſpicit, hæc eſſe fere arbitraria,

&

& vix disquiſitione digna? Etiamſi ad muricata tuberecula ſtigmatis antheræ firmiuscule adhæreant, nulla tamen vera concretio mihi videtur habere locum.

PERIPLOCA GRÆCA *Linnæi. Tab.* 1. *fig.* 2.

a u e Flos integer in naturali magnitudine. Reliquæ floris figuræ ſunt ad lentem auctæ.

Perianthium quinquepartitum, perſiſtens, exiguum; foliolis ovatis, acutis, patentiſſimis, glabris, virentibus.

Corolla rotata, quinquefida: laciniis ex oblongo ovatis, obtuſiſſimis, propter latera revoluta viſis anguſtioribus; facie per pilos albos hirſutis, & atropurpureis cum macula ſupra baſin oblonga glabra & ſubvirente; dorſo autem toto, tum etiam faciei ſummæ parte aliqua, virentibus & glabris. Lacinia *b* petali antica evidentius illa omnia demonſtrat.

c c Nectaria quinque, adnata ſingula tubo corollæ ad ejusdem diviſuras, hinc cum petali laciniis alternantia, oris ſuis lateralibus *c* introrſum productis conniventia, ſuperne emittunt *c* ſetam atropurpuream petalo breviorem & inflexam. Hæc nectaria ſimul in flore integro lateribus ſuis offerunt introſpicienti ſtellulam decemlamellatam.

Avul-

Avulſis calyce, petalo, & nectariis, in conſpectum prodeunt *g h* genitalia, receptaculo ſuo pedunculato *f* inſidentia.

g Filamenta quinque, ex receptaculo communi orta, alterno cum nectariis *c c* ſitu locantur; & accumbentia horum quorumlibet vicinorum lamellis *c*, ſic ſtellulæ modo dictæ interſtitia claudunt. Cæterum ſunt craſſula, teretia, albida, ſuberecta, ad apicem pilis albis erectisque denſe capillata, & hic connivendo incumbentia ſtigmati, ubi ſimul formant ſtellam convexam quinqueradiatam hirſutamque, ſive capitulum illud extra corollæ tubum prominens.

Antheræ in quolibet filamento geminæ, horum utriusque lateri ad extremitatem affixæ, oblongæ, uniloculares, interne oblique dehiſcentes, glutine flavo refertæ. Quæ ſpectantur in *h* antheræ duæ contiguæ, ad vicina duo diverſaque filamenta pertinent. Figura *i* partem dumtaxat ſuperiorem filamenti valde auctam ſiſtit, ab interiore facie depictam, in qua antheræ incipiunt dehiſcere, nam antea clauſiſſimæ ſunt. Omnino autem jam apertæ in *l* ſpectantur.

m Germina duo virentia & glabra abeunt in *n* ſtylum unicum & teretem; cui innaſcitur *p o* ſtigma maximum, diſcoideum, pallidum; ſuperne convexulum, atque in centro papillula fiſſa coronatum; ſubtus planum; in ambitu longitudinaliter decemcrenatum, adeo ut crenæ

alter-

alternæ quinque profundiores inferne ultra ſtigmatis oras protendantur ſub forma appendiculæ rotundatæ & concavæ ferme adinſtar cochlearis *p*.

q Folliculi duo, ad apicem conglutinati, in naturali magnitudine.

Obſervatio. Folliculos addidi propterea, quod horum etiam ad maturitatem usque concretus apex indicium ſimplicitatis ſtyli ſervet. An forte ſtigmatis appendiculæ *p* depluentem ex antheris pollinem viſcoſum, ductumque hinc per profundiores ſtigmatis ſulcos, in concavitatem ſuam excipiunt, ut hic auræ ejus fœcundanti, vel, ſi placet, ipſi pollini, pateat ingreſſus ad interiora? Appendiculæ tales etiam in quibusdam aliis conſpicientur.

PERIPLOCA AFRICANA *Linnæi. Tab.* 1. *fig.* 3.

a c d Flos in volumine naturali. Reliqua omnia ſunt aucta.

Avulſo petalo, conſpicitur *b* perianthium parvum, viride, perſiſtens, quinquepartitum: foliolis lanceolatis, acuminatis, patentibus, foris villoſulis.

c Corolla eſt monopetala, rotata, quinquepartita:

laciniis linearibus, obtuſis, integris, ſpiraliter intortis, ſordide virentibus.

d Nectarium campanulatum, monophyllum, pentagonum, album, erectum, corolla paulo brevius; ore decemdentato acuto & patente.

e f g Vagina albida, ferme longitudine nectarii, pentagona, infra medium cum nectario conglutinata in protuberantibus ſuis angulis quinque fiſſis *e f*. Vagina autem ſuperne terminatur in *g* quinque ſquamulas, (quas multoties auctas figura *b* repræſentat, & *i* unicam ſeorſim,) baſi ſubrotundas & concavas, atque hinc abeuntes in acumen lanceolatum, cujus oræ membranaceæ & pellucidæ pallent, nervus vero medius rubet; porro omnes ſimul conniventes, incumbentesque ſtigmati *g*; interne pro locandis antheris biloculares. *Vide obſervationem*.

Poſt vaginam *e f g* detractam ſpectatur piſtillum *m n r*; cujus germina *m* ſunt longitudinaliter ſemiovata. Styli *n* gemini, ſubulati. Stigma *r* capitatum, magnum, ſubflaveſcens, convexum, baſi pentagonum, ſubtus auctum diſco pentagono minore viridi, ad apicem bipapillare, uti hæc omnia in *o* magis aucto melius apparent.

v Tubercula ſtaminifera oblonga & fuſca, inter ſquamulas *b* & *g* vaginæ *e f g*, ſtigmati *r* adnaſcuntur, quæ ibidem ceu puncta nigricantia obſervantur, omnino

quin-

quinque, ex *o* autem jam ablatæ. Ex horum tuberculorum parte infima utrinque filamentum breviſſimum exoritur, terminatum in antheram *l* obverſe ovatam, planam, flavam, non dehiſcentem, pendulam, in loculamento altero ſquamæ proximæ vaginalis reconditam; fœtam polline liquido ſpiſſoque.

Obſervatio. In hoc flore & in Cynancho acuto, Aſclepiade Vincetoxico, & Aſclepiade nigra, nectarii baſis, ubi fundo floris accreſcit, format duplicaturam, quæ intra nectarium ex fundo iterum adſcendit, atque ad variam in diverſis altitudinem piſtillum undique ambit, ſuperne in quinque ſquamas diviſus, ſtigmati accumbentes. Vocavi hanc duplicaturam adſcendentem *vaginam*, quia vaginæ adinſtar piſtillum includit. Ita vagina *e f g* oritur ex baſi introrſum continuata & adſcendente nectarii *d*, circumdat piſtillum *m n r* ſic, ut ſolus ſtigmatis apex in *g* inter ſquamas *h* emineat. In aliis, nectario illo carentibus, uti in Aſclepiade curaſſavica, fruticoſa, &c. vagina illa ortum ducit a fundo ipſius petali. Eſt autem ſemper compagis ſpongioſæ, ſed figuræ non ejusdem. Conſideraveram in Periploca græca filamenta tanquam vaginam in quinque corpora ſeparatam; ſed cum in illa antheras gerant, melius ad mentem clariſſimi Kölreuter nunc filamenta dixi.

Porro in hiſce Aſclepiadeis, quæ vagina donantur, ſtamina vera ex *tuberculo* egrediuntur, quod *ſtaminiferum* ſalutavi. Hoc vero cum accreſcat ipſi ſtigmati, patet ſponte, has plantas ex legibus Linnæanis eſſe Gynandras; locarique in ordine Decandriæ, quando ex quolibet tuberculo ſtamina duo producuntur. In quolibet ſquamæ loculamento, plerumque ſaccato, unica anthera hæret; & ſic ob alternantia cum ſquamis tubercula antheræ duæ ejusdem tuberculi intrant loculamenta vicina proximarum duarum ſquamarum, quod ex *i h m* figuræ primæ tabulæ ſecundæ evidentiſſime eluceſcit.

Ergo Periplocæ græca & africana non poterunt ſtare ſub eodem genere, &c.

Generalia iſta hic notavi, ut ne repetere cogar in ſubſequis.

CYNANCHUM ACUTUM *Linnæi.* *Tab.* 1. *fig.* 4.

a Monſtrat florem naturalem. Reliquæ figuræ auctæ ſunt.

Perianthium quinquepartitum: foliolis lanceolatis, acutis, parvis, virentibus, patentiſſimis.

Corolla rotata, pallidiſſime carnea: laciniis lanceolatis, obtuſiuſculis, patentiſſimis, planis.

Ex tubo petali adſcendit nectarium *b* campanulatum,

tum, corollæ concolor, eadem multo brevius, ſupra duas tertias ſui partes diviſum in limbum quinquefidum ex laciniis lanceolatis, acutis, erectis, atque ab invicem ita diſtantibus, ut has inter ſingulas aliæ locentur laciniæ minimæ, rotundatæ, modo integerrimæ, modo laceræ, vel bifidæ.

c d Vagina baſi *c* conica & anguſta, hinc *d* ampliata, diviſaque in quinque bracteas biloculares & oblongas, quæ terminantur in totidem ſquamulas *e* rotundatas orasque ſtigmatis amplectentes. Inter has margini ſtigmatis affiguntur.

l Tubercula ſtaminifera, quæ emittunt ex baſi filamentum utrinque unicum ſubtiliſſimum & horizontale.

m Antheræ pallidæ, ex ſubrotundo ovatæ, planæ, in media ſui parte affixæ, pollinem pulpoſum continentes.

o Germina duo, ovato-oblonga, abeunt in totidem ſtylos breves, qui coronantur ſtigmate *r* communi diſcoideo & pentagono, hic ſupra, *n* ſubtus viſo.

ASCLEPIAS VINCETOXICUM *Linnæi.* *Tab.* 1. *fig.* 5.

a b Florem integrum, & *c* nectarium, in nativa magnitudine habent. Reliqua aucta ſunt.

a Perianthium quinquepartitum : foliolis lanceolatis, acuminatis, parvis, virentibus.

b Corolla monopetala, albida; tubo companulato breviſſimo; laciniis quinque patentiſſimis, obtuſis, glabris.

c & *d* Nectarii ad baſin ægre connati foliola quinque, parva, carnea vel alba, ſimul campanulata, oblonga, craſſula, facie gibba, apice tridentato cum denticulo medio rotundato & latiſſimo.

e g f Vagina vireſcens; baſi *e* teres; hinc diviſus in bracteas *g f* quinque, latas, ſibi contiguas, interne biloculares, & ex medio retuſo apice efferentes ſquamam *h* & *f* ſubrotundam parvam & ſtigmatis marginem ſummum amplexantem.

Germina duo, ovata, glabra. Styli duo breviſſimique abeunt in ſtigma unicum, capitatum, craſſum, diſcoideum & apice planum.

i Tubercula lanceolata & fuſca inter ſummas bracteas vaginæ ſtigmati adhærent; ex quibus ſingulis, reſpondentibus vaginæ loculamentis incluſæ, geminæ *m* dependent antheræ, filamentis deſtitutæ, pendulæ, inverſe ovatæ, planæ, & cum virore pallentes. Pollen, ut in affinibus.

Obſervatio. Tubercula ſtaminifera plerumque manifeſto ſulco longitudinali in medio notantur in omnibus.

In

In hac planta, uti etiam in præcedente ac in ſubſequa, propriis figuris loculamenta ſaccoſa bractearum vaginæ, & quædam alia, non illuſtravi, quum ex ſimilibus Aſclepiadis curaſſavicæ facile intelligentur.

ASCLEPIAS NIGRA *Linnæi.* *Tab.* 1. *fig.* 6.

a Flos naturalis. Cætera aucta proponuntur.

Perianthium quinquepartitum, parvum, perſiſtens, virens: foliolis lanceolatis, acutis, patentiſſimis, villoſis.

Corolla monopetala, rotata, ex purpureo atra, patentiſſima, profundiſſime quinquepartita: laciniis oblongis, planis, obtuſiuſculis, facie villoſis.

b Nectarium monophyllum, ampliſſime campanulatum, obſolete quinquangulare, petalo concolor, parvum, ex fundo petali vix eminens, limbo decemfido: laciniis alternis majoribus, convexis atque hinc ventre protuberante vaginam tangentibus, reflexo-patentibus; alternis minoribus erectis, planis, magisque rubentibus. In medio hocce nectario ſpectatur pars ſuperior vaginæ cum ſtigmate, capituli adinſtar fuſci cum limbo albicante.

c d e Vagina baſi *c d*, ubi germina includuntur, teres & petalo concolor; hinc exſurgens in *d e* quinque bracteas ovatas, pallidas aut pallide flaveſcentes, erectas,

in-

interne biloculares; desinentes in *e* squamas subrotundas, albidas, pellucidas, & stigmatis marginem prehendentes.

f Germina duo, glabra. *g* Styli duo, breves. *i* Stigma maximum, orbiculare, subviresćens, superficie plana, punctata, & umbilicata.

o Tubercula margini pistillo affiguntur inter squamas vaginæ, fusca, linearia; quæ singula emittunt utrinque antheram *r* obverse ovatam, flavam, subpendulam, basi attenuatam veluti in filamentum, inclusam loculamento vaginæ suo.

CYNANCHUM ERECTUM *Linnæi. Tab. 2. fig. 1.*

a Florem in volumine nativo sistit. Alia aucta sunt.

Perianthium viride, parvum, ad oras ciliatum, quinquefidum: laciniis lanceolatis, acutis, erectis.

Corolla monopetala, alba, ferme ad basin usque divisa in lacinias quinque, oblongas, obtusas, planas, inferne simul corollam campanulatam efficientes, cæterum patentissimas & leviter cum sole flexas.

Avulsis calyce petaloque, mox prodit in conspectum vagina *c d f*, insistens pedunculo floris *b c*, dum in *c* petalum & calyx hæserant affixa. Ad altitudinem germinis a *c* ad *d* est teres, viridis, & bisulcata. In *d*

supra

ſupra germen ex dorſo infra bracteas emittit in ambitu quinque foliola *e*, petaliformia, alba, ſublinearia, obtuſa, erectiuscula, parva; ipſa autem hic abit in bracteas *d r*, oblongas, concavas, in ſquamam ſubrotundam terminatas, flaveſcentes, ſtigmati adplicatas, eoque duplo breviores. Bracteæ hic ſaccos biloculares non habent, ſed horum loco dumtaxat lamellas duas ſubrotundas luteas & parvas, ſupra baſin parallelo ſitu enatas & antrorſum protenſas, uti ex bractea integra *n*, in planam figuram vi expanſa, videre eſt.

s Germina duo, obtuſa, pallida. *o* Stylus breviſſimus, craſſus, unicus & indiviſus utrique germini communis.

l Stigma maximum, elongato-conicum, craſſum, erectum, pallide flaveſcens, apice bifido & obtuſo, longiſſimum.

Stigmatis lateribus inter bracteas circa medium accreſcunt tubercula *m*, linearia, fuſca; ex quibus ſingulis oriuntur antheræ *i* duæ, flavæ, obverſe ovatæ, planæ, propendulæ inter lamellas proximas vicinarum bracteārum earumdemque oras, filamentis fere deſtitutæ.

Obſervatio. Bracteis vaginæ, in quibus vera loculamenta deficiunt, quæ ſupplentur per lamellas duas lateraque ipſius bracteæ valde concavæ; tum etiam

figura & elongatione ſtigmatis; hæc planta ab affinibus a me hic deſcriptis admodum abludit.

Auriculas ſive appendices *c* forte alii cum Linnæo nectaria vocabunt, quod arbitrarium eſt. Ego diſtinxi ex eo a nectariis priorum, quia ortum non ex baſi corollæ, ſed ex vaginæ dorſo, trahunt.

Tota compages vaginæ cum genitalibus tantilla eſt, ut ægre ex petali tubo emineat; hinc difficilioris examinis.

ASCLEPIAS CURASSAVICA *Linnæi. Tab.* 2. *fig.* 2.

a b Florem repræſentat in naturali magnitudine; dum aucta ſunt reliqua.

Perianthii pentaphylli foliola ſunt lanceolata, acuta, virentia, ſubvilloſa, reflexa, & petalo duplo breviora.

a Corollæ ex aurantiaco miniatæ & ferme ad baſin ſectæ, laciniæ ſunt quinque, lanceolatæ, reflexæ & ad apicem adſcendentes.

c d e Vagina flaveſcens, inferne *c d* gracilis & obtuſe pentagona, in *d* emittit in ambitu quinque corpuſcula ovata *b* & *f*, tubuloſa, aurantiaco-lutea, ſeſſilia, ſuperne longitudinaliter fiſſa, ex centro ſuo efferentia corniculum ſubulatum, arcuatum verſus ſtigma, quod omnia ſimul circumdant. Hinc, ex *d*, vagina ampliatur,

diſpe-

diſpeſciturque in bracteas *d e* quinque, oblongas, foris *d e* & *g p* longitudinaliter biconvexulas, ad latus utrinque limbo *g p*, *i h*, & *i l*, ad baſin ultra propendente auctas, intus *i h* & *i h l* bilocullariter ſaccatas, ad apicem terminatas in ſquamam *e*, *p*, & *h*, ſubrotundam, ſtigmatis marginem ſummum amplexantem *e*, *q*, & *o*. Limbus lateralis bracteæ *p g* cum limbo laterali vicinæ bracteæ facit in tota compage figuram illam *m n*, quæ ter repetita conſpicitur in icone *c d e m*. Pars itaque *m n* abſciſſa a proxima bractea fuit; nam in linea media infra tubercula *m* bracteæ naturaliter diviſæ, ſed tamen contiguæ ſunt.

x Germina duo, ovata. *z* Styli gemini, ſubulati longi, infra ſtigma divergentes, in *c d* adhucdum vaginæ incluſi. *d o* Stigma capitatum, maximum, angulatum, inque ſingulis angulis foveola longa *o* notatum; vertice *q o* planum, cujus centrum lineola umbilicatur.

m, *m*, *m*, *m* Tubercula ſtaminifera, ovalia, badia, quinque, ſtigmati affixa. Ex quolibet tuberculo filamenta *r* duo, fuſca, filiformia, primo deſcendentia, dein divaricata. Antheræ *s* obverſe ovatæ, flavæ, planæ, pendulæ in ſaccis bractearum, uti videre eſt in figura *i h m*.

Obſervatio. Pluribus figuris illuſtravi compagem hujus floris, ex quibus partim ſubſequæ intelligentur.

Habetur in *q o* ſolus vertex ſtigmatis cum ſquamis bracteárum amplexantibus. In *g p m n* bracteæ duæ vicinæ cum limbo cujusdam tertiæ abſciſſo, conſpectæ a tergo. In *i h m* duæ vicinæ bracteæ intus viſæ cum uno tuberculo ſtaminibusque ſuis. In *i l h* unica talis bractea ſine ſtamine. In *c d o* ſuperſunt reliquiæ *d* ab avulſis bracteis & corpuſculis corniculatis.

Sed omnino hic conſiderari figura *x z v t* meretur, in qua per ſtigma *v t* longitudinaliter per medium diſſectum apparent veſtigia ſtylorum per ipſam ſubſtantiam ſtigmatis diffuſorum; ex quibus contra clariſſimum Rottböll evidenter continuitatem ſtylorum cum ſtigmate demonſtrari, exiſtimo.

ASCLEPIAS SYRIACA *Linnæi. Tab. 2. fig. 3.*

a c d Flos in nativa magnitudine integer, ſuaveolens,

c f Idem demptis corpuſculis corniculatis.

b s Pedunculus cum calyce, germinibus & ſtylis. Reliqua aucta proponuntur.

b Perianthium quinquepartitum; laciniis lanceolatis, acutis, reflexis, corolla duplo brevioribus.

a c Petali profundiſſime quinquefidi laciniæ lanceolatæ, acutæ, ex ſanguineo rufæ, totæ reflexæ.

c d & *o m i* Vagina baſi *o m* teres, viridis, ex peta-

li

li tubo *p o* oritur; ad altitudinem *m* in circuitu exſerit tubulos *d* & *e* quinque, primo purpureos, tandem ex flavo fuſcos, bilabiato patentes ore, in orbem ſitos, ſtigma circumdantes, erectos, & ex fundo ſuo emittentes cornicula ſubulata & verſus ſtigma incurvata. Hinc dividitur in bracteas *m i* quinque, contiguas, triangularis figuræ, in dorſo longitudinaliter biconvexulas, ad latera in membranam *m* albidam extantes, ſuperne inter duos gibbulos terminatas in ſquamulam ſubrotundam ſtigmati incumbentem *i*; interne *n* biloculares ex duplicato margine *m* introrſum inflexo.

s Germina duo, ovata. Styli duo, breves. *n t x* Stigma pentagono-orbiculatum, capitatum, magnum, ſuperficie plana & carnea, in angulis marginalibus foveolis notatum *n*, quæ excipiunt tubercula ſtaminifera *x*, oblonga, fuscaque, ex quibus ſingulis utrinque ex filamento brevi dependet anthera *r* obverſe ovata, lutea, plana, fœta polline fluido.

ASCLEPIAS FRUTICOSA *Linnæi. Tab.* 2. *fig.* 4.

b c Flos integer & *a* calyx a tergo viſus in volumine nativo, dum cætera aucta ſunt ad lentem.

a Perianthium quinquepartitum: laciniis lanceolatis, acutis, patentiſſimis, corolla duplo brevioribus, virentibus.

b Petali profundiſſime quinqueparti.i & albidi laciniæ ſunt ovatæ, acutæ, deflexo-patentiſſimæ, apice adſcendentes, planæ, villoſo-ciliatæ.

v r s Vagina pallida, petalo fere duplo brevior; inferne *v r* campanulata & obtuſe quinqueſulcata; hinc in *r* adnatos gerens quinque tubulos *c* & *d i o f* pallidos, ſaccatos, melleo liquore pleniſſimos, ſuperne in *o i* apertos, ſummitate in duplicem hamulum *i* extrorſum recurvatos; ad dorſum *d f* & *d e*, quo vaginam ſpectant, cui in *r* ſola ſua baſi *f* & *e* adhæſerunt, longitudinaliter fiſſos, cum altera exteriore limbi duplicati lamina exteriore *f d* & *c d* utrinque reflexa. Figura *f d i o* talem tubulum lateraliter ſiſtit; figura *e d* in dorſo. Deinde vagina exit in bracteas *r s* quinque, triangulares, foris *l s* biconvexulas, utrinque ad latus in membranulam extantem excurrentes *l* & *n*, interne *n s* biſaccatas, apice in ſquamulas *s* deſinentes ſtigmatis verticem tantiſper prendentes.

u Germina duo. *z* Styli totidem. *y* Stigma utrisque commune capitatum, magnum, apice depreſſum, in ambitu obtuſe quinqueſulcatum, inque angulis ſingulis cicatricula notatum in loco, ubi hæſerant tubercula ſtaminifera.

Ex his autem quælibet demittit geminas antheras *m*, flavas, inverſe ſpathulatas, vix filamento inſtructas, planas, ſaccis bracteārum incluſas, cum polline fluido.

STA-

STAPELIA VARIEGATA *Linnæi. Tab.* 4.

a Indicat florem plantæ ſuæ adhærentem; cujus calyx pentaphyllus parvus eſt; corolla autem maxima, craſſa, coriacea, ultra dimidium quinquefida, patentiſſima, intus tota rugoſa & ex flaveſcente badioque variegata. Circa medium vero attollitur in diſcum ſuborbicularem & concavum, in cujus fundo locantur genitalia.

b & *b c e* Vagina ex fundo corollæ exoritur, includens piſtillum ad usque ſtigmatis limbum, emittitque in decurſu alas decem. Harum quinque alternæ, ante lacinias petali ſitæ, *m n v* & *m n o* in ſtellulam expanduntur, oblongæ, ad apicem bifidæ, planæ, virentes cum punctis atropurpureis aſperſis, ad baſin magis purpureæ. Quinque reliquæ *d* & *d s t u* ex baſi anguſta *d s* in duo cornicula teretia abeunt, viridula vel pallentia cum punctis rubris, ſubfalcata, obtuſa; exteriora *s t* extrorſum divaricantia; interiora *r u* conniventia in centro floris ſuper ſtigmatis vertice, & gerentia in *r* ſacculum biloculatem pro tegendis antheris. Utriusque generis alæ baſibus ſuis, ſcilicet *m n v* in *m n*, & *d s t u* in *d s*, concreſcunt in unum corpus *m n* in figura *m n o*, oblongum, ſubangulatum, ex atropurpureo albidoque varie faſciatum,

tum, connatum cum tota vaginæ parte *e c* & partim etiam cum *c b*; quare dixi, vaginam has alas emittere.

l Germina duo, ovata, glabra, attenuata in ſtylos breviſſimos; quibus imponitur geminis unicum ſtigma *q*, diſcoideum, convexulum cum planis quinque inclinatis lateralibus, & hinc pentagono-rotundatum.

Angulis ſtigmatis innaſcuntur tubercula ſtaminifera; ex quibus ſingulis utrinque egreditur anthera *p* oblonga, baſi appendiculata, flava vel rubella, ſtigmati ad latera incumbens.

Solæ figuræ *p*, *d s t u r*, *q*, & *e c b* auctæ ſunt; reliquæ naturales.

STAPELIA HIRSUTA *Linnæi. Tab.* 3.

a Florem exhibet in genuino volumine. Reliqua aucta ſunt.

Perianthium parvum, ſubvilloſum, ex foliolis quinque, anguſte lanceolatis, acutis, patentiſſimis, obſolete purpuraſcentibus.

Petalum ingens, coriaceum, craſſum, planiſſimum, ferme ſine tubo, ſecatur ultra duas tertias ſui partes in lacinias quinque, ovatas, acutas; ſubtus cum ſuffuſa ſæpe purpura ex flavo pallentes, longitudinaliter lineatas, & glabras; facie transverſe rugoſas, verſus extre-

tremitatem mere atropurpureas, cæterum in elevatis rugis flavas, in ſulcis purpureas, ad oras & in centro pilis purpureis longis mollibusque hirſutiſſimas.

Avulſis perianthio & corolla, quorum ſupra pedunculum *f* conſpicitur craſſities in *e d*, oculis ſe offert vagina *c i b*, circumdans genitalia, quæ baſi *c i* teres eſt, dein figuræ inæqualis, haud facile diſcribendæ, ad ſtigmatis usque limbum pergit. In hoc decurſu decem alas atropurpureas emittit, alternas quinque inferiores reliquis. Atque hæ *l* oriuntur ex loco protuberante *m*, ſuntque foliola oblonga, plana, patentia, obtuſa cum lacinia media productiore, aliis breviora. Superiores alæ *n r*, ortæ ex vagina in loco *u*, ſunt erectæ, falcatæ, apice bifidæ vel trifidæ, antice *n p* craſſæ ſulcoque exaratæ, dorſo *r* tenues & acutæ, vagina multo longiores. Quando hæ alæ a vagina abſtrahuntur, tunc modo pars vaginæ *v p* una abſtrahitur, & in *p* ad baſin internam alæ conſpiciuntur ſquamulæ duæ ſubrotundæ, concavæ, pallidæ, intus flavæ, quæ limbo ſtigmatis *q* incumbunt, antherasque ibi hærentes tegunt. Et taliter abſtractam alam figura *v p n r* demonſtrat. Modo ala avellitur ſola, ut ſquamæ modo dictæ maneant affixæ vaginæ, prouti videre eſt in *o*. Hinc difficile aſſertu eſt, utrum ad alas, an ad vaginam ſquamæ præciſe pertineant? Alia autem loculamenta ſive ſacculi in vagina haud reperiuntur, nec adeſſe de-

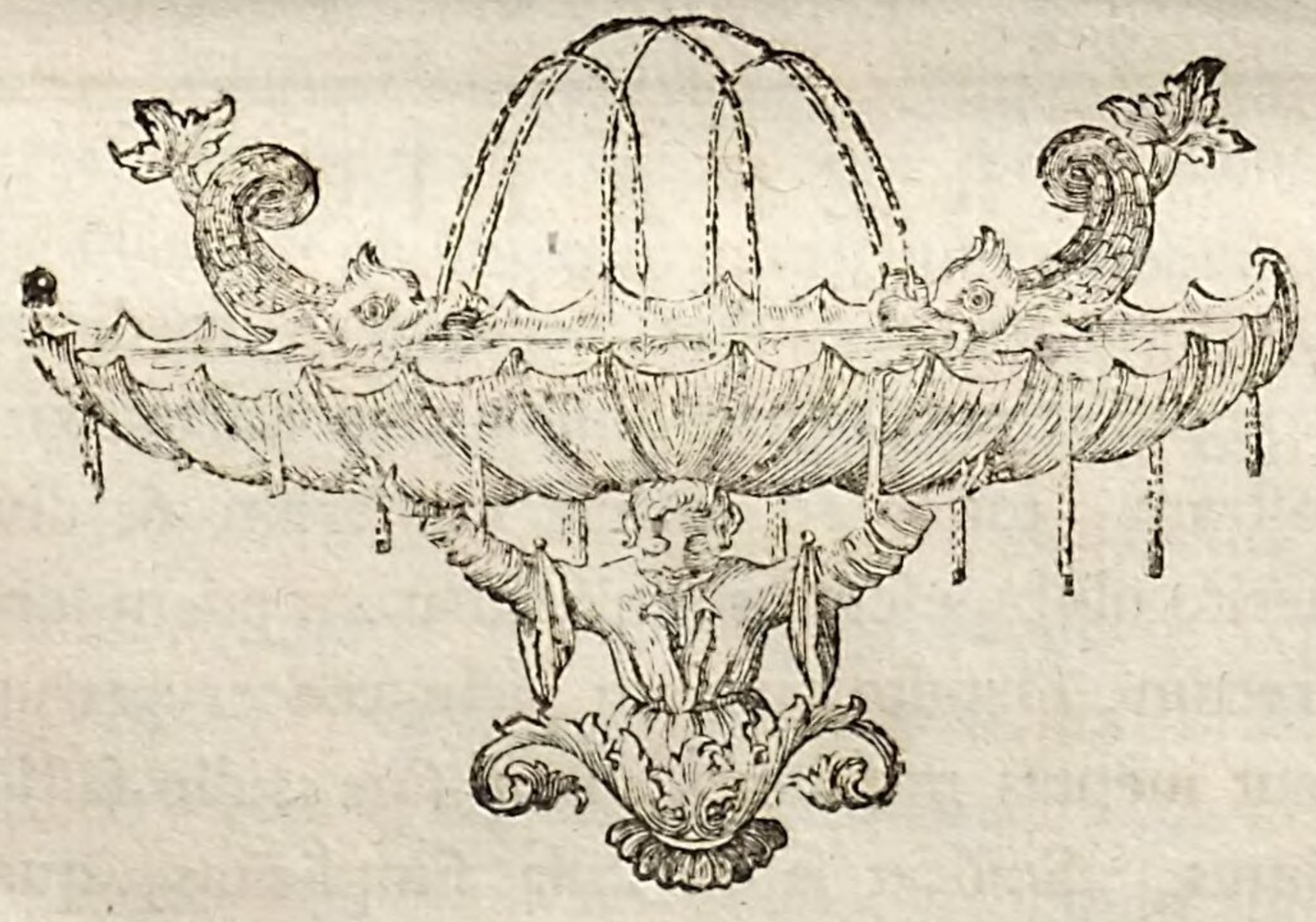
bebant, quum antheræ in hac planta ex tuberculo ſtaminifero adſcendant verſus ſtigmatis verticem, ejusdemque ſuperficiei incumbant. Tunc etiam inter ſtigma & vaginam in eodem loco fiſſura apparet transverſa, mihi viſa naturalis, per quam oculo ad interiora patet aditus, & quæ utrinque una ad latera tuberculi ſtaminiferi medii delineata conſpicitur.

d h Germina duo, magna, ſubovata, obtuſa, pallide vireſcentia. Styli nulli. *z* Stigma eſt diſcus convexus, pallidus cum margine purpuraſcente; ſubtus foveolam pro recipiendo germinum apice, quocum hic concreſcit, impreſſam gerens; in ipſo medio vertice planum, & hinc declive & pentagonum per quinque plana inclinata.

y y Tubercula ſtaminifera lanceolata, nigreſcentia, angulis marginalibus ſtigmatis adnata, erecta. Ex his utrinque ſine filamentis anthera exit badia, oblonga, obtuſa, baſi anguſtata, plana, parumper incurvata, adſcendens & incumbens planis inclinatis ſtigmatis juxta angulos. Pollen fluidus.

Obſervatio. Quum in Stapeliis facculi vaginæ accommodant ſeſe ſitui inſolito antherarum, facere hoc videri poſſet pro ſententia clariſſimi Kölreuter, quod per facculos hos aura ſive liquidum fœcundans deferatur

tur ad germina, & hinc ad femina. Sed ſi ſic pande-retur hæc via per aliquam partem ſtigmatis, plane inutiles hic credo faccos; quia ipſa directa via pollinis exſudantis ad ſtigma hic propior, immediata & partium ſitui accommodatior eſt. Dein facculi piſtillum dumtaxat in marginis puncto tangunt, nec accreſcunt. Styli, qui in hac deſunt, in aliis aſclepiadeis libere vaginæ includuntur, ut ab hac diſtent. An hi ſemper inutiles, ut pollinis maſculini vis pergeret per ipſam ſpongioſam compagem vaginæ ad baſin germinis; & tunc certe ſtigma meum tale haud eſſet.



II.

COMPOSITIONES MEDICAMENTORUM PHARMACEUTICÆ GENERALES.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMISSA
A
JOSEPHO SONNAUER,
VINDOBONENSI,
VIENNÆ 25. JULII 1777;
EMENDATA.

PRÆFATIO.

QUOTIESCUNQUE lubet pervolvere medicaminum compositiones, quas omnis ætas introduxit in artem nostram, toties ad earum numerum & diversitatem merito obstupescimus, plurimarum etiam formulas, veluti rerum, fortuito quodam jactu coacervatarum, inutiles aut ineptas mixtiones, non sine tædio fastidioque perferimus. Scilicet sapiens illa simplicitas, qua veteres Medicos in præscriptione ac præparatione medicamentorum usos fuisse legimus, tandem, arte sensim in de-

deterius labente, transivit partim, degeneravitque in compositiones, quas sola dictare ignorantia poterat, solaque vanitas prædicare. Plura mixta sine ordine, nullo habito rerum ingredientium delectu, tum vel contra ipsam sæpe rerum indolem unita, proponebantur ceu pharmaca egregia, titulis laudata superbis, viriumque medicarum dote præstantissima, sed promisso sæpe nimium mendaci.

Avide hæc excepta a Medicis, tandem numero stupendo oneraverunt Dispensatoria, quæ dum publica firmabat sanciebatque autoritas, sic arti apertius nocuere, deceperuntque credulos & incautos, non minus vana hac autoritatis specie, quam immeritæ magnificentia inscriptionis. Posteaquam vero Chemia, depulsa, qua per tot sæcula velabatur, caligine, a propriisque erroribus purgata, docuit vera discernere a fictis, & utilia separare ab ineptis, cœpit medicaminum chaos discuti, meliora demum seligi, & corrigi illa, quibus fuerat emendatione opus. Eviluerunt sic jam hodie plura, pridem in honore & pretio male habita, & si qua adhuc similia in noviſſimis Dispensatoriis reperient posteri, hæc ne adscribant ignorantiæ nostrorum temporum, sed usui tyranno, cui omnino, etiam ab invitis & tacite reluctantibus, dandum aliquid fuit; ipsi autem post nos mutare illa poterunt sine odio.

Ars Pharmaceutica, quæ præparandorum dictorum medicaminum doctrinam tradit, a græca voce *φάρμακον* nomen accepit. Pharmaca autem apud veteres dicebantur promiſcue, cum remedia ſalutifera, tum venena nociva. Hinc Pharmacopœi quondam ſuſpectum erat nomen. Nunc paſſim illa vox una cum compoſitis ſuis in ſolam bonam ſumitur partem, ut Pharmacopœus ſit ille, qui in praxi chemica & materie medica abunde verſatus præparet medicamina illa omnia, quæ homini ad ſanitatem tuendam aut recuperandam neceſſaria ſint. Qua quidem in re dum error ex imperitia aut ex negligentia commiſſus vel ipſam periculo objicere vitam humanam poſſit, patet, graviſſimum profecto Pharmacopæi munus omnem Medici attentionem, omnem Reipublicæ curam mereri.

Compoſitiones & præparationes pharmaceuticæ, de quibus hic tantummodo generalibus agemus, ſive ab ipſo Medico (quod vocant magiſtraliter) præſcribantur, ſive jam confectæ in officinis pharmaceuticis aſſerventur in ulteriorem uſum, non temere ordinantur, ſed collineant in determinatum quendam ſcopum, qui valde eſſe multiplex ſolet in diverſis, non unicus etiam ſæpe in iisdem, ut propterea ex hoc fine ſuo in claſſes diſtribui nequeant, quin ſimul hoc ipſo ex fundamento eædem diverſas plures ingrediantur. Principes fines enumerabo. Pharmaca ſimplicia præparationi cuidam, qua nihil

hil adeo in illis mutatur præter formam, ſubjiciuntur, ut facilius in uſum trahantur, vel etiam ut majori agant efficacia & celeritate. Uterque finis obtinetur in oculorum cancri dicta præparatione, dum in pulverem ſubtiliorem dividuntur, ut ponderari, partitisque & definitis doſibus aſſumi facilius poſſint; tum ut peccans acidum, hærens in primis viis, a pulvere tenuiori majoremque ſic offerente ſuperficiem abſorbeatur potentius citiusque. At vero, ſi partes illæ, quæ virtutem petitam poſſident, inertibus aliis partibus copioſius, vel etiam forte nocivis, immiſtæ reperiantur, tunc alter præparationis ſcopus oritur; ut ab inutilibus illis, aut nocivis, aut certe huc non facientibus, partibus ſeparentur bonæ. Ita olea exprimimus, emulſa conficimus, elixamus ſales, ſennæ folia purgamus a ſtipitibus. Tertium finem obtinemus, dum in menſtruis idoneis ſimplicia ſolvimus, plantarum aromaticarum ſpiritum rectorem oleumque æthereum in aquis deſtillatis aut in ſpiritu vini, aliarum vim adſtringentem in decoctis, martem in ſucco pomorum; quorſum etiam infuſa, eſſentiæ, elixiria, vina & aceta medicata, extracta, atque alia plura ſpectant. Eſt autem ille finis, ut ſimplicia ſic ſoluta agant multo efficacius certiusque in corpus noſtrum, tum ut in parva doſi habeatur multæ virtutis compendium. Ex quarto fine mutanda venit dos medica corporum, aut excitanda in illis dos nova; cu-

jus-

jusmodi sunt acidi nitrosi per spiritum vini edulcatio, salium neutrorum confectio, & chemica numerosa alia. Ad quintum operandi scopum refero omnia pharmaca illa, quæ parantur, ut diu manere, aut simplicia ipsa, aut extracta earumdem vis medica, in officinis incorrupta possint ad debitos futuros usus. Inprimis huc refero præparata simplicia illa, quæ sine hac præparatione conservari diu non potuissent, cujus rei exempla habemus in conservis, roob, succis inspissatis, conditis, in syrupis, aliisque. Mixtio pura variorum simplicium, vel & compositorum inter sese fit in sextum scopum, ut multorum virtus in uno medicamine contineatur collecta. Pulveres varii, species sic dictæ omnes, mixturæ, complura electuaria, & id genus alia scopum illum indicant. Sed in omnibus jam memoratis finium classibus semper ratio est habenda modi, quo commodius & aptius applicanda corpori pharmaca veniant, idque tam in externo, quam in usu interno; poteritque ille scopus dici ultimus. Propterea officinæ servant massas pro pilulis, habent in promptu unguenta, emplastra, electuaria, tabulas, & reliqua.

Quum itaque observari ordo rationalis in enumerandis compositionibus pharmaceuticis nullus possit, quin eædem sæpius diversos ingrediantur, propterea, ne repetitionibus foret opus, alphabeticum selegi.

ACETA.

ACETA.

Acetum in officinis duplex habetur, *deſtillatum* & *medicatum*. Prius deſtillatione paratur, dum optimum vini acetum ex retorta vitrea ad quartæ usque partis remanentiam abjiciendam deſtillatur ita, ut empyreuma ne redoleat; ſervaturque in uſus. Aceta medicata dicuntur, in quibus unum vel plura vegetabilia infunduntur, ut horum virtute medica imbuantur; ſi ſolum unum, Acetum medicatum *ſimplex* audit, quale eſt acetum rutaceum ex herba, ſcilliticum ex radice, rubi idæi ex fructu, violarum & ſambuci ex floribus, & cujusmodi ſexcenta eſſe alia poſſent. Si plures ingrediuntur plantæ, eſt acetum medicatum *compoſitum*, exempli cauſa, acetum antiſepticum. Infuſio in parandis dictis acetis ad plures etiam dies protrahitur, nec facile hic mora nimia peccatur, imprimis, ſi acetum adhibetur deſtillatum, quod longe præferendum eſt vulgari. Digeſtio ad ſolos radios ſolares infuſionem abunde promovet. Nonnunquam aceta medicata poſt prægreſſam infuſionem vel digeſtionem etiam deſtillationi ſubjiciuntur, idque ex retorta vel in apparatu cucurbitæ vitreæ humili, ut facilior ſit aceto in excipulum tranſitus; cujusmodi exemplum habemus in aqua vulneraria cum aceto, quæ eſt verum *Acetum medicatum compoſitum deſtillatum*.

AQUÆ DESTILLATÆ SIMPLICES.

Aquæ ſtillatitiæ ſive *deſtillatæ*, a ſtillando & deſtillando dictæ, incognitæ veteribus fuiſſe videntur, & ab Arabibus originem ducere. Dividuntur in duas claſſes, nimirum in *ſimplices*, & *compoſitas*. De *ſimplicibus* primo agam. Parantur, dum ex veſica ænea aut ex cucurbita deſtillatur aqua communis cum unico quodam corpore plerumque vegetabili. Numeroſæ iſtiusmodi aquæ recenſentur in Diſpenſatoriis, ſed quarum non paucæ ſunt omnis virtutis expertes, & ſic inutiliſſimæ. Debent hæ aquæ poſſidere virtutem medicam plantæ adhibitæ, quæ ſane, niſi ſita in tali plantæ parte ſit, quæ elevari una cum aquæ vaporibus in deſtillatione poſſit, in aquis deſtillatis fruſtra quæretur. Sponte igitur patet, quænam ſint ſtirpes illæ, quæ aptæ ſint, quæ deſtillationi ſubjiciantur? Quo ſpectant balſamicæ, & aromaticæ omnes, oleo æthereo & ſpiritu rectore fragranti divites; dein antiſcorbuticæ, ſimilesque aliæ, acri volatili principio ſcatentes. Excluduntur mere adſtringentes, nutrientes, emollientes, dulces &c. Admitti tamen apte una alterave inutilis per ſe quidem aqua in officinis poteſt; eo fine, ut tanquam vehiculum innoxium inſervire queat in medici præſcriptione, ubi aquam alias deſtillatam puriſſimam requireret; minime vero, ut peculiarem in-

de

de virtutem ſperet, ab aqua puriſſima communi deſtillata, diverſam. Qua occaſione etiam monendum eſt, non recte a medicis aquam præſcribi fontanam, dum aquam puriſſimam deſiderant, quam pro ſcopo ſuo ſolis inveniunt in aquis modo memoratis exempli cauſa plantaginis, aut in communibus ſine ullo addito corpore deſtillatis. Fontanæ enim, aliæ aliis impuriores, ſemper heterogenea ſecum immiſta aut ſoluta vehunt. Empyreuma in his aquis etiam cavendum eſt ſufficiente adhibita aquæ copia, nec prolongata præter modum deſtillatione. Habent quidem omnes aquæ recentes herbacei quiddam & leviuſcule empyreumatici; ſed hoc brevi ſponte evaneſcit; hinc ante aliquot hebdomadas non ſunt propinandæ. Contrario peccant vitio, quando aut debiles nimis, aut nimis fortes. Debilitas pendet a penuria partium plantæ ſuſceptarum, hinc cohobatione cum novo vegetabili corrigenda. Ex nimia fortitudine plurimæ evadunt acres, & inflammantes ob olei copiam. Quare medium teneant aliquod, quod ex præſcripta in diſpenſatorio provinciali definita aquæ ad plantas copia & abſtractione obtinetur. Si tamen, quod in oleoſioribus, uti ſabina, mentha &c. fieri ſolet, oleum æthereum acre aquis ſupernatat, id quidem in lagenis majoribus, in quibus aſſervantur in cella, omnino relinquendum eſt, ſed dum lagenæ in officinis ipſis implentur, in has aquæ per colum laneum denſum trajiciantur, ut

noxium faucibus oleum ſeparetur. Sed hic iterum medium tenendum eſt; quum nimis ſcrupuloſa nimiumque repetita iſtiusmodi percolatio tandem aquas redderet effœtas, ut in Cinnamomi aqua hoc obſervatum fuit. Quæ ex tenerrimis floribus, oleo æthereo carentibus, vulgari lege parantur, raro multum virtutis poſſident; ſi anodynos excipis, quorum aqua, exempli gratia florum papaveris rhœados, anodyna deprehenditur. Aquæ etiam deſtillatæ plurimorum purgantium vi purgante leviſſima gaudere dicuntur. Pro diverſitate compagis vegetabilia adhibentur aut integra (folia cochleariæ,) aut ſciſſa (herba menthæ, radix leviſtici,) aut tuſa (ſemina aniſi;) male autem in pultem ſucculenta tundi, exiſtimo. Inutiliter aquæ deſtillatæ decoctis parandis inſerviunt, dum propria dote ſic privantur. Optimæ aquæ deſtillatæ lacteſcunt, indicio abundantis olei ætherei.

AQUÆ DESTILLATÆ COMPOSITÆ.

Hæ cum pluribus vegetabilibus parantur, & cum prioribus coincidunt quoad operationem, in eo autem diſcrepant, quod loco aquæ vinum ſumi ſoleat merum, aut ſpiritus vini cum aqua. Sola fere hic aromatica corpora conveniunt, ut redeant huc etiam omnia, quæ

cir-

circa aquas deſtillatas ſimplices dicta fuerunt. In compoſitis hisce eſt igitur præterea ipſa virtus ſpiritus vini, & ab hoc reddita actuoſior ipſorum aromatum virtus. Aliis hinc vehiculis dilui ſolent, dum præſcribuntur, nimis per ſe plerumque fortes. Caſtoreum & ſimilia ex animalibus etiam aquas compoſitas apte ingrediuntur. Quid autem de ineptiſſimis typhis & corde cervinis, de radice bardanæ, cichoreo, lactuca, brodio caponis, hirundinibus, picis, in aquis compoſitis judicandum ſit, vel Chemiæ tyro docebit; quod jam ſuo tempore Zwelferus notavit. Si turbidæ ſint, & lacteſcant aquæ compoſitæ, plerumque arguunt nimiam debilitatem ob defectum ſpiritus vini, qui ſi debita copia adfuiſſet, ſolviſſet particulas illas, nunc ſemipræcipitatas, & aquam turbidam reddentes. Fortiores limpidæ ſunt.

BALSAMA.

Balſamum vocabatur apud veteres nobilis ſuccus de arbore balſamifera, quæ Linnæo Amyris opobalſamum dicitur, deſtillans, hodie ſub nomine Balſami de Mecca notus. Poſtea alii ſimiles ſucci de diverſis arboribus orti hoc etiam nomine ſalutati fuerunt; uti Balſamum Copaivæ, Balſamum de Tolu, Balſamum Terebenthinæ &c. Atque ultra itum eſt, dum etiam artefactæ

compoſitiones, conſiſtentia & odore Balſamis nativis ſimiles, Balſama appellata fuerunt. Tandem ne conſiſtentiæ quidem amplius aut grati odoris habita ratio fuit, & compoſitiones unctuoſæ ſolidiores, & ipſum ſulphur cum oleis preſſis in maſſam fœtentem unitum, olea preſſa cum plumbo, Balſama fuerunt; & ſic Balſama, unguenta, linimenta & alia confundebantur. Nomina recepta mutare foret arduum, nec forte conveniens; ut tamen Balſamum definiam, diſtinguam in duas claſſes, in nativa & arte facta. Nativa ſemper lentam fluiditatem habent, ſaltem recentia, nam Balſamum de Tolu, apud nos in Europa plerumque ſolidiſſimum, in America in origine ſua æque fluidum eſt ac copaiva, ſed brevi ſponte ſolideſcit. De his in hoc tractatu non agitur. Arte facta Balſama, communiorem hodiernam Balſami idæam ſecutus, voco ſola illa, quæ conſtant ex oleo preſſo cum aliis corporibus intime unito in maſſam unguentis ſolidiorem, molliorem emplaſtris, ergo fere cerati conſiſtentia. Quod baſin illis dat, ut plurimum eſt oleum nucis moſchatæ expreſſum, ex ſe jam unctuoſum & ſpiſſum, quocum miſcetur ſine igne aut igne valde leni oleum æthereum ad unam tertiam circiter vel quartam partem, ut ſic exſurgere tot balſama queant, quod numeramus olea ætherea, balſamum Lavandulæ, Caryophyllorum, & ſic porro. Aut plura olea ætherea ſimul cum oleo nucis moſchatæ preſſo combi-

binantur, qualia habemus balſama compoſita apoplecticum, Saxonicum, Cellenſe, &c. Si oleum preſſum aliud fluidius ſumitur, tunc ad dandam ſoliditatem axungia addi aliqua poteſt; ſi nec hæc ſufficiat, etiam cera. Si vero corpus ſolidius ingreditur aliud, temperatur nimia ſoliditas oleo v. g. amygdalarum. Solent quandoque hæc balſama tingi fuligine, ut nigreſcant; cinnabari, ut rubeant; croco &c. Reducam huc non minus balſamum ſulphuris, quod ex oleo amygdalarum, aut nucum, aut alio ſimili, paratur, calefacto cum ſulphuris una duodecima parte in vaſe terreo amplo ſuper igne leni non flammante, & adſtante ſemper operatore, atque agitante interdum materiam tumentem, ut ne in incendium erumpat. Atque hoc balſamum ſulphuris Rulandi ſimplex eſt. Alia, quæ nomen ab oleo æthereo adhibito gerunt, balſamum ſulphuris aniſatum ab aniſi oleo, terebinthinatum ab oleo terebinthinæ, &c. potius leni parantur digeſtione ex balſamo ſulphuris ſimplici jam antea parato & ex addito oleo æthereo. Omnia alia ſic dicta balſama amando ad genuinas ſuas claſſes, balſamum arcæi ad unguenta, balſamum commendatoris ad tincturas, balſamum embryonis ad aquas deſtillatas compoſitas, balſamum Schauerianum ad ſpiritus aromaticos, &c.

CATA-

CATAPLASMATA.

A græca voce *καταπλάσσω* (illino) nomen habent. Duplex eſt, *coctum* & *crudum*. *Coctum* Cataplaſma eſt medicamentum topicum, molle, conſiſtentia pultis; ex farinis, pulpis, oleis, unguentis, pulveribus, herbis, aliisque, inter ſe mixtis coctisque conſtans; externe corpori calide applicandum. Etiam *Puls* vocatur; Galeno quoque *Epiplaſma*. Quum ſcopus medicus cataplaſmatum tam diverſus eſt, dum emolliendo, reſolvendo, calefaciendo, excitando, dolores ſedando &c. agere debeant, hinc etiam diverſiſſima corpora pro cataplaſmatis conficiendis in uſum trahuntur. In genere hæc duplicia conſiderari poſſunt; liquida & ſolida. Illa ſunt aqua, lac, hujus ſerum, vinum, ſucci preſſi, aceta, olea, unguenta, & ſic porro. Solida ſunt ſimplicia quæcunque, imprimis illa, quæ cum liquidis moratis in conſiſtentiam debitam redigi poſſunt. Itaque debent aut mollia eſſe; aut coctione molleſcere tota, & penitus contabeſcere poſſe: quare duriſſima, uti ligna, radices, cortices, excluduntur, niſi in pulverem comminuta. Quin ipſæ etiam herbæ recentes prius forfice aut cultro conſcindi, eædem exſiccatæ pulveriſari, bulbi contundi, &c. debeant. Cataplaſmata veſica vel pannis lineis ſolent excipi, atque ſic calida applicari;

ut

ut ergo requiratur conſiſtentia talis, quæ, quo minus pannos transmeare queant, impediat. Hinc lentor quidam cohæſionis inducitur per farinam lini, ſeminum fœnogræci, radicis altheæ, &c. additam, ſi illo careant. Si vero lentor adeſt nimius, aut ſiccitas, aquoſis, oleoſis, aliisve corrigitur. In coctione empyreuma cavendum eſt agitatione & repetita ab igne remotione. Aromata, aliaque, quorum dos medica reſidet in parte volatili, durante coctione peritura, adduntur cataplaſmatibus ſub finem, dum reliqua jam debite cocta ſunt, ſic autem antea præparata, ut ne conſiſtentiam requiſitam mutent, adeoque aut in pultem redacta ipſa, aut in minutum pulverem. Pinguia, ut olea, byturum, axungiæ, vel unguenta, ſæpiſſime ingrediuntur cataplaſmata, cum ob proprias vires, tum ne tam cito hæc areſcant. Proportio vix determinari poteſt, quod ſponte patet; quam ob rem ſæpe ingredientis alicujus doſis relinquitur pharmacopœo ad lubitum. In univerſum tamen cataplaſmatis dari idea poteſt ex herbarum, florum, ſimiliumque partibus quatuor, farinarum duabus, & pinguium una, dum priora cum aquæ debita quantitate coquuntur omnia antea in pultem, cui pinguia addantur. In officinis nunquam parata cataplaſmata proſtant, cito nempe corrumpenda.

Cataplaſma *crudum* in eo differt a priori cocto, quod hic nulla coctio accedat, ſed ſola miſtio in pulti-

formem maſſam, quæ tuſione imprimis obtinetur; ſic herbæ recentes, radices bulboſæ, & fructus molles, per ſe ſoli, cataplaſma crudum tuſi conſtituunt. Ex adverſo plurima corpora unita in cataplaſma crudum formari poſſunt, ut ſit tunc fere electuarium externe applicandum. Cataplaſma crudum plerumque applicatur frigide, raro calide. Neque hic tanta maſſæ mollities & æquabilitas requiruntur, aut facile obtinentur. Reliqua reduci ad priora poſſunt, & diſcrimina ſponte intelligi.

CERATA.

Emplaſtra molliora vocantur *Cerata*, quæ cum nulla in re alia ab emplaſtris differant, non merentur ſeorſim exponi. Sed ipſa tamen hæc mollities ceratorum facit, ut nequeant, emplaſtrorum adinſtar, manibus ſubigi, redigique in magdalidas ſive cylindricas maſſas; unde ſuper chartam effunduntur, ut frigeſcant, ſerventurque in fruſtis tabellatis. *Vide emplaſtra.*

CLYSMATA.

A græco κλύζειν, eluere, derivatur *Clyſma*; dictum quoque Ἔνεμα *Enema* ſive injectio; Latinis *Lotorium* vel

La-

Lavamen; unde lata ſignificatione deſignat omnem injectionem in partem quamvis corporis, ut ſunt anus, uterus, veſica, auris, ſiſtula, &c. Hodie tamen proprie injectionem in inteſtinum rectum denotat. Apud Galenum inſtrumentum, quo Clyſmata injiciebantur, erat veſica madefacta, corneam fiſtulam alligatam ori gerens; quæ vel hodiedum in noſtris regionibus vulgo in uſu eſt. Aut ſacculi erant coriacei loco veſicæ. Omnium autem commodiſſime fit ope fiſtulæ, vulgo ſyringæ, uti in officinis. Ultro intelligimus, Clyſma eſſe liquidiſſimum debere, ut tranſprimi poſſit per tubuli anguſtum canalem aut foraminula. Hinc decocta herbarum, aliaque, clyſmatibus adaptanda, a ſolidis rite ſeparanda veniunt. Caute quoque injicienda ſunt, nec impetu nimio, aut præcipiti celeritate, ut, ſi quod obſtaculum in inteſtinis non prævifum hæreat, illud percipiatur ab injiciente, abſtineaturque tum potius ab ulteriore injectione, donec cauſa obſtaculi cognita doceat, quid ſit agendum. Hinc patet, evenire caſus poſſe, ubi, ob inteſtinum rectum parteſve adjacentes morboſe affectas aut læſas, ad clyſma bene tutoque injiciendum aliqua Anatomes & morbi cognitio eſſe utilis poſſit; atque propterea, uti injectiones reliquas, hanc etiam operationem ad Chirurgum potius ſpectare quam ad Pharmacopœum, ad quem, neſcio, quo jure devenerit? Ad ſitum ægri, qui lateralis ſit, aut dextrum aut

ſiniſtrum, nec adeo attendi ſolet aut poteſt, etiamſi hic in oppoſitas ſententias abierint autores. Poſt Clyſma vero receptum dorſo tranquille incumbat. Poteſt Clyſma diverſimode nocere, frigore vel calore; quare præſtat, ſi calorem corporis humani habeat; quod optime tentatur, applicando dorſo manus aut genis aut palpebris per aliquot minuta ſecunda ſyringam vel veſicam liquorem clyſmatis continentem, ſi hujus calorem commode ferunt. Poteſt etiam fumus tabaci injici loco Clyſmatis. In officinis parata non proſtant, ſed præſcripta parantur.

COLLYRIA.

Cataplaſma qualecunque, linimentum, unguentum, & plura alia, ſi oculis applicantur, vocantur antiquis proprio nomine *Collyria*, ſolo diverſa applicationis loco, non re ipſa, ut ſupervacaneum ſit, pluribus de collyrio agere. Hodie tamen obtinuit, ut ſub Collyrii nomine ſolum veniat medicamen liquidiſſimum. Id unice monendum, tenerrimam & nobiliſſimam eſſe corporis partem, cui immediate applicantur; oportere igitur, cum medicum in præſcriptione, tum pharmacopœum in præparatione, prudenter & accurate agere.

CONDI-

CONDITA.

Vegetabilium partes ſolidæ ſaccharo incorruptæ ſervari poſſunt, fierique hoc duplici modo in officinis ſolet, prout aut partes illæ ſunt duriores aut teneriores. Ex durioribus, ut ſunt radices, cortices, caules, fructusque, fiunt *Condita*; ex tenerioribus, quales ſunt flores & folia, aptius parantur *Conſervæ*. Ut ſervari vegetabilia condita diu poſſint, debent ſaccharo ad intima usque penetrari; propterea non ſint nimis craſſæ, ſed conſcindantur exempli gratia radices craſſiores ſecundum longitudinem, aut transverſim in orbiculos; deinde coctione ante emolliantur quam condiantur ſyrupo. Molliores autem hiſce præmittendis non egent, ſed poſſunt una in ſyrupo & molleſcere magis & condiri. Scopus condiendorum etiam eſt, ut palato placeant; hinc amara, nimis acria, aut ingrata ſæpe diu maceranda ſunt in nova repetitis vicibus affuſa aqua, uti nuces juglandes immaturæ, ſtipites angelicæ, &c. Quædam macerantur in aqua ſalſa, ut firmitatem aliquam retineant. In genere condiendorum ſequens norma præſtare videtur. In ſummo ſuo vigore collectæ vegetabilium partes decoquantur ad debitam mollitiem. Fiat ſyrupus ſpiſſus ex optimo ſaccharo, cui coctæ immergantur. Sequenti die, attracto ex condiendis humido ſyrupus dilutior erit;

quare vegetabilibus exemptis denuo inſpiſſetur; repetanturque hæc, donec ſpiſſitudinem ſyrupus ſervet. Relinquantur tunc per plures paucioresve dies condienda in ſyrupo, ex quo ultima hac vice exempta imponantur craticulæ, ut ſyrupus deſtillet ac defluat; immergantur tunc ſaccharo puro ad conſiſtentiam tabulati cocto, ebulliant parum, tollantur, ſiccentur in loco calidiſſimo, & ſerventur in uſum. At vero abunde elucet, vegetabilia ſic perdere magnam virtutis ſuæ partem, ſæpe hanc integram; & ſic parum a conditis ſperare medicum poſſe; ut ad palatum magis quam ad medicinam facere videantur. Quam ob rem & pauca in diſpenſatoriis reperiuntur, & ex provinciali Auſtriaco cuncta ſunt excluſa. Nec tamen condita ſemper inertiſſima ſunt, uti patet ex conditis aurantiorum corticibus: ſed facile pauca hæc compoſitionibus aptioribus reſarciuntur. Ut autem actuoſiora condita evaderent, præſtaret, aquam decoctionis primam adhibere ipſam pro ſyrupo conficiendo, nec hanc abjicere.

CONSERVÆ.

Longe aliter comparatum eſt cum *Conſervis*, in quibus dos integerrima plantæ remanet, niſi in quantum ſola tuſio mutare hanc valeat, a conſervando merito

ſic

ſic nominatis. Hic partes vegetabilium recentes & teneræ, folia & flores, in pultem in mortario marmoreo contuſæ, ſimplici miſtione cum ſaccharo ſicco in ſubtilem pulverem redacto uniuntur. Folia antea a craſſioribus petiolis mundantur, & conſcinduntur, ut ne filamentoſæ conſervæ evadant. Copia ſacchari diverſa eſt, plerumque dupla ratione plantæ; etiam tripla, ſi ſuccoſior eſt, uti in conſervis cochleariæ & naſturtii aquatici. Quin contra ſicciores etiam in tuſione additionem aquæ poſcant, ut flores tunicæ. Scilicet talis maſſa exoriri debet, quæ molliuſcula quidem eſt, nec tamen liqueſcat: nimis enim mollis, in fermentationem prompta, brevi corrumpitur. Nec omnis motus inteſtinus qualiscunque præverti poteſt; hinc conſervæ jam paratæ induntur vaſis fictilibus cylindricis amplis, ut locum dent maſſæ, brevi tumenti inque molem multo majorem aſſurgenti, ab aëre de planta fracta ſe extricante, materiemque tenacem ſpongioſe elevante. Accidit etiam non raro, ut liquidior pars, ſyrupi adinſtar, ſuperficiem conſervæ paulatim petat, quæ, ibidem hærens ſola, corruptioni eſt obnoxia. Propterea primi menſis hebdomadibus ſingulis conſervæ ſunt movendæ ſpathula, ut iterum omnia commiſceantur. Quum vero de confractis tantopere herbis in vaſis ſat amplis & negligenter clauſis facile & cito multum pereat de principiis volatilibus plantarum, & plurimarum conſervarum plantæ tales ſint, quæ vo.

lati-

latiles has partes habent actuosas, hinc recentiores conservæ optimæ sunt, vetustæ sæpe plane inertes. Quas itaque plantas, (quas inter nasturtium aquaticum & cochlearia sunt,) sæpius intra annum recentes legere pharmacopœus poterit, harum paucam, sed iteratam, faciet conservam. Usus conservarum est multiplex; ut hyemali tempore integras possideamus herbarum vires; ut consulamus palato; ut hi confractæ, deglutitæ, a propriisque ventriculi liquidis solutæ, æquabili & durabili operatione agant; ut alia medicamina composita apte ingredi queant.

DECOCTA.

Decoctum proprie sic dictum est medicamentum internum liquidum, quando aqua, aut rarius aquosus alius liquor, exempli causa, serum lactis vel ipsum lac, igne ebullitionis cum simplicibus agitata, horum solvit principia activa, sibique unit. Vocatur etiam *Apozema* a ζέω ferveo; & si simplicius est, paucioribusque constat ingredientibus, *Ptisana* quoque audit. Materies apta decoctis petitur præcipue ex regno vegetabili, rarius ex animali, rarissime ex minerali, ubi antimonium & mercurius fere sola occurrant. Nec ex vegetabili qualiscunque, sed omnis tamen illa, cujus virtus extrahenda &

aquæ

aquæ concedenda ſita eſt in principiis plantæ tam fixis, quæ a vaporibus & calore aquæ ebullientis in altum rapi & diſſipari nequeant. Eapropter etiam vinum, aquæ deſtillatæ, &c. fruſtra adhibentur in decoctis, dum dos illorum liquorum durante ebullitione pereat; ut, ſi tamen ſimilia in decoctis quis requireret, addi demum ſub finem ipſum deberent. In decoctis numeroſa animadvertenda veniunt; generaliora duntaxat attingam. 1) Simplicium duriorum præparationem præcedere aliquam oportet, ut aqua faciliorem ingreſſum inveniat. Conducit huc ſciſſio, raſura, aut alia in partes minores diviſio, qua corpus majore ſuperficie actioni aquæ pateat, ut in ligno guajaci, cornu cervi, &c. 2) Ob ipſam hanc rationem in durioribus digeſtio, vel ipſa infuſio protractior, apte præmittitur, quo pori calore hocce moderatiori ſenſim efficacius aperiantur. 3) Tempus decoctionis valde variat pro firmiore vel minus firma textura ingredientium, dum alia coctionem per quatuor & plures horas poſtulent, aliarum coctio intra horæ quadrantem abſolvatur; ut nihil hic in univerſum ſtatui queat. 4) Variat etiam pro vetuſtate eorundem ingredientium, dum recentes radices longe promptius largiuntur aquæ principia ſua, quam eædem vetuſtæ. 5) Iterum variat pro ſcopo partis extrahendæ. Aqua certe, protracta coctione, tandem extrahit de corpore, quidquid hoc continet in aqua ſolubile. Sed differunt

ſæpe hæc omnia quam maxime inter ſeſe, ut alius ſint naturæ principia illa, quæ prima leviore ebullitione, quam quæ extrahantur fortiore & protracta. Si itaque ſcopus eſt, extrahere ſola priora illa, brevior ſit coctionis mora; & viciſſim. Tum conſiderandum hic eſt quam maxime, quantumvis diuturnior decoctio virtutem plurimorum corporum mutare haud videatur, poſſe tamen nocere quibusdam in caſibus. Solvere tandem incipiet, vel potius in putrilaginem vertere, ipſum corporum parenchyma, quod ſic decocta turbidiora & lentiora, nobiliores etiam extractas jam partes veluti inviſcando reddet inertiores. Quin alias quoque & novas vires vegetabilia quædam ex nimis protracta decoctione adipiſcuntur; ſic myrobalani purgare ſolum, obiter decoctæ; diutius autem decoctæ ſimul adſtringere dicuntur. Rheum perdere decoctionis mora tantum de vi ſua purgante, quantum adſtringendi dos augetur. Sennæ folia infuſa optime purgare; decocta non tantum purgare debilius, ſed etiam ob reſinoſas extractas particulas facere tormina. Liquiritiæ decoctum prima ſua dulcedine gratiſſimum, tandem acris & amari quiddam junctum accipit. 6) Aquæ copia reſpondeat moræ decoctionis, indoli ingredientium, & indicationi meracioris vel debilioris decocti. Decoctio futura diuturnior plus aquæ jam in principio exigit, quia plus aquæ diſſipabitur in auras, qua depauperatum decoctum nimis evade-

ret

ret meracum. Ingredientia porosa, in aqua tumentia, valde bibula, in majore aquæ copia coquantur. In decocto futuro diluto etiam plus aquæ adsit, necesse est. 7) In decoctis compositis, ingredientia illa, quæ longiorem coctionem ad virium extractionem poscunt, primo decoquuntur sola, adduntur tunc successive reliqua.

Decocta, debite colata, inprimis si hoc factum cum expressione est, ex se turbidula, ut gratiora ad adspectum fiant, (nam meliora certe hinc illa fieri non credo,) solent interdum depurari, quod *clarificari* vocant. Subsidentia frequentius hæc clarificatio, & aptius, obtinetur, dum parva mora a fæcibus, ad fundum præcipitatis, leni vasis inclinatione decoctum decantatur. In manica Hippocratis nimia mora est. Aut albumine ovi, ope paucæ aquæ in spumam verso, in ipsa decoctione una indurato, heterogenea (sæpe & actuosa quædam) inviscantur. Certe si vim plantæ, in resinosa parte hærentem, in decocto servare animus est, omnis depuratio decocti nocet præter solam illam, quæ fit, dum fervidissimum decoctum per linteum densum colatur. Quin vel ipsa tunc ebullitio in decoquendo fortior adversetur scopo, qua scilicet particulæ resinosæ, antea aliis irretitæ & sic ab aqua susceptæ, nunc expeditæ, & ab irretientibus derelictæ, iterum excidant. Nec medici crediderint, clarificationem decoctorum quorundam per albumen ovi tam esse facilem; sunt enim talia, quæ vel turbidiota inde evadunt.

ELÆOSACCHARA.

Eſt ab oleo & ſaccharo dictum medicamentum internum, quando oleum æthereum unitur cum ſaccharo. Duplici modo hæc unio obtinetur. Aut enim oleum æthereum ipſum ad guttas duas vel tres terendo in mortario vitreo aut marmoreo combinatur cum ſacchari drachma una, & ſic in lagenula bene obturanda ſervatur; aut cortices citri vel aurantiorum fricantur ad fruſtum ſacchari, donec hoc corticum odore & ſapore probe imbutum ſit, quando cultro imbuta ſacchari ſuperficies abraditur. Finis eſt hujus operationis, 1) ut oleorum æthereorum acredo obtundatur ope ſacchari, & ſic poſſint illa impune aſſumi interne. 2) Ut evadant in aquoſis liquidis ſolubilia, poſſintque ſic alia medicamina aptius ingredi. 3) Ut olea ætherea volatiliora quædam, ſi lubet, ſine virium jactura diutius meliusque ſervari queant. Plerumque autem magiſtraliter præſcribuntur.

ELECTUARIA.

Electuarium, forte ab electione, quum plura ſimplicia electa adhibentur, vel forte loco Eclectuarii, quod Cælius Aurelianus habet ab ἔκλεγμα linctus, dictum, eſt me-

medicamentum internum, compoſitum ex quibuscunque ſimplicibus, quæ mediante melle, ſyrupo, ſucco, pulpa, aut alio apto liquido, ſimplici mixtione in maſſam redacta ſunt mollem, ſolidulam tamen ſimul & cohærentem, melli ſpiſſiori vel conſervæ molliori ſimilem; ita ægrotantibus exhibendum, ut in plures a ſemet ipſis vel ab adſtantibus, nec a pharmacopœo, diviſum doſes aſſumant; ſi enim unica ſit doſis, idem medicamentum *Bolus* vocatur. *Opiatum* proprie eſt electuarii ſpecies, quam opium ſimul ingreditur; etiamſi & electuaria, opio omni deſtituta, quandoque opiata autores ſalutaverint. Electuarium mollius etiam *Confectionis* ſub titulo venit. Conſiſtentia electuarii quamvis mollis ſit, talis tamen requiritur illa, ut poſt exactam miſcelam omnia maneant in eo, in quo tunc hæreant loco, nihilque ſuo pondere fundum petat; quo vitio ſi laborarent opiata proprie ſic dicta, poſſet alteri ægro offerri portio, in qua vis deſiderata plane deficeret; alteri offerri talis, quæ occideret. Hinc draſtica ponderoſiſſima, qualia fere metallica ſunt, ex electuariis exulent. Illa autem miſcelæ conſtantia obtinetur liquidis glutinoſis cohærentibus, quare ferme ſemper mel, ſyrupi vel ipſum ſaccharum, quæ reliqua excipiant, larga addunтur doſi. Tum etiam hæc corpora contra corruptionem, imprimis contra putrefactionem, quum ipſa vix putreſcibilia ſint, tanquam condimentum præſervant cæ-

tera; & ſi qua guſtui minus grata interveniant, horum obtundunt ſaporem & acredinem. Et propterea etiam, quòd ſæpe ſola præſcribi ſoleant, odore & ſapore nimiopere moleſta ſunt in electuariis vitanda. Minus etiam conveniunt facile aceſcentia aut putreſcentia, quæ corruptionem promovent. Tum etiam fructus & ſemina oleoſa. Uſus electuariorum in officinis pharmaceuticis aſſervatorum (nam & magiſtraliter medici præſcribere plurima alia ſolent,) præcipuus eſſe videtur, ut fiat plurimorum inter ſe miſcela; miſtorum conſervatio in longum tempus, nonnunquam etiam in annos; novæ virtutis exordium, non præexiſtentis in ſingulis, ſed ex unione cunctorum productæ; ut aliis additis ſimplicia quædam nimis draſtica temperentur; tandemque ut tale medicamentum ſemper in promptu ſit præſcribenti, ubi mora in damnum iret; formaque gaudeat illa, qua commode ingeri poſſit. Atque hinc tanta electuariorum cohors officinam medicam intravit. Si vero rem attente examinare lubet, in electuariis componendis a ſcopo aberratum crebro fuiſſe, intelligemus, & in nullo forte medicamento magis, quam in hoc, ſe medicos oſtentationis & ignorantiæ reos feciſſe. In electuariis valde compoſitis quanta coeunt? quam toto ſæpe cœlo diverſa? Sic in theriaca Andromachi & in mithridatio, maximæ olim famæ pharmacis, obtinuiſſe ſe, credebant medici, quo plerosque morbos profligarent, omniumque, tanquam uni-

universali antidoto aliquo, venenorum vim eluderent. Ab ipsa illa ingredientium diversitate spem hanc suam concipiebant, dum in tanta simplicium congerie unum aliudve saltim præsto esset, quod faceret ad casum. Sed ex omnibus hisce simul mistis, fermentationis non imitando auxilio (nam pleraque electuaria asservata fermentant, & hæc quidem fermentatio in theriaca intra annuum spatium plene absoluta ante usum requiritur,) in unam homogeneam massam unitis, videtur nasci medicamentum, cujus vires non adeo sint vires adunatæ singulorum ingredientium, sed novæ, genitæ ex intima unione omnium, per fermentationem, quoad agere hæc in vegetabilium virtutem potuerit, mutatæ. Certe fermentationis calore & motu plurima dissipantur actuosa de vegetabilibus; quæ restant principia, afficiuntur inde haud mediocriter, novamque naturam inbuunt; ut difficile sit ex virtute cognita plantæ recentis judicare de virtute ejusdem fermentatæ; impossibile de tot simplicium fermentatorum combinatorumque congerie. Sic theriaca remedium præbet fragrans, amarum & calidum, in quo opii simul vis dominatur, hinc ex hoc scopo non inefficax remedium. Sed præter hæc frustra in illa quærimus singulorum ingredientium dotem propriam; quæ si daretur etiam adesse, hanc, in tantilla quantitate, qua cum ob ingentem ingredientium numerum, tum ob exiguam ex opii potentia exhibendi dosin, adsunt

ſingula, vix ullius eſſe efficaciæ poſſe, exiſtimamus: ut itaque aromata calida cum opio magiſtraliter præſcripta omnem theriacæ virtutem abſolvant. Electuaria quædam alia, imprimis quæ ſuccos vegetabiles majore copia continent, obnoxia ſunt mucori, quem in ſuperficie contrahunt, a quo paſſim mundentur. Patet ex omnibus hiſce, ſine incommodo & damno officinas carere electuariis plerisque poſſe, quæ convenientius magiſtraliter medicus præſcribet.

ELIXIRIA.

Elixirium, cujus nominis origo obſcura videtur, eſt tinctura compoſita, ſed meracior, maxime ſaturata, & hinc etiam magis opaca, minusque eleganter colorata, quum major ſuſceptarum particularum colorantium copia nigredinem apparentem inducat. Cæterum haud adeo ſcrupuloſe autores a tincturis elixiria diſtinxerunt, quin promiſcue hæc nomina adhibuerint. Quare omnia huc reduci poſſunt; quæ dicta de tincturis fuere; quas conſule.

EMPLASTRA.

Ab ἐμπλάσσω, illino, nomen trahunt. Eſt medicamentum topicum, externum, in frigore ſolidum, ad ignem

ignem liqueſcens, ductile in leni calore, &, dum in uſum vocatur, ſupra alutam linteum vel ſericum extendendum, atque cuti ſic applicatum illa donatum tenacitate, ut facile firmiterque adhæreat. Non eſt igitur theriaca, ſupra alutam extenſa, dicenda emplaſtrum, quum ſoliditas & tenacitas deficiant. Emplaſtrorum generalior ſcopus ad bina referri capita poſſe videtur. Aut enim primo tenacitate ſua agunt ſola, dum exempli gratia apparatum vulneri impoſitum in debito ſitu retinent; ipſa vulneris labia ad invicem adducta firmant; cranium depreſſum in junioribus elevant; partes vicinas muniunt contra corroſiva medicamina applicata; crines evellunt; & ſic porro. Vel poſſunt præter hanc tenacitatem, ſemper in aliquo gradu requiſitam, poſſidere virtutem ſingularem ab ingredienti tali, quod ſic cuti applicatum, & calore corporis humani motum redditumque actuoſum, ſe inſinuet in vaſa cutanea, balneo vaporis ab emplaſtro tegente repercuſſi bibula nunc facta magis & laxa, atque ita imprimis agat in partem emplaſtro ſubjectam, & deinde miro ſæpe modo in totum corpus; uti hoc clare videmus in emplaſtris veſicatoriis, aromaticis, mercurialibus, &c. Emplaſtrorum confectio, dum omnia ingredientia debite præparata ſunt, conſiſtit fere in ſola mixtione omnium, mediante moderato ignis gradu. Baſin emplaſtris dant cera, reſinæ, pix, terebinthina, axungia, oleum preſſum & co-

ctum, butyrum, unguenta, calces plumbi, & alia similia. His peculiarem in scopum adduntur herbæ, flores, radices, cortices, semina, in pulverem tenuissimum tusa; succi herbarum expressi, & ad mellis consistentiam inspissati; extracta ope aquæ pultiformia redditа; mucilagines; gummi & gummiresinæ, quæ ante in aceto soluta & denuo inspissata cum terebinthina mixta, reliquæ emplastri massæ, jam factæ & semirefrigeratæ, sub continua agitatione injiciuntur, uti dum galbanum, gummi ammoniacum, similiaque ingrediuntur. Quædam etiam ex regno minerali, uti flores zinci, lapis hæmatites, bolus armena, &c. in pollinem antea redacta; tum alia. Pulveres vegetabilium sub finem tandem adduntur. Resina, cera, oleum, similiaque, simul ad lenem ignem liquefacta, per colum trajici solent, ut ab immunditie liberentur, atque his tunc alia successive admisceri. Cera præcipue emplastris dat soliditatem, ut una pars ceræ meliora hic præstet, quam sex partes picis, aut alterius resinæ. At vero quum cera per solum ignem molleſcat, muteturque in butyrum oleumque ceræ, non ultra solidanda, propterea ne sic affici cera possit, calor & sit moderatus, & quam fieri possit brevissimus. Plurimam quoque consistentiam faciunt calces plumbi, dum ab oleosis solvuntur. Semper autem hæc emplastra fusca aut nigra sunt, nisi singulari artificio utamur, dum ille color a fortiori ignis

gra-

gradu, & forte intimiore unione oleoſi cum plumbo pendet. In emplaſtri albi cocti præparatione additur aqua, quæ ſucceſſive evaporata reſtitui debet, ut ſic operatio veluti in balneo aquæ peragatur, quando emplaſtrum obtinetur albiſſimum. Emplaſtrum diachylum ſimplex colore tantum cineritio gaudet, nec tamen albo, quia mucilagines adhibitæ, factæ pro hoc emplaſtro dilutiores, aquæ vicem imperfecte agunt. Sic etiam emplaſtri ſaponati color in albidum vergit, quia minio oleoque in coctione per vices acetum additur, & albedo per admiſtum ſaponem augeri videtur. At vero in emplaſtro de minio, ut rubro ſit colore, minium liquefactis jam ceræ terebinthinæ oleoque demum additur, & movetur maſſa, donec frigeſcat, ne minium fundum petat; quare vix plumbi vera ſolutio hic adeſſe videtur. Et ſic quodlibet fere emplaſtrum normam ſuam habet. Hæc in officinis parata proſtant, quum conſervari incorrupta diu poſſint, & nimium tempus exigant, ut magiſtraliter præſcripta conficiantur. Et profecto nihil hic habet, quod deſideret medicus, quin potius hærebit dubius, quid ſeligat?

EMULSA.

Nullum *Emulſum* in officinis proſtat, quum brevi corrumpatur, ſed a medico magiſtraliter præſcribitur.

Eſt medicamentum internum, liquidum, lacteſcens, conſtans oleo & mucilagine ope liquoris aquoſi de corpore, tale oleum & mucilaginem in ſe continente, emulctis. Duo itaque neceſſario requiruntur, ex quibus emulſum fiat, liquor aquoſus & iſtiusmodi corpus. Reliqua acceſſoria ſunt, quæ in ſcopum peculiarem ſuum medicus addit. Aqua ſimplex pura, deſtillata plantarum, infuſum & decoctum aquoſum, optima præbent liquida pro emulſis. Semina vegetabilium, cucumerum, melonum, cucurbitæ, citrulli, papaveris albi, amygdalarum, &c. tuſa tritaque in mortario in pultem, additis dein inter ulteriorem triturationem ſucceſſive modo memoratis liquidis, oleo quum ſcatent & mucilagine, hæc una cum partibus ſubtiliſſimis farinaceis detritis ſic ſuſcipiuntur a liquidis, iisque lacteſcentiam inducunt. Aptiſſime dein per denſum linteum colantur, & purgantur a fœcibus farinoſis. Semper caute pharmacopœus eligat ſemina illibata, nec rancida, quum rancor, utpote in oleo ſeminis reſidens, tranſeat in emulſum, hinc peſſime afficiendum, etiam in damnum ægri. Tum etiam vitellus ovi, & ipſe abundans oleo & mucilagine, cum aqua in emulſum abire poteſt. Iſtiusmodi emulſa in uſu ſunt, dum ſcopus eſt, balſama nativa, reſinas, & hujus indolis alia, in aqua miſcibilia reddere; quæ optime ſubiguntur per vitellum ovi, nec ex emulſo poſtea excidunt. Proportio ſeminum ad liquidum

omni-

omnino valde variat pro medici voluntate & ſcopo; ſin vero ille liquidum haud determinet, ſed relinquat pharmacopœi arbitrio, ad aquæ libram unam ſufficere ſeſcuncia ſeminum poterit.

EPITHEMATA.

Vide Fomentum.

ESSENTIÆ.

Eſſentia eſt tinctura ſimplex vel compoſita, ſed magis ſaturata, minus tamen quam elixirium, quod inter & tincturam medium obtinet. Sed neque hic autores certos limites agnoverunt, quin promiſcue dicta tria nomina uſurpaverint; quare vide Tincturam.

EXTRACTA AQUOSA.

Extractum proprie ſic dictum in officinis eſt infuſum vel decoctum magis minuſve ad ſiccitatem evaporatione inſpiſſatum; omne actuoſum, quod ſolutum in infuſo decoctove hæſit, parva ſub mole collectum ſervans & incorruptum; hinc ſummi uſus in arte medica. Unde

ſponte patet, duntaxat talia ſimplicia ad bona atque utilia paranda extracta adhiberi poſſe, quæ extrahendam virtutem in partibus fixioribus in evaporatione non evolaturis, locatam poſſident. Poſſe igitur cinnamomi decoctum dare utile extractum, in quo quidem fruſtra ſtimulans nobile aroma, quod volatile periit, quæres; ſed in quo invenies alteram cinnamomi vim adſtringentem, quæ fixa in evaporatione perſtitit. Regnum vegetabile numeroſam, animale paucam, nullam minerale materiem pro extractis præbet. In genere extractum ratione menſtrui duplex cenſetur, ſcilicet *aquoſum* & *ſpirituoſum*. De aquoſo prius agemus. Fit hoc plerumque per decoctionem, dum cum aqua pura ſolito more decocta parantur. Hæc, ſiquidem totam corporis virtutem fixam, cum quæ in reſinoſis, tum quæ in gummoſis principiis reſidet, extrahere velimus, conſultius ſola percolatione fervida depurantur, quando extracta dabunt magis actuoſa, quam ſi ſubſidentia aut albumine ovi depurata fuiſſent, minus tamen erunt hæc extracta in aqua iterum ſolubilia, quando in medicaminibus compoſitis aquoſis præſcribentur; ſed virium excellentia hoc leve incommodum facile ſuperat. Corpora quæcunque apta ſunt bonis decoctis, etiam dabunt bona extracta. Decoctio corporum gummireſinoſorum ſine valida ebullitione fit optime. Inſpiſſatio decoctorum peragitur in vaſis æneis, igni nudo impoſitis; dum vero

liquor

liquor lenteſcere incipit, ne ambuſtum extracta oleant, ab igne removetur, & balneo mariæ imponitur, in quo perficitur adjuvante agitatione evaporatio ad finem. Stannea vaſa tunc ſunt præferenda. In æneis ne frigefiant, aut frigefacta relinquantur. Ipſa extracta loco ſicco ſervanda, quum humeſcant facile, quo ſicciora, eo melius conſervanda. Sed omnia eadem ſiccitate non gaudent; unde alia generalis extractorum diviſio eſt, in *ſicca* & in *mollia*. Tertia aliqua diviſio eſt in extracta *ſimplicia* & *compoſita*. Compoſiti exemplum dat extractum amaricans diſpenſatorii noſtri, quod radices, herbæ & flores ſimul ingrediuntur, una decoquenda & inſpiſſanda. A ſuccis inſpiſſatis extracta differunt, quod in his pro extractione aqua adhibita fuit, in illis neutiquam. Sic ſucci quidam, inſpiſſati dicti, ad extracta proprie pertinent, uti ſuccus inſpiſſatus liquiritiæ. Opium & aloë bene adnumerantur ſuccis. Opium depuratum vero & aloë lota extractis.

EXTRACTA SPIRITUOSA.

Extracta ſpirituoſa dicuntur illa, in quibus pro menſtruo adhibetur ſpiritus vini vulgaris. Hic infuſio aut digeſtio locum habet; dein decoctio & evaporatio omnis liquidi, quæ inſtitui in vaſis clauſis eo usque ſolet, donec pars magis ſpirituoſa in excipulum tranſierit, quæ

ſic

ſic ſervari in alios ſimiles uſus poteſt; ut itaque hæc in evaporatione fruſtra ne pereat, inque auras diffletur. Poſtea in vaſis apertis, optime ſtanneis & in balneo mariæ, abſolvitur inſpiſſatio ad usque ſiccitatem. Quare poſſent omnes tincturæ, eſſentiæ, &c. quæ nullam extracti corporis partem volatilem continent, in extracta mutari, in quibus hæreret ipſa tincturarum vis, dempta tamen dote ſpiritus vini. Sal eſſentialis corticis peruviani nihil aliud eſt, quam extractum ſpirituoſum ſive reſinoſum hujus corticis, & contra rei naturam ſal appellatur. Corpora mere gummoſa, mucilaginoſa, ſimiliaque, nihil valent pro extractis ſpirituoſis; ſed illa, quæ reſinoſis & balſamicis abundant partibus, optima ſunt; in quæ ſpiritus vini vim agendi validam poſſidet. Sumitur ſpiritus vini vulgaris, nec alcohol ſincerum, ut etiam aquæ, in ſpiritu vini hærenti, ſuæ dentur in ſolvendo partes, quæ nimirum agat in principia gummoſa ejusdem corporis, quo fit, ut in extracto ſpirituoſo lateant una cum reſinoſis & balſamicis partes plures aliæ, quæ fuerant in aqua ſolubiles. Extracta ſpirituoſa etiam vel *ſimplicia* vel *compoſita* ſunt.

FÆCULÆ.

Si ſedimentum, quod ſucci expreſſi vegetabiles deponunt, ſuccis decantatis, exſiccatur, vocatur *Fæcula*.

Ut

Ut plurimum quidem ſaporem virtutemque ſucci ſui fœculæ retinent, difficile autem determinatu eſt, utrum validiores ſint, an debiliores? quia differre illas, credibile eſt, ratione diſcriminis partium, ex quibus vegetabile componebatur, tum etiam ratione illius partis, in qua præprimis dos medica reſidebat, quæ aut excidere mora de ſucco poteſt, aut ex adverſo magis firmiter eidem ſuſpenſa inhærere. Ex fractis tritu ſolidorum particulis conſtare quam maxime videntur. Pauciſſimæ autem in uſu pharmaceutico fœculæ ſunt; ex radicibus ari, bryoniæ, iridis noſtratis, & pœoniæ, quæ recentes ſucco adhucdum turgidæ, mundatæ, ab externis pelliculis liberatæ, raſæ, tuſæ in mortario marmoreo cum addita aqua, preloque per ſaccum lineum actæ, dant ſuccum lacteſcentem, poſt aliquot horarum moram fœculas depoſiturum; quæ exſiccatæ, & in pulverem tritæ in lagenis bene obturandis ſervantur ad uſum. Amylum eſt fœcula tritici.

FOMENTA.

Fomentum, *Fotus*, a fovendo, vel *Epithema* ab ἐπιτίθεσθαι imponere, dictum, eſt medicamentum externum, quod aut liquidum cum alterius corporis tanquam apti vehiculi interventu, aut corpori applicatur

ſiccum; unde duplex fomenti ſpecies exſurgit, *liquida* aut *ſicca*. Epithema quidem, generaliori ſignificatione acceptum, pleraque medicamenta externa includit, magis autem reſtricta ſolum fomentum indicat. Fomentum nullum in officinis proſtat ſub hoc titulo, quod igitur a medico magiſtraliter præſcribi oportet. Sed pleraque medicamenta officinalia liquida, uti aquæ deſtillatæ, ſpiritus, olea, aceta, ſucci, lixivia, aliaque evadunt per ſe fomenta, quando applicanda ceu fomenta a medico præſcribuntur. Sic etiam pleraque medicamina magiſtralia, etiam interna, fomenta eſſe poſſunt, ut decocta, infuſa, emulſa, mixturæ, &c. Qualecunque corpus liquidum, ſive ſimplex ſit, uti lac, aqua, vinum, urina; ſive arte compoſitum ex his aut ex aliis, externe applicatum, erit fomentum liquidum. Hoc itaque a cataplaſmate differt, quod plerumque, ſi qua ſolida adhibita fuerint in medicamine non diſſoluta, ab his abjiciendis ſeparetur liquor dilutior uſurpandus; cataplaſma vero ſemper ſolida ſervat, cum liquido in pultem mutata. Vel, ſi tamen, quod nonnunquam accidit, ipſæ ſolidæ partes non ſeparentur in fomento a liquidis, tunc ſaltim pultem non faciunt, ſed manent ſolida cum plurimo diluente liquido, ut in lotionibus ſæpe fit, aut dum herbæ, exempli cauſa, decoctæ, aut aqua decoctionis adhucdum madidiſſimæ, lineoque ſacculo incluſæ, applicantur corpori, quando tunc ipſæ proprii decocti, hic agentis, ſunt ve-

luti

luti vehiculum. Nam alias panni linei, melius lanei, etiam quadruplicati, vel ſtupæ, aut ſpongiæ, fomento imbuta & ſatura, vehiculum præſtant aptiſſimum. Poſſunt etiam applicari ſine omni vehiculo, dum pars corporis aliqua ſomento immergitur, quando fomentum *Lotio* vocatur; aut dum immergitur corpus totum, quando *Balneum*; aut ſolummodo ad umbilicum, quando *Semicupia* dicitur. Si fomentum ex alto in corpus decidit, uti in thermalibus quibusdam aquis, eſt *Embrocatio*, ἀπὸ τῆς βροχῆς vehemente pluvia. In fomentis liquidis non adeo, atque in ſimilibus medicamentis internis, aut coloris aut odoris aut limpiditatis ratio habetur.

Fomentum ſive *Epithema ſiccum* conſtat herbis aut aliis ſimplicibus ſiccis in pulverem mediocriter tenuem comminutis, & corpori applicatis vel ſine omni liquido, vel ab aliquo irroratis. Nonnunquam aliud epithema liquidum ſicco ſuperimponitur, quo hoc reddatur actuoſius. Hi pulveres, ut rite applicentur, induntur ſaculis ex panno lineo, minus bene laneo, confectis; tum, ut parti ſe accomodent aptius, duntaxat ſemiplenis; vel etiam per fila transverſim adacta firmatis, ne pulveres in unam delabantur partem. Forma & amplitudine variant reſpectu partis corporis, cui imponuntur, & nomen etiam proprium ſic obtinent; uti *Sacculi* & *Sacci* generalius pro variis corporis partibus, pro membris,

bris, ſcrobiculo cordis, ano, &c; *Cucufæ*, *Pileoli* vel *Cuculli* pro capite; *Frontalis* pro fronte; *Scuti* pro pectore & abdomine; *Lectuli* & *Pulvinaris*, dum his æger incumbit. Si doſis aliqua pulverum in ſcopum medicum ſufficiat, nec tamen ſacculum ſufficienter impleat, tunc pulveribus paleæ permiſcentur; aut goſſypium vel lana, ſi molliorem ſacculum pars corporis exigat tenerior vel ſenſibilior. Cæterum fomenta, ſive humida, ſive ſicca, aut calida, aut tepida, aut frigida in uſum trahuntur.

GARGARISMATA.

Gargariſma & *Gargariſmus* a γαργαρίζειν gutture ſonum edere, vel *Diaclyſma* a διακλύζειν, colluere, vocatur medicamentum liquidum, quod cavo oris continetur aliquandiu, in faucibus movetur, quod proprie gargarizare vocant, & poſtea exſpuitur: ſi tranquillum in ore hæret ſine gargarizatione *Collutio* vel *Collutorium* ſæpe audit. Omne igitur medicamen liquidum, decoctum, infuſum, emulſum &c. ſi in hunc ſcopum præſcribitur, evadit gargariſma.

GELATINÆ.

Si ungulæ, cornua, ebur, oſſa, ligamenta & carnes animalium in aqua diu cocta fuerunt; colatura dein

aut

aut jam parca ſupereſt, aut per inſpiſſationem ulteriorem parca redditur; in calore quidem liquidum præſtabit decoctum, quod autem in frigore coibit in maſſam tremulam, pellucidam, conſiſtentem, vaſculi continentis conſervantem figuram, non ducendam in fila, ſed rumpi & diſturbari facilem. Eſt itaque *gelatina* ſapa animalis, in qua reperitur omnis ſubſtantia illa, quæ in coctione ſuſcipi potuit de parte animali cocta. Plerumque raſura cornu cervini adhibetur. Nonnunquam clariſicatur gelatina per albumen ovi, & quum ex ſe ſit fatua, addito vino, ſucco citri, ſaccharo, aliisve gratior redditur; vel diluenda & ſolvenda in potu communi præſcribitur. Citiſſime putreſcit æſtivo calore. Magiſtraliter tantum præſcribitur. Sapa ribeſiorum ſimiliumque, ſaccharo condita, improprie quoque gelatina vocatur.

INFUSA.

Infuſio, chemice ſumpta, latius patet, & indicat omnem operationem, per quam aliquid ex corpore quocunque ope cujuscunque liquidi ceu menſtrui extrahitur; ut vel ſic digeſtionem aliasque operationes includat. Pharmaceutica autem proprie dicta infuſio eſt medicamentum internum, & reſtringitur ad ſolum aquoſum li-

quorem, adjuvante plerumque moderato calore, vel saltim illo, qui ebullientis aquæ est, minori; quum infusio frigida proprie *Maceratio* vocetur; & illa, quæ calore fit leniſſimo, dicatur *Digestio*. Infusio cum vino peracta est vinum medicatum; cum aceto acetum medicatum; cum spiritu vini tinctura est, vel spiritus aromaticus &c. de quibus vide suo loco. Quæ cum omnia gaudeant suo in arte pharmaceutica nomine, a consuetudine sancito, longe melius sola infusio aquosa, alio titulo non donata, infusionis nomen possidebit. Infusionis itaque menstruum aut aqua simplex erit, aut quædam herbarum destillata, aut etiam decocta; cui si tamen levis aliqua vini portio adderetur, nomen propterea non mutabit. Infusionibus apta sunt simplicia omnia illa, quorum præcipua vis medicata in tenerioribus partibus consistit, modica ignis actione per aquam extricanda & extrahenda. Et regnum quidem vegetabile ferme solum omnem hic materiem largitur. Quoniam vero aromaticæ, aliæque herbæ, quæ volatili virtute pollent, hunc in usum imprimis veniunt, solent & debent infusiones perfici in vasis clausis. Lentius, etiamsi sæpe melius, agit calor infusionis in simplicia, quam decoctionis; unde plerumque infusio protrahitur diutius, ita tamen, ut semper simplicium habenda sit ratio, petita ex accurata illorum cognitione, dum flores exempli causa tenelli citius faciliusque dimittunt substantiam

extra-

extrahendam, quam cortices; ut ſic in ſimplicium præparatione, in infuſionis mora, aliisque recurrant pleraque, in decoctionibus jam ante memorata. Quantumvis de infuſo nihil deperdatur in infuſione protracta, poteſt tamen ultra modum protrahi, ut vitio laboret. Longe alia extrahuntur ab aqua de herbis in primo infuſionis ſtadio, quam quæ extrahentur in protractæ ultimo; quo contribuere etiam caloris gradus major poterit. Si hæc differunt virtute medica, uti differunt ut plurimum; & ſi ultima illa aut agent contra ſcopum medici, aut ingratum reddent infuſum; omnino limitanda infuſio eſt, & moderandus calor. In infuſione vulgo continentur omnia illa, quæ ſunt in aquis ſtillatiis; tum ſapidi, ſaponacei, mucilaginoſi, &c. portio aliqua minus auſtera, minus craſſa, ſæpe nobilior. Sed omnia hæc pendent ab indicatione medici non minus. Infuſum aut *ſimplex* aut *compoſitum* eſt. Infuſa magiſtraliter præſcribuntur, & non raro pharmacopœus ſolam præparat materiem, dum infuſio ipſa apud ægrum ipſum illis, qui ægro aſſiſtunt, facienda relinquitur. Quiete, filtro aut colatura depurantur. Aliis additis gratiora & efficaciora reddi queunt.

INJECTIONES.

Qualecunque medicamentum liquidum in cavum corporis aliquod, foras patens, ſive hoc naturaliter adſit,

ſit, uti auris, vagina, urethra, ſive præter naturam fuerit formatum, ut fiſtula, vulnus, abſceſſus &c. injicitur, *Injectio* vocatur; dum quæ ano & ori dicatæ ſunt proprio gargariſmatis & clyſmatis gaudeant nomine, de quibus vide ſuo loco. Utrobique tamen etiam quandoque injectio vera locum habet, quando in fauces ope ſyringæ liquor injicitur, & in anum, ut fiſtula eluatur, nec clyſmatis in ſcopum. Infuſa, decocta, emulſa, ſucci & alia medicamina injectionibus idonea ſunt; in quibus ita pharmacopœus nihil adeo peculiare obſervandum habet, dum præſcriptæ a medico, & a pharmacopœo præparatæ, aut chirurgo dentur, qui injiciat, aut adſiſtentibus ægro.

JULAPIA.

Julapium vel *Julepus* modo eſt ſyrupus ſimplicior, dilutior, plerumque factus ex aquis ſtillatitiis odoratis & ſaccharo, uti in diſpenſatorio Viennenſi Julapium roſatum, Julapia violarum, & capillorum veneris; modo eſt mixturæ ſpecies dilutiſſima, quam plura ingredi queunt. Sed ſemper in Julapiis habenda ratio eſt ſaporis, coloris, & odoris, quibus placere debent. Hisce obſervatis, cætera congruunt cum ſyrupis aut mixturis, de quibus ex profeſſo eſt actum.

LIN-

LINCTUS.

Lohoch arabicum, *Eclegma* græcum a λειχω, latine *Linctus*, eſt medicamentum internum inter ſyrupos & electuaria molliora medium conſiſtentia; a lingendo dictum, quod olim, & quandoque adhucdum hodie, liquiritiæ bacillo raſo & in altera extremitate contuſo, ceu cochleari, delingeretur, & ſic aſſumptum per vices in ore ſenſim deliqueſcat, & deglutiatur. Tum etiam, quod præprimis ad aſperæ arteriæ vitia adhibeatur, vocatur Α'ρτηριακόν. Certe in morbis pectoris, faucium & interni oris, frequentius præſcribitur. Miſcela ſimplex ſyruporum interdum *Looch* appellatur. Ut plurimum vero ſyrupis admiſcentur mucílagines gummi arabici, tragacanthæ, mel, vitellus ovi, olea preſſa blanda, aliaque ſimplicia pectoralia. Quam maxime pharmacopœus attendat, ne, ſi oleoſa addi jubentur, rancida adhibeat, memor teneritatis partium, quibus linctus deſtinatur. Propterea haud valde approbo, quod looch in officinis proſtent jam parata; minime probo, ſi diu aſſerventur, cum quod fat cito fermentent, & corrumpantur, tum quod facile præſcribi magiſtraliter & componi poſſint. Quantum poſſibile eſt, in linctu ſolida rudiora non ſolubilia ſunt vitanda, quia tandem ſola ori inhærent, dum reliqua a ſaliva ſolvuntur; quare

cura ſit pharmacopœi, ſi tamen ſolida talia addenda veniant, hæc ut optime comminuantur, & ſubigantur. Pharmacopœo etiam ſæpe ſpiſſitudinis norma relinquitur, dum ad lubitum quoddam ingrediens præſcribitur, ut & ejus interſit conſiſtentiam linctus probe noſſe, quæ tamen leviter variare poteſt.

LINIMENTA.

Linimentum vel *Litus*, ab illinendo dictum, eſt medicamentum externum, quo pars corporis noſtri aliqua illinitur ſive inungitur cum accedente nonnunquam frictione, conſiſtentiæ mollioris quam ungentum, nempe mediæ inter hoc & oleum; ita ut, ſi unam unciam ceræ ſolvas in quatuor unciis olei, obtineas linimentum, ſi cum ſolis tribus olei unciis combines, habeas unguentum. Hodie tamen ſæpenumero unguentum & linimentum confunduntur, dum vera quædam unguenta ſint, quæ litus vocentur; nec litui quoque maneat ſemper ſpiſſitudo ſua, dum plura diverſa olea, ſimpliciter miſta, ſub linimenti titulo interdum præſcribantur. Quæ dicta de unguentis ſunt, huc referri omnia poſſunt.

MA-

MAGISTERIA.

Pleraque *Magiſteria* proprie ſic dicta in officinis ſunt ſimplicia corpora ſoluta in liquido, atque inde iterum per aliud corpus præcipitata, tenuiſſimi ſub pollinis forma. Solvuntur corallia, margaritæ, lapides cancrorum, cornua cervi, aliaque ſimplicia terreſtria indolis calcareæ, in ſufficiente aceto, ſpiritu ſalis, acido nitroſo, aut in ſpiritu menſtruali diſpenſatorii noſtri, qui ex theoria proceſſus eſt ſpiritus ſalis cum aceto mixtus. Ex filtrata limpidaque ſolutione per oleum tartari præcipitantur. Præcipitata a liquido decantato ſeparata, aqua pura ſæpius edulcata, exſiccataque, vocantur magiſteria. Habetur etiam hic pollen tenuiſſimus, ut in iisdem corporibus, dictis ſimpliciter præparatis; ſed, quoniam ex chemia notum eſt, ferme in omni præcipitatione, corpori præcipitato aliquid de corpore adhærere tam præcipitante quam antea ſolvente, quod ablui planiſſime vix ulla poſſit edulcatione; hinc docemur, differre quidem ratione hujus adhærentis pluſculi, ſed differre tam parum, ut operæ pretium minime ſolvatur, atque ex officinis ejici ſine ullo damno poſſent. Si tamen ferenda forent, illud ferendum neutiquam eſt, ut promiſcue pro præcipitatione, loco olei tartari, adhibeatur aut ſpiritus vitrioli, aut oleum

trioli, aut aluminis aqua, quod quidem contra principia chemia in diſpenſatoriis atque alibi permittitur. Quid enim, obſecro, gypſum (nam tale genuinum ſic naſcitur, dum acidum vitriolicum terram calcaream præcipitat,) aget in primis viis? Nocere poterit, prodeſſe nunquam. Aut fiunt hæc magiſteria ſimplici abſtractione acidi ſolventis per evaporationem ſine prævia præcipitatione ulla, quando ſolum acetum adhiberi ſolet, utpote quod facilius a terris illis iterum avelli ſe patitur. Sed non avellitur totum; ut ſemper ſic reſtet ſal neuter terreſtris, ſuis viribus agens, vix abſorbere potens, uti magiſteria per præcipitationem parata, ſed ſimillimus oculis cancrorum ſic dictis nutritis, dum hi ſucco citri ſaturati ſalem medium terreſtrem, omni abſorbente vi deleta, conſtituunt.

Magneſiæ nitri & muriæ, tanquam vera magiſteria, huc omnino pertinent; & illa quidem, dum ex primo lixivio nitroſo, in quo ſoluta ab acido nitroſo tanquam ſal hæret, per cineres clavellatos præcipitatur, genuina terra calcarea eſt, non diverſa, niſi puritate plerumque minore, dum a matrice nitri etiam aliis terreſtribus partibus inquinata eſſe ſolet, hinc rariſſime totta quanta in acidis ſolubilis. Alia antea methodo parabatur ex illo nitri lixivio, quod a cryſtalliſatione nitri ultima remanet, ſola inſpiſſatione, tantaque dein calcinatione, etiam a pharmacopœo repetita, & per aquam edulca-

tione

tione, ut a priore non differret, ſi non tædioſiore proceſſu. Magneſia vero muriæ paratur apud nos ex ſale amaro; in aqua ſoluto, per præcipitationem ope ſalis lixivioſi, quando terra ſerpentina, quæ cum acido vitrioli unita in ſale amaro hæſerat, excutitur; terra a priore diverſa, quod in calcem vivam uri nequeat, adeoque non proprie calcarea, ſolubilis tamen uti illa in omnibus acidis, & ſolubilis, quia puriſſima, tota quanta, conſtituens cum illis ſalem terreſtrem medium, minore doſi idem præſtantem. Si pro præcipitatione ſoda hiſpanica adhibetur, lixivium cryſtalliſatum largietur ſalem Glauberi mirabilem, ex uno labore obtinendum.

Magiſteria gemmarum inutiliſſima, & priorum temporum ignorantiam teſtantia, omitto.

Fiunt etiam magiſteria, dum vegetabilium aut animalium infuſa digeruntur cum oleo tartari, iisdemque filtratis & limpidiſſimis infunditur dein aqua aluminis. Præcipitatur ſic terra aluminis, nunc tincta plerumque colore infuſi adhibiti, & ſiſtit magiſterium coloratum, quale eſt magiſterium coccinellæ.

Reſinæ extractæ per artem ex vegetabilibus reſinoſis; ſub titulo magiſterii etiam ſæpe veniunt, cujusmodi habemus magiſteria radicum jalapæ, mechoacannæ, ſcammonii, ligni guajaci, &c. In hunc finem ſeliguntur hæc vegetabilia magis reſinoſa & melioris notæ, quæ in pulverem redacta in affuſa ſufficiente boni

ſpiritus vini copia digeruntur per paucos dies leniſſimo calore. Spiritus tinctus decantatur, & novus priori corpori affunditur. Repetitur hoc, donec ultimo affuſus ſpiritus haud ultra tingatur. Commixti tunc ſpiritus deſtillationi ſubmittuntur, qua partes circiter ſpiritus duæ tertiæ abſtrahantur, ſerventurque ſimiles in uſus. Concentratæ reliquæ parti, quæ eſſentiam meracam nunc fiſtit, de cucurbita exemptæ, colatæque, injicitur plurima aqua frigida, qua debilitata demittit omnem, quam tenuerat, reſinam, quæ poſteaquam debite ſubſedit, ceu maſſa tenaciſſima & terebinthinæ conſiſtentia, a liquido decantatione ſeparatur, exſiccatur, & ſervatur, nunc dura & ſubfragilis, Magiſterii vel Reſinæ nomine. Liquor autem decantatus, quum partes in aqua ſolubiles non dimiſerit, evaporatione ad ſiccitatem protracta, extractum ejus corporis gummoſum dabit.

Tandem Magiſterium ſulphuris, quod etiam lac ſulphuris vocatur, fit, quando ex ſolutione hepatis ſulphuris, in aqua ebulliente peracta filtrataque, præcipitatur ſulphur per acetum additum, quo deſtruitur hepar in ſimplicia ſua, dum ſal alcalinus nubit aceto, ſulphur ſub forma pulveris albicantis excidit, quod debite nova aqua ablutum, magiſterium audit, certe haud diverſum a floribus ſulphuris vulgaris, ſi ablutio rite acceſſerit, alioquin a ſalibus forte adhærentibus impurius; quo carere ars poſſit.

MA-

MASTICATORIA.

Maſticatorium a barbaro verbo maſticare pro mandere, quia mandi ſolebat & inter dentes teri, vel a maſtiche ortum, quia hæc reſina imprimis in hunc ſcopum adhibebatur; aliis græco *Apophlegmatiſmi* vocabulo, ab ἀποφλεγματίζειν aquam abducere, ſalutatum; eſt medicamentum, quod in ore detentum pituitam & ſalivam copioſam prolicere, in os derivare, & abſtergere, valet. Qualecunque igitur pharmacum hunc effectum producit, nec nimia acredine ſua, aut alia proprietate contraindicata ſimul nocet, in hunc uſum trahi, & titulum maſticatorii ferre meretur. Inter medicamina externa numeratur, quia exſpuitur poſtea. Apophlegmatiſmus apud aliquos latius patet, dum hic ſub ſe comprehendit pharmacum ſive ſiccum ſive humidum; maſticatorium vero ſolum ſiccum. Solent enim in eundem ſalivandi, abſtergendi, & excitandi finem medicamenta etiam humida, vel liquida, uti electuarium. decoctum, mixtura, &c. in uſum vocari, & vocantur quandoque neceſſario, dum mandere æger aut non vult, aut ex debilitate vel ex morbo nequit. Tunc aut in ore volvuntur, aut illinuntur palato, &c. Maſticatorium ſiccum triplici modo exhibetur; vel enim manduntur primo ſimplicia integra aut parum tantum con-

conciſa, ut maſtiche, radix pyrethri, &c; vel ſecundo conſciffa & contuſa, nodulo ex rariori ſed forti linteo involuta; vel tertio trita in pulverem, dein excepta a materie tenaci, uti terebinthina, maſtiche, cera, &c. & compacta formataque in trochiſcos; aut cum aliis alio modo. Fumus etiam tabaci ore attractus huc ſpectat.

MELLITA.

Mellitorum medicaminum apud veteres vulgatior erat uſus, qui ceſſavit plurimum, poſteaquam ſaccharum innotuit; majorque ejus copia in Europam transvehi cœpit. Habent tamen, (ut de pretii mediocritate taceam,) quibusdam in caſibus egregiam & ſaccharo fere præſtantiorem virtutem, quare ex officinis per ſaccharum plane extrudi nec potuerunt, nec debuerunt. Mel ipſum in officinis proſtat deſpumatum ſive depuratum. Certe mel vulgare, non virgineum ſeu ſponte effluens de favis, multas in ſe heterogeneas partes habet a cera favorum, ab apibus ipſis, aliisque; a quibus depurari ante debet, quam in uſum pharmaceuticum trahatur. Additur pauca melli aqua, & decoquitur ſic mel dilutum. Spuma enata, in qua continetur illud heterogeneum omne, tollitur: & mel vo-

ca-

catur tunc deſpumatum ſive depuratum. Diſſipantur quidem ſic una de melle partes quædam gratiores & nobiliores; ſed propterea in deſpumatione feſtinandum, & validior inhibenda ebullitio eſt, ut minor jactura fiat. Mel optimæ notæ pro depuratione additamento aquæ minime eget, quæ inutiliter operationem protraheret, & protrahendo mel redderet deterius; quandoquidem mel tale exiguam ſpumæ copiam ejicit, heterogeneis partibus vix inquinatum. Optime igitur pharmacopœus mella diſtinguet, nobiliora reſervans compoſitioni medicaminum internorum imprimis illorum, quæ diuturnam coctionem non exigunt. Quando mel depuratur per decoctionem cum dimidia parte aceti, vocatur Oxymel; quod ſimplex eſt, ſi acetum fuerit ſimplex; aut nomen ab herba habet, quæ in aceto infuſa fuit, cujusmodi eſt oxymel ſcilliticum. Sunt alia in officinis mella, cum ſimplicia, tum compoſita, veluti mel mercuriale, mel roſatum, mel anthoſatum, mel pectorale, &c. quæ parari ſolent ex ſucco expreſſo vel ex infuſis aut decoctis aquoſis dictarum plantarum & melle vulgari miſtis, atque per ſubſequam decoctionem deſpumatis & in ſyrupi conſiſtentiam inſpiſſatis. Quæ decoqui ſe plantæ patiuntur, optimæ virtutis ſic mella dabunt; at illæ, quæ in decoctione dotem amittunt, aut ſaltem magnam dotis partem, melius omnino cum ipſo melle jam deſpumato, ope additæ aquæ in ſyrupum

redacto, atque ad ebullitionem calenti, per aliquot horas infunderentur & digererentur, quando tota vis medica maneret in melle colato.

MIXTURÆ.

Mixtura, quæ ſemper magiſtraliter præſcribitur, eſt medicamentum liquidum internum, quod ſola miſtione medicaminum, quæ in officinis jam præparata proſtant, conficitur; unde liquida omnia, interne aſſumenda, huc pertinent, ſpiritus, eſſentiæ, ſyrupi, ſales, ſucci, extracta, imprimis vero aquæ deſtillatæ. Pulveres etiam, in mixturæ liquido non ſolubiles, moderata doſi addi poſſunt; tum pinguia, reſinæ, olea, & alia, quæ ſubigi ab aliquo corpore, verbi gratia, a vitello ovi, aut ſaccharo, aut ſapone, ita queunt, ut ſolubilia in liquido reddantur. Maneat tamen ſemper ſua mixturæ liquiditas. Minus hic licet eſſe, quam in Julapiis, attento ad ſaporem, colorem, & id genus ad gratiam ſpectantia alia, attento tamen ſemper, ut ne æger mixturam reſpuat.

MORSULI.

Vide Tabulas.

MU-

MUCILAGINES.

Mucilago eſt medicamentum, quod tam externe quam interne exhibetur, modo ſolum, modo dilutum, vel ſyrupis aliisve miſtum, a Gelatina proprie ſic dicta in eo diverſum, quod illa animalis ſit, mucilago autem vegetabilis. Si ergo infuſa vel decocta meraca cum aqua fiunt ex plantis glutinoſo ſucco abundantibus, ex radicibus althææ & conſolidæ majoris, ex ſeminibus lini, cydoniorum, pſyllii, fœnogræci, ex gummi tragacanthæ, arabico, & ex ſimilibus; aut ſi hæc decocta debite inſpiſſantur, obtinetur liquor viſcidus, conſiſtentia albumiuis ovi, ductilis, fila agens, qui mucilago vocatur. Simplicia ante ab adhærentibus ſordibus probe purgantur. Decocta vel infuſa calide per linteum colantur, mota & preſſa ope ſpathulæ, quo melius tranſeant. Quum mora attenuentur & corrumpantur, non aſſervantur in officinis, ſed pharmacopœus præparat demum illas, quando aut magiſtraliter præſcriptam formulam ingredi debent, aut compoſitionem quandam præparandam officinalem, exempli gratia, unguentum althææ.

OLEA ÆTHEREA.

Olea ætherea, vel *ſtillatitia*, vel *eſſentialia*, vel *deſtillata*, (nam omnibus ſub hiſce nominibus veniunt,) ſunt olea nativa plantarum, quæ plerumque (apud nos ſemper) ope aquæ ebullientis una cum hac de planta aut integra, aut de aliqua ejusdem parte, elevantur, & ex veſica ænea ſtannoque intus probe obducta, vel ex cucurbita vitrea, tranſeunt per alambici roſtrum in excipulum appoſitum. Sunt igitur hæc olea ad aquæ ebullientis calorem volatilia; nec de plantis ullis tale oleum hæc operatio prolicere poteſt, in quibus non jam antea illud vere nativum contineretur. Odor aromaticus, imprimis fortius inhærens, ut plurimum præſentiam hujus olei arguit: & nulla hic plantæ pars excluditur, ſive radix fuerit, ſive ſemen, aut folia, flores lignum, cortex, vel ipſa etiam plantarum excrementa balſamica, & alia. Plane inodoras hoc oleo carere, credibile eſt, quum nullum ſic largiantur. Quædam oleo ditiores, prima deſtillatione illud copioſum, ut tolli poſſit, dimittunt; pleræque egent cohobatione. Compagis durioris corpora ante deſtillationem macerantur vel digeruntur in apparatu clauſo. Digerenda etiam ſunt ſicca leviora, uti folia exſiccata, ne in deſtillatione elevata turbent operationem; ſic enim penetrata ab aqua

hujus fundum petent, nec elevari poterunt. Olea ætherea ſunt alia ſemper fluida; alia, niſi caloris aliquot gradus accedant, butyri conſiſtentiam habent. Hæc ultima ſingularem cautelam in deſtillatione exigunt, qua ſerpens in dolio refrigeratorii, aut roſtrum longius alambici, (ſi dolium abeſt,) ſemper in calore debito retineatur, ne congelaſcere in ſerpente oleum queat; hinc optime talia deſtillantur ex cucurbitis vitreis. Olea hæc omnia acria ſunt; ſed eſt inſigne acredinis diſcrimen in diverſis, ut alia ſint acerrima & ignea, alia gaudeant acredine moderata, in aliis experiamur hanc valde exiguam, ut ſint ferme blanda. Olei quantitas etiam in eadem planta diſcrepat; cujus quidem diverſitatis cauſæ ſunt plurimæ, uti anni temperies ſicca vel humida, ſoli nativi indoles, culturæ ratio, &c. quarum cognitio pharmacopœo rarius proderit; ſed illud tempus, quo plantæ in univerſum oleo quam maxime abundent, noſſe ipſum juvat, ut illo collectas tempore deſtillet. Sic radices effodiet in olei obtinendi ſcopum ipſa hyeme, aut ſaltim ſero autumno. Hyeme etiam ſecari ligna curabit. Folia leget herbamque integram in ætate adulta plantæ, dum foliis maxime abundat, fere poſt floreſcentiam abſolutam. Flores carpet, explicationi omnino proximos, aut modo explicatos. Fructus perfecte maturos. Et ſic porro. Quandoquidem protracta & diuturna deſtillatione opus eſt, ut hæc olea obtineantur,

propterea pharmacopœus omnia illa in promptu habeat, quæ in diſpenſatorio enumerantur, ut præſcribenti medico faciat ſatis; ſed nec ob id ipſum alia quam in officina proſtantia olea medicus præſcribet. Olea ætherea ab aquis deſtillatis ſuis ſeparantur variis modis, aut ope goſſypii contorti, aut infundibuli vitrei, aut alterius vaſis, vel inſtrumenti idonei, ubi olei gravitas major minorve ratione aquæ, & obtenti copia, conſiderandæ veniunt. In principio ſæpe deponunt ſedimentum quoddam, atque evadunt tunc limpidiora. Conſervantur in lagenulis optime clauſis, nec præter neceſſitatem aperiendis; ſed ætate ſolent tamen ſemper fieri ſpiſſiora, minus odorata, deteriora, eoque magis, quo ſunt lagenulæ minus plenæ; quare conducit aqua implere illas, in quibus ſervantur olea aqua leviora; nam aqua hic nihil impediet, quominus oleum guttatim ad uſum tolli queat. Plura olea pharmacopœus ipſe non parat, cujusmodi ſunt indica, quæ ex Indiis ad nos transferuntur, quæ caro quum conſtent pretio, mangonio obnoxia ſunt. Adulterantur vel oleo preſſo, vel ſpiritu vini, vel oleo æthereo viliſſimi pretii, aut eodem alio jam effœto. Additamenta ſpiritus vini & olei ætherei effœti virtutem oleorum quidem haud mutant, ſed infringunt & diminuunt, ut evadant minus efficacia. Quin parciſſime affuſum alcohol, præterquam quod oleorum vim debilitet duntaxat parum, olea a contrahenda ſpiſſitu-

tudine etiam præſervat, redditque durabiliora: ſed adulterantibus ſpe lucri non eſt modus. Olei preſſi additi fraus omnium facillime & certiſſime detegitur, ſi charta, guttula una alterave olei examinandi illinita, exponitur tali caloris gradui, ut oleum æthereum inde avolare poſſit, quod ſi ſincerum fuerit, nullam pinguem & tranſparentem in charta maculam poſt ſe relinquet; quæ certo aderit ab oleo preſſo mixto, ſic non volatili. Sincerum oleum æthereum quoque in alcohole ſolvi poſſe debet, dum preſſum ſpiritus vini reſpuit; quod alterum hujus fraudis eſt criterium. Quando ſucata ſpiritu vini ſunt, guttulæ aliquot, ex alto immiſſæ in aquam tepidam, lacteſcere hanc facient in punctis tactus, dum alcohol, ab aqua avide attractum ſolutumque, extricavit ſe ex oleo, quod ſic tenuius hic hærens diviſum, antequam denuo coëat, momentaneam opacitatem ſive lacteſcentiam aquæ inducit. Oleum terebinthinæ viliſſimum pretioſis immixtum cognoſcitur ex odore, ſi linteum oleo hocce ſucato madens exponitur ſubito aëri vel foco exſiccandum, quando gratus pretioſi olei odor primo aufugere aſſolet, remanente diutius ingrato terebinthinæ odore. Olei ætherei effœti additio vix cognoſcitur, niſi ex probe cognita ipſius olei ſinceri indole ratione ſaporis, odoris, ſpiſſitudinis, &c. Ex colore oleum nullum cum certitudine judicabitur, quoniam ille in plurimis tantopere variat, nec

idem

idem ſemper eidem oleo color conſtet. Anni tempeſtas varia, locus natalis, calor in deſtillatione applicatus, & alia hunc ſæpe mutant; quin oleo recenti non raro alius color eſt, quam quo deinde conſpicitur. Olea ætherea magiſtraliter cum interne tum externe adhibentur guttatim & aliis immixta ſemper, quum acredine nocerent ſincera. Sic in mixturis, conſervis, pilulis, elæoſaccharis, emulſis, balſamis artificialibus, linimentis, &c. Ingrediuntur etiam varias compoſitiones officinales.

OLEA EMPYREUMATICA.

Quæcunque olea per ſimplicem deſtillationem in balneo arenæ ex retorta de corpore aliquo vegetabili aut animali (quibus etiam minerale regnum adjici poſſet,) obtinentur ſine prævia additione aquæ, *empyreumatica* ſive aduſta ob ambuſti odorem vocantur; aqua enim in deſtillatione olei ætherei & in eductione olei cocti facit, ut ne hæc olea ultra aquam ebullientem incaleſcere poſſint, ultra hunc caloris gradum amburenda & ſic mutationem paſſura aliquam. Sunt itaque olea empyreumatica origine tenus ætherea vel unguinoſa, ſed igne magis minusve mutata. Quum tamen nullum detur corpus vegetabile aut animale, ex quo

oleum

oleum empyreumaticum non eliciatur, etiamſi plurima ſint, ex quibus nullum oleum ſive æthereum ſive unguinoſum educere valeamus, quæſtio chemica moveri poteſt, ſitne pars olei empyreumatici artis & ignis nova productio, an potius oleum unguinoſum alia ratione de corpore haud evolvendum? cujus ſolutio non eſt hujus loci. In deſtillatione horum oleorum induſtria ſingularis non requiritur. Hoc tamen notatu dignum occurit, debere apparatum non exactiſſime eſſe occluſum, ſed aut foramine exiguo pertuſum eſſe excipuli ventrem, aut inſtructum roſtro, aut tubulum vitreum inter commiſſuras locari, quo aëri ſumma vi erumpenti pateat ſubinde exitus, ne apparatus diſplodatur. Amplitudo excipuli huc quam maxime conducit. Atque hæc cautela tum uſui venit, quando corpora duriora majorive copia ſic tractantur, uti ligna, cornua, tum etiam tartarus. Pleraque olea empyreumatica odorem ingratum habent; pauca tolerabilem, cujusmodi ſunt olea ex reſinis & balſamis. Separatio horum oleorum a liquidis, commiſtis ex deſtillatione, facilis eſt, dum infundibulum chartaceum prius aqua vulgari penitus madefactum transmittit hæc liquida ſola. Si ſal volatilis ſolidus inhæret, aqua ante ſolvitur, ut permeare etiam chartæ poros valeat. Pauca proſtant in officinis hæc olea, quum virtute medica parum diſcrepent, nihil retinentia de dote propria adhibiti corporis. In genere

per multoties repetitam deſtillationem evadunt penetrantiora, fluidiora, minusqua fœtida, & ſi ex animalium partibus ſunt, tunc oleum animale Dippelii appellantur. Si unumquodque regnum oleum empyreumaticum ſuppeditat unicum, hæc tria omnium ferme adinſtar eſſe poſſunt, ex ligno buxi vegetabile *primum*, ex cornu cervino animale *alterum*, *tertium* foſſile ex ſuccino. Gratioris odoris adjici *quartum* poteſt ex reſina benzoës. Externe non minus quam interne præſcribuntur, interne autem ſemper cum aliis unita, & oleum buxi quidem rariſſime, oleum cornu cervi multoties rectificatum ſive oleum animale Dippelii rarius, oleum vero ſuccini præſertim in compoſitionibus frequentius. Oleum ceræ, quod neſcio, an recte ad empyreumatica revocem, externe ſolummodo applicatur; in cujus præparatione, uti etiam in ſuccino, amplior ſit retorta, ut ne in excipulum materies intumeſcens tranſeat, quod arena addita non minus præcavebitur.

OLEA EXPRESSA ET COCTA.

Olea expreſſa ſive *preſſa* & *cocta* conveniunt indole & viribus medicis. *Unguinoſa* in genere vocari etiam ſolent. Sola differunt præparationis methodo, petita ex varia illorum conſiſtentia; ſcilicet fluida exprimuntur

tur prelo, ut oleum amygdalarum, lini, papaveris, nucum, &c.; coctione autem eliciuntur illa, quæ butyracea consistentia gaudent, qualia sunt oleum baccarum lauri, butyrum cacao &c. Semina & nuclei imprimis hoc oleo turgent, ac propterea in hunc usum trahuntur. Tusa in mortario marmoreo ope pistilli lignei in massam pultaceam, induntur sacco lineo denso & forti; atque sic inter duas laminas ligneas aut ferreas parumper calefactas committuntur prelo, dum validissima pressione oleum trans saccum exsudat, & colligitur. Si levis seminum torrefactio præcedit, olei major copia acquiritur. quia per torrefactionem destruitur mucilago, oleum invisсans, ut facilius dein semina dimittant. Sed ipsissima hæc mucilago est, cujus magna alias portio oleum effluens comitata auget egregiam ejusdem vim demulcentem & emollientem; ut adeoque torrefactione tantummodo copiosius obtineatur, quod deterius sit. Quare torrefactio, nisi præcise & absolute necessaria sit ad oleum obtinendum, prudentius omittitur. Magna semper pharmacopœi cura sit, tunc vero maxima, quando interne (nam utroque modo aut sola aut cum aliis mixta exhibentur,) & ab infantibus aut delicatulis assumenda sunt, semina seligere recentia, nec ullo modo corrupta aut rancida, quæ rancidum & acre oleum darent. Et optima hæc olea, quandoquidem pleraque incorrupta diu non perstant, imprimis vero calida tempe-

ſtate ſæpe peſſime ranceſcunt, magna nunquam ſimul copia parabuntur, ſed aut recentiſſima erunt ad manus, aut jam præſcripta demum exprimentur. Olea hæc recentia plerumque turbidula ſunt a nimia mucilagine, forte etiam a detritis particulis farinaceis, quas paulatim ad fundum deponunt. Vitelli ovorum ad duritiem cocti oleum preſſum quoque largiuntur, quod externo uſu officinale eſt. Sed hi ante expreſſionem omnino torreri ad lenem ignem & ſub continua agitatione debent, donec inter digitos triti oleum ſponte fundant. Coqui autem debent ſemina illa, quorum oleum ſpiſſum & butyraceum prelo exprimi minus eſt aptum. Sic coquuntur ſemina cacao, quæ torrefactionem ante ſubire debent. Decoctum frigefactum cruſtam olei butyro ſolidiorem in ſuperficie gerit, facile ſeparandam & depurandam. Baccarum laurinarum decoctum fervidum colatur, fortiterque exprimitur, cujus frigefacti ſuperficies oleum dabit, &c. Etiam omnia hæc ſemina prius tundi oportet. Decoctio ſit moderata, nec longa nimis, ut olei prævertatur jactura, & ne ab igne præter neceſſitatem illud afficiatur.

OLEA INFUSA ET DECOCTA.

Olea infuſa & *decocta* ſunt medicamina externa, rarius interna, in officinis omnino jam parata, nec magi-

giſtraliter præſcribenda, compoſita ex oleo quodam preſſo, infuſo vel decoćto cum corpore vegetabili aut animali, rariſſime cum adjećto inſuper minerali. In genere duplicia ſunt, *ſimplicia* cum unico corpore vel *compoſita* cum pluribus. Numeroſa iſtiusmodi olea officinas onerare ſolent, uti patet ex diſpenſatoriis aliis, miris titulis condecorata, quæ provinciale contraxit merito ad pauciſſima. Jam antiquis erant frequenti in uſu, qui vocabant unguenta, tum etiam, acopa, a κόπος labor & laſſitudo, quod laſſi ab itinere illis inungerentur. Luxui etiam inſerviebant pretioſa & grate odorata. Sed ſolis digeſtionibus, aut lenibus repetitisque infuſionibus vel macerationibus, ſapienter antiqui unguenta hæc ſua ſive olea parabant, nec ebullitione, a qua methodo poſteri male declinarunt in plurimis oleis. Scopus medicamenti eſt, ut vires ingredientium inſinuent ſeſe oleo, quocum tractantur. Utut concedere debeamus, ſæpe olea preſſa mirifice in ſe trahere virtutem plantæ, ibidem nunc quaſi irretitam, & tenacitate olei coërcitam, uti in oleo jaſmini aliisque manifeſte cognoſcimus; ſequiturne inde, oleum eſſe menſtruum rerum illarum omnium, quæ cum oleis infunduntur? Contrarium omnino probatum eſt. Propterea prius hæc ſimplicia infundi curarunt in aqua, in aceto, aut in vino, atque hæc infuſa cum oleo preſſo mixta ebullitioni & evaporationi commiſere ad humidi aquoſi con-

ſumptionem ; quo certe calore, ſi quid actuoſum volatile fuit, avolare debuit, ſi fixum, deſtrui, quum oleum ebulliens tandem omnes vegetabilium animaliumque partes deſtruat, & mutet penitus. Longe itaque melius qualemcunque prægreſſam infuſionem aquoſam vel ſpirituoſam in hisce oleis præparandis dispenſatorium provinciale omiſit ; & unicam duntaxat alteramve ebullitionem præſcripſit, qua humor corporis ingredientis nativus diſſipetur. Si ſola infuſione & decantatione hic uti poſſemus, omnino forent præferendæ. In genere corpora illa meliora olea infuſa dabunt, quæ ſcatent oleo ſtillatitio & partibus reſinoſis, utpote principiis ab oleis ceu menſtruo ſolvendis.

PESSARIA.

Peſſus græce, hinc *peſſarium*, eſt medicamentum ſolidum externum, digiti fere craſſitiem & longitudinem habens, quod vario ſcopo vaginæ muliebri immittitur, exempli gratia, ad ſananda, & detergenda ulcera vaginæ. Fieri poteſt ex ligno levi aut ſubere, inuncto linimento, aut alio medicamine ad ſcopum faciente ; vel ex ſacculo lineo aut ſerico, idoneis medicamentis farcto ; aut ex alia apta materie in memoratam figuram efformata ; vel ex melle cum ladano aliisque

in

in debitam conſiſtentiam cocto. Tale autem ſemper peſſ rium eſto, quod humore loci nimium intumeſcere nequeat; quod ſuperficie gaudeat æquabili, ne partes in applicatione aut extractione lædat; & quod facile extrahi, ubi opus, poſſit, quo tæniola peſſo alligata & foris propendula quam maxime facit.

PILULÆ.

Pilula, vel a græco καταπίνειν deglutire *catapotium*, eſt medicamentum internum ſiccum, preſſu tamen ſequax, ex materie cohærente in globuli formam coactum, hinc etiam σφάιρια ſphærulæ Galeno dictum, atque ſic integrum deglutiendum, nec ullo vehiculo, ne quidem ipſa ſaliva, diluendum. Ex qua definitione data elucet, quod ferme omnis materies medica pilulas ingredi poſſit, modo apta ſit, aut per ſe, aut cum aliis, in maſſam cogi pilulis propriam, & ſimul in aëre conſtantem; ſed pilularum præſcribendarum ſcopus & aſſumendarum norma hic ſponte indicant faciendum delectum, dum plurima excludunt. Sic inutiliſſime pilulas ingreditur omne corpus, cujus ingens requiritur quantitas, ut notabilem effectum edat, quandoquidem ipſæ pilulæ parca doſi aſſumantur. Nunquam igitur pilulæ inutili materie onerentur. At vero ſi tenacitas & mollities in

in-

ingredientibus genuinis deſunt, tunc materie, vel cæterum inefficaci, addita debitus lentor inducitur, ſyrupo, melle, ſucco balſamico, tinctura, vitello ovi, mucilagine, aliisque pro diverſa indole ingredientium; dum horum copia determinanda relinquitur arbitrio & experientiæ pharmacopœi, nam medicus hic falleretur ſæpiſſime. Multiplex formæ pilularis finis eſt: *primo* ut ingrata vel nauſeoſa & fœtida ſic facile & ſine faſtidio devolvantur in ventriculum; *ſecundo* ut quæ alias eſſent in tranſitu ſuo nocitura faucibus acrimonia ſua, impune deglutiantur; *tertio* ut in ventriculo pharmaca hæreant & in primis viis diutius, dum ſenſim ſolvantur; ſic tamen compoſitæ ſint, ut ſolvantur, cum alias onerarent has vias, & ſic in delicatioribus nocere poſſent; *quarto* ut ſatisfiat ægris, qui plures ſub hac forma medicamina facile aſſumunt, licet tamen alii reſpuant; & ſic porro. Atque hi fines ut impetrentur certius, pilulæ pulvere obvolvuntur glycyrrhizæ, cinnamomi, lapidum cancrorum, &c. & cum hoc pulvere in ſcatulis exhibentur; aut auro argentove obducendæ præſcribuntur, quod fit, dum in pyxide inter auri vel argenti folia leniter moventur. Pilularum magnitudo & pondus diverſa ſunt ratione ingredientium, ætatis, ægri, conſuetudinis in diverſis regionibus, & ſcopi medici, qui ſemper hæc determinat. Apud nos doſis pilulæ eſſe minor ſolet, ſcilicet a dimidia parte unius grani ad

qua-

quatuor grana, ut duorum granorum ſint vulgares, dum alibi in pilulis ad decem & plura grana adſcenditur, figura tunc ovali donatis, ut melius deglutiantur. Pilulæ magiſtraliter præſcribuntur. Proſtant tamen in officinis etiam *maſſæ* ſic dictæ *pilulares* compoſitæ, ex quibus ad præſcriptionem medici momento pilulæ formari poſſunt, dum aut ſolam hanc præſcribit, aut alia addit. Sola autem plerumque eodem liquido, quo ipſa antea maſſa ſubacta fuerat, de novo tantiſper ſubigatur, dum conſervata ſicceſſere & lentorem perdere ſuevit. Et hic iterum multitudo nos obruit ſimilium maſſarum, quarum paucæ uſus eximii in diſpenſatorium provinciale intraverunt, dum reliquis ſine incommodo carebimus.

PRÆPARATIONES.

In *Præparationibus* ſimplicium brevis ero, quum nihil adeo ſit, quod notari mereatur, ſed per ſe ſingulæ intelligantur. Sic præparantur lapides cancrorum, dum in pulverem, quam quidem in mortario apte fieri poteſt, tenuiorem rediguntur. Ita taſi, cribrique ope a rudioribus partibus ſeparati, ſupra porphyriten teruntur, affundendo ſucceſſive paucam aquæ quantitatem, donec tandem inter dentes haud ultra ſtrideant, vel ma-

nui affricati pulverem cyprium æmulentur blanditie. Exſiccati denuo, aſſervantur ſub titulo lapidum cancri præparatorum. Eodem modo præparari margaritæ, mater perlarum, cornu cervi uſtum, coralliа, aliaque ſimilia plurima ſolent. Duriora autem corpora, uti lapis calaminaris & tutia Alexandrina, igniuntur, & in aqua frigida extinguuntur; quæ ignitio & ſubſequa extinctio ter quaterve repetuntur, ut calcinentur & molleſcant magis. Præſcribebatur olim inter terendum aqua plantæ deſtillata aliqua, ſed quæ certe nullam terreis hiſce corporibus virtutem ſingularem addebat, tum quod præſcribi ſolebat etiam talis, quæ vix ipſa virtutem poſſidebat, ut aqua borraginis, liliorum convallium, plantaginis, taraxaci, &c. Harum præparationum ſcopus in primo caſu eſſe videtur, ut tenuior pollen majorem acido, in primis viis nidulanti, ſuperficiem offerat, quo facilius citiusque abſorbeatur, liberetque has vias ab acida ſaburra. In altero caſu per hanc diviſionem ſola obtinetur facilior applicatio.

Liquamen vel oleum muſtelæ fluviatilis paratur, dum hepar recentiſſimum muſtelæ vitreo cylindrico vaſculo immiſſum in balneo arenæ, aut hyemali tempore in margine furni cubicularis, calori non nimis forti, nec tamen nimis debili, exponitur, atque oleum, ſic ſucceſſive enatum, ſucceſſive etiam tollitur, inque lagenulam effunditur.

PUL-

PULVERES.

Pulveres in officinis vocantur quæcunque partes vegetabilium, animalium, foſſiliumque, tuſione & tritu in minimas particulas comminutæ, unde reſpectu tenuitatis triplex exſurgit pulverum diviſio, *rudis*, (*groſſum* barbare dicunt,) *ſubtilis*, & *ſubtiliſſimi*, qui ultimus etiam *alcohol* audit. Dein aut *ſimplices* ſunt, aut *compoſiti*. Simplices quidem in officinis plures habentur, uti cortex peruvianus in pulverem tuſus, glyzyrrhiza, ſales medii, & alia, quæ dum frequenter præſcribuntur in pulvere, jam talia in uſum commodiorem ſuum pharmacopœus præparavit. Sed de ſolis agitur hic pulveribus compoſitis, qui ſub hoc titulo cum addito epitheto, plerumque a virtute medica vel aliunde petito, officinas nimis luxurianter onerant, cujusmodi ſunt pulvis antiſpasmodicus, pulvis marchionis, pulvis cephalicus albus, pulvis bezoardicus Sennerti, &c. Aliorum uſus internus eſt, aliorum externus. Hi in tres ſubdividi ſpecies poſſunt, in *Dentifricia*, quæ ſolis dentibus fricando applicantur, in *Errhina*, quæ naribus attrahuntur, & in *Adſpergines*, quæ in uſu chirurgico imprimis locum habent ad mundanda ulcera, &c., & cuti aut ulceribus inſperguntur. Compoſitionis horum omnium ratio eadem eſt. Fiunt ad faciliorem miſce-

lam ſimplicium inter ſe; dein ut diviſa medicamenta, ſic aucta ſuperficie dum corporis partes tangunt, majori efficacia & celeritate agant, uti patet evidenter ex pipere integro aut contuſo aſſumpto; tandem ut in plures doſes exactius dividi poſſint. Pulveres ſicco loco in vaſis exacte clauſis ſervandi, quia ex contritis virtus facilius evaneſcit, quam maxime, ſi aromata continent. Etiamſi corpora quædam ex ſe ad conſtituendum pulverem ſint ineptiſſima, uti amygdalæ, quæ in pultem mutantur, balſama, extracta, camphora & ſimilia, tamen ingredi pulveres queunt, ſi ingredientia aridiora alia, & indole & copia ſua, efficere valent, ut priora ſibi interpoſita diſpareant, ſecumque in pulverem ſic una abeant. In pulveribus concinnandis hinc ſæpe pharmacopœi dexteritas requiritur, dum varia, quæ obſervet, habet. Quæ nondum ſatis friabilia ſunt, ſole vel igne ſiccentur, modo ſine virium diſpendio id fiat; ſic gummoſa pura antea ruditer tuſa, dein fortiter exſiccata, ferunt ulteriorem trituram. Acria dum tundit, mortarium corio aut alio denſo panno tegat, ne ex pulvere elevato ſibi ipſe noceat; quin etiam os & nares linteo muniat. Alia triturationem duntaxat exigunt, uti reſinæ; alia validiſſimos ictus, ut ligna, cortices, &c. Et plura ex his prius radi oportet, quo fibræ melius ſecentur, ut tuſioni evadant aptiores. Quin ipſe nimis fibroſus cortex quandoque demitur, aliunde

vix

vix actuoſus, ſicut in glycyrrhizæ, althææ & enulæ radicibus. Ex adverſo fibroſa & tenax medulla melius tollitur in ipecacuanha, dum ſola exterior pars tuſa ſervatur. In foliis majoribus, exempli cauſa nicotianæ, nervi majores abjiciantur. Singula ſeorſim, quantum fieri poteſt, in pulverem conterantur, atque tunc legitimis ſuis doſibus ponderata commiſceantur ope trituralionis. Quæ autem per ſe in pulverem tundi nequeunt, tundantur in pultem, cui dein ſicciores alii, jam parati, pulveres ſucceſſive admiſceantur. Quæ omnia peritiam pharmacopœi exigunt. Cribro etiam plurimi pulveres transmittendi ſunt.

ROOB.

Vide Succos inſpiſſatos.

ROTULÆ.

Vide Tabellas.

SALES ESSENTIALES.

Sal essentialis est sal contentus in variis plantis, iisque imprimis aut acidis, aut dulcibus, aut acido-dulcibus, & plerumque saporem vel acidum vel dulcem ipsius plantæ habens. Paratur ex succo recens expresso plantarum in pultem contusarum, qui una cum fæcibus suis per aliquot dies in quiete relinquitur, in loco frigido; depuratur dein, mediante filtratione; ad medietatem circiter aut ultra pro ratione spissitudinis suæ evaporatur in vase vitreo; infunditur in lagenam anguſti colli, ut hæc ferme impleatur; oleo amygdalino tegitur, ne aëri accessus detur; tandemque in loco frigido iterum reponitur, donec crusta salina crystallina vasi accreta appareat, qua separata a liquore, evaporatio & reliqua repetuntur, quam diu sal novus enascitur. Hic collectus frigida leviter ac subito abluitur, in charta exsiccatur parumper, & servatur in usus. Pauci istiusmodi sales in usu sunt; ex foliis acetosellæ, fructibus berberum, pulpa tamarindorum. Et saccharum omnino huc pertinet. Succi glutinosi per fermentationem prius debent attenuari, si salem inde extrahere velimus. Interne præscribuntur, plerumque cum aliis mixti. Sal essentialis corticis peruviani, falso sic vocatus, ad extracta amandandus est.

SA-

SALES FIXI.

Per *Sales fixos* in officinis intelligimus illos, qui de plantis per combuſtionem parantur. Scilicet comburitur planta in albos cineres, qui in crucibulo calcinati ope aquæ elixantur. Lixivium filtratum & ad ſiccitatem inſpiſſatum dat ſalem fixum, qui in vitreis vaſis bene obturandis ſervatur. Atque hi ſales ſimplices ſunt, vere *alcalini*. Si vero jam ita parati calcinentur ab integro cum ſulphuris ſufficiente copia, dicuntur *cum ſulphure parati*, ſuntque naturæ mediæ. Tunc calcinari diu debent, donec color cinereus pereat, nec ullum ultra ſpirent hepatis ſulphuris odorem; dein aqua ſolvi, & hac debite evaporata cryſtalliſari; falſi nunc & amari ſaporis, vere neutri, nec alcalini, nec acres. Utroque confecti modo ſervantur in officinis cum addito plantæ nomine adhibitæ, uti ſal abſinthii, ſal geniſtæ, &c. Et hic certe prodiga fuere diſpenſatoria, dum longa ſerie enarrantur hi ſales. Ex chemica tandem luce cognovimus, omnes uniuscujusque claſſis ſales inter ſe ne vel minimum differre viribus medicis. Primæ enim claſſis omnes, absque ſulphure confecti, nulla nota diſcrepant a cineribus clavellatis depuratis; ſalem polychreſtum autem verum conſtituunt illi ex claſſe ſulphurata altera: qui ſal uterque quum aliunde habeatur in

offi-

officinis, patet ſponte, omitti illos ſine damno vel minimo omnes poſſe. Ut tamen conſuetudini daretur aliquid, in diſpenſatorio provinciali relicti quatuor primæ, & ſecundæ claſſis tres fuerunt; cum hac ſubjuncta admonitione, dum talis ſal ſimpliciter præſcribitur, aut a vulgo expetitur, ſemper hunc dandum eſſe medium, ſive cum ſulphure paratum, nunquam dandum alcalinum, niſi expreſſe alcalinus præſcribatur; hic enim acredine ſua ac vi rodente quam maxime nocere poſſet, & ſolummodo hinc cum aliis mixtus interne aſſumitur.

SAPÆ.

Vide Succos inſpiſſatos.

SAPONES

Sapo eſt unio olei cum ſale alcalino in homogeneum corpus. Vulgaris, quo uti pharmacopœus debet, fit ex ſale alcalino fixo, per calcem cauſtico reddito, & oleo preſſo. Quo oleum purius eſt, magis ſincerum, nec odore aut ſapore ingratum, eo ſapo melior exſurgit, & ad uſus medicos magis accommodatus. Hinc pro uſu interno ſeligitur ſapo albus, ſciſſilis, venetus. Si-

gna

gna boni ſaponis ſunt, quando in aqua æquabiliter ſolvitur, nec olei ſupernatantis quidquam dimittit; quando non humeſcit in aëre libero, etiam humidulo; nec ſalis alcalini notam linguæ imprimit; tandem ſi nec odore nec ſapore gravis eſt. Hic quidem ſapo a pharmacopœo non paratur, ſed confectus emitur. Raro præſcribitur ſolus, ſed cum interne, tum externe, cum aliis mixtus, forma pilularum, in fomentis, &c. Inſervit etiam reddendis aliis corporibus in aqua ſolubilibus. Si ſapones cum oleis æthereis fiant, conficiuntur a pharmacopœo, qui ſali alcalino fixo cauſtico, fervido adhuc, in pulverem trito, ſuperaffundit oleum terebinthinæ etiam calefactum, ut ſupernatet, quo aëris ad ſalem acceſſus arceatur. Vas leviter tectum in cella ponitur. Diſparente oleo, novum calefactum affunditur; repetiturque hæc affuſio, donec in maſſam ſaponaceam mollem totum abiverit. Offa helmontiana, quæ in diſpenſatorio Danico jam habetur, ex alcohole vini & ſale alcalino volatili compoſita, ad ſapones referri poſſe videtur.

SPECIES.

In officinis *Species* dicuntur plura ſimplicia conſciſſa aut ruditer nec in pulverem contuſa, & commixta, in

ulteriorem uſum ſub titulo ſuo aſſervata. Olim etiam veri Pulveres Speciebus adnumerabantur, quales ſunt ſpecies aromaticæ pro morſulis imperatoris, ſpecies hieræ picræ, & aliæ, quæ in Pharmacopœa Auſtriaca provinciali ad pulveres merito ſunt relatæ. Omnia igitur corpora ſicca, nec deliquium patientia, ſpeciebus apta ſunt; quæ ex regno vegetabili petuntur frequentiſſime, rarius ex animali, rariſſime ex minerali, uti ſunt radices, ligna, cortices, fructus, ſemina, folia, flores, raſura cornu cervi, ſuccinum, &c. Omnia hæc ſeorſim comminuuntur in fruſtula æqualis magnitudinis, ut melius miſceri, miſta manere, & portiones inde deſideratæ aut per manipulos aut per pugillos, proportione obſervata ingredientium ad invicem debita, nimirum tali, quæ circiter in tota maſſa ſit, tolli queant. Nam ſtricte hoc quidem poſſibile non eſt; quare etiam draſtica quævis de ſpeciebus exulent. Species inſerviunt pro parandis infuſis, decoctis, fomentis, gargariſmate, aliisque cum externis, tum internis, formulis; & propterea ſummum commodum afferunt pharmacopœo, quod habeat in promptu jamque parata ſimplicia expetita; medico, quod uno verbo præſcribere plura poſſit; & ægroto, quod citius medicamen, obtineat. At tamen in ipſis componendis ſpeciebus judicio opus eſt. Quæ infuſionibus dicantur, has ne ingrediantur talia, quæ ſola decoctione vim ſuam cum aqua com-

communicant. Inutiliſſime ex adverſo adduntur ſpeciebus decoquendis aromata. Quæ virtutem nullam habent, ad ſcopum ſpecierum compoſitarum facientem, inepte ſpecies onerant, &c. Et profecto ſic multa in ſpeciebus officinalibus venirent corrigenda.

SPIRITUS AROMATICI.

Spiritus aromaticus eſt medicamentum internum vel externum, conſtans ſpiritu vini & aromate. *Simplex* vocatur, ſi aroma unicum eſt; *compoſitum*, ſi plura adhibita fuerunt. A tinctura differunt, quod deſtillatione parentur; tum quod plerumque ſint multo debiliores. Poſſunt etiam fieri ex tempore ſine deſtillatione, oleum æthereum ſolvendo in alcohole. Optima methodo ad conficiendos hosce ſpiritus procedimus, dum ſumimus ſpiritum vini vulgarem cum corpore aroma continente, & deſtillamus, abſtrahendo duas tertias ſpiritus adhibiti partes, quæ in lagena optime claudenda ſervantur, dum abjiciuntur reliqua. Aut miſcetur ſpiritus cum ſufficiente (circiter una quarta parte, ſi bona eſt,) aqua ſtillatitia ejusdem corporis, & pergitur eodem modo. Maceratio in apparatu clauſo, per aliquot horas protracta, præcedere cum ſucceſſu ſolet. Quo calor minor eſt, quo ſpiritus vini purior, & ab omni

heterogeneo odore magis ante purgatus, eo meliores evadunt ſpiritus. Si ſimul abſtractio inhibetur præcocius, & nova deſtillatione rectificatio inſtituitur, erunt nobiliſſimi; nam ſpirituum aromaticorum pungens fortitudo ad linguam nimia bonitatem eorundem raro, abſtractionem vitioſam nimiamque fere ſemper indicat. Interdum hi ſpiritus vocantur *Aquæ*, uti aqua reginæ Hungariæ. Meliores ætate fiunt; recentes raro optimi

SUCCI EXPRESSI.

Hos ſuccos officinis regnum vegetabile ſuppeditat, cujus quidem licet producta omnia magis ſucculenta, dum prelo fortiter aguntur, aut etiam manuum preſſione per cribrum ſetaceum aut linteum trajiciuntur, tales ſuccos largiantur, ſoli tamen fructus in uſum adhiberi diuturniorem aſſuevernnt, cujusmodi habemus ſuccos berberum, mororum, ribium, myrtillorum, &c. Scilicet quum vix ultra paucos dies incorrupti aſſervari illi ſucci poſſint, qui ex herbis recentibus v. g. ex naſturtio aquatico aut ex cochlearia fiunt, hi duntaxat parantur ad ipſam præſcriptionem medici. Utrobique conſideranda veniunt ſequentia. Ante preſſionem valde ſucculenti fructus in mortario teruntur, optime ligneo, aut ſaltim lapideo cum piſtillo ligneo; herbæ ſucculen-

tæ

tæ minutim ſcinduntur, & tunduntur in pultem. Si vero ex ſiccioribus aut glutinoſioribus ſuccum elicere lubet, hæc prius infuſione vel decoctione in aqua emolliuntur, quam prelo committuntur. Et profecto niſi ſucco vegetabilia turgeant, raro per ſolam preſſionem ex illis vis omnis exhauritur, quin ſæpe in reliquiis remaneat; quare plurimorum fervida infuſio aut levis coctio, ſuccorumque ex infuſis vel decoctis expreſſio, præferendæ videntur. Haud recte ex tenerrimis floribus roſarum, violarum, liliorum alborum, ſimiliumque, ſuccus exprimitur, qui careret gratiſſima illa ipſorum florum dote; nam per tuſionem atque preſſionem omnes plantarum ſucci confunduntur, ut longe alius ex chelidonio majore humor prelo exprimatur, quam ex eodem vulnerato effluat. Herbarum ſucci recens preſſi plerumque turbidi ſunt, virides, nec ægris grati, qui nihilominus forte vel tales melius exhiberentur. Ægrorum in gratiam a limoſa fæce per ſubſidentiam liberati, decantati, limpidique, ſucci *depurati* appellantur. Quæ quidem depuratio celerius obtinetur, ſi ſucci ad ebullitionem usque caleſiant, ut per pannum laneum a concreta nunc in grumos fæce purgentur; modo coctionem ferant ſine virium jactura. Fructuum ſucci, per longum tempus ſervandi, infunduntur in lagenam anguſti colli, atque oleo ſuperaffuſo, ut aëri acceſſus negetur, ne fermentent, locantur in cella ſubterranea. Si pau-

cos tantum dies ſervari debeant, ſufficit, ſi lagenæ, quibus excipiuntur, fumo ſulphuris accenſi imbuantur. Pharmacopœus in ſuccorum expreſſorum præparatione noſſe debet, quousque tuſio fructuum locum habeat? Sic leni duntaxat trituratione vel piſtilli rotatione baccas ſambuci diffringit & conterit, ne fortibus ictibus una ſemina contundat, difficulter poſtea a pulpa ſeparanda.

SUCCI INSPISSATI.

Solent ex prioribus ſuccis expreſſis aliqui per evaporationem partis aquoſæ inſpiſſari, quando pro re nata aut *Succi inſpiſſati*, aut *Sapæ*, aut *Gelatinæ*, aut *Roob* vocantur. Ad primum genus ſiccum ſuccus acaciæ pertinet. Succus uvarum recens preſſus, ad duas tertias usque partes inſpiſſatus, *Defrutum* dicitur, ultra inſpiſſatus ad ſolam unam tertiam partem reſiduam *Sapa*. Porro ad mellis conſiſtentiam prolongata inſpiſſatione perductus ſuccus arabico forte nomine *Roob* vocatur. In inſpiſſatione horum ſuccorum, imprimis dum Roob parantur, ſollicitiſſime cavenda ambuſtio eſt, qua ingratus illis ſapor conciliatur. Illa evitatur additione ſacchari optimi & puriſſimi, (nam hic clarificatio locum non habet,) quod ad triplam portionem adſcendere poterit, & quo ſimul gratiſſimum ſaporem nanciſcuntur.

Tunc

Tunc applicetur ignis coctionis violentiſſimus nec interruptus, & inter coquendum deſpumentur accurate. Saccharum facit, ut conſiſtentiam debitam acquirant ſine multa evaporatione; etiamſi enim validam ebullitionis vim hi ſucci ferant illibati, non ferunt vim continuatam, quin mutentur colore, & leve empyreuma contrahant; unde roob ſambuci, ſine ſaccharo paratum, plerumque nigrum evadit, & ambuſti indicium monſtrat. Ex eodem etiam principio, quod ignis minus diu in hos ſuccos agat, meliora roob parantur minori quantitate. Si tali proprietate donati ſint ſucci, ut eorum Sapa & Roob cum ſaccharo tremulam maſſam conſtituant, vocantur etiam ab aliquibus tunc *Gelatinæ*, uti in ribeſiis, aut *Mivæ*, uti in cydoniorum carne.

Pulparum caſſiæ, prunorum, tamarindorum, aliarumque præparatio etiam huc ſpectat. Scilicet pulpæ hæ nativæ premuntur per cribrum ſetaceum, ut purgentur a ſeminibus, corticibus aut pelliculis, & dein ad lenem calorem ſolvitur in illis diverſa ſacchari quantitas.

SUFFITUS.

Ab applicatione nomen eſt, ita ut quacunque ſub formula exhibitum medicamentum, eo fine, ut igni injectum

jectum fumum medicatum edat, *ſuffitus* vocetur. Pulveres, ſpecies, trochiſci, candelæ, & alia huc ſpectant. Omnia naturæ regna materiem ſuppeditant, aromata ſuaveolentia, fœtidiſſima, ſalem ammoniacum, ſuccinum, &c. diverſo fine diverſa. Aut magiſtraliter præſcribuntur, aut quædam in officinis jam proſtant. cujusmodi ſunt plures pulveres fumales.

SUPPOSITORIA.

Suppoſitorium, a ſupponendo dictum, eſt medicamentum externum, oblongum aut conicum, teres, ſolidum magis minusve, glabrum, duos & ultra transverſos digitos longum, quod inteſtino recto intruditur plerumque ad ſollicitandam alvum. Glandis olim forma præditum *Glans* vocabatur. Subrotundi dum ſunt, *Globuli carminativi* vulgo dicuntur. In officinis quædam aſſervantur compoſita; alia, inter quæ ſimplicia, magiſtraliter præſcribuntur. Materies valde diverſa eſt; nam vel ſuppoſitoria agunt ſola mole ſua, quatenus corpus extraneum, inhærens inteſtino recto, ſemper ad teneſmos provocat; vel præterea agunt virtute propria ſimplicium adhibitorum. In primo caſu fieri ex ſolo lardo poſſunt, ex ficu inverſa, ex ſebo, cera, candela, farina cum aqua cocta, caulibus & radicibus quarun-

rundam herbarum, uti beta, braſſica, &c. ex terebinthina cocta, amygdalis ſaccharo obductis, ſaccharo ipſo, ex ebore & ligno ſic figurato. Omnia enim hæc oleo inuncta immitti ano commode poſſunt, & mole ſua irritare. Quæ autem ſtimulo agere debent, fiunt ex ſapone Veneto, aliisque; omnium autem frequentiſſime ex melle ad debitam conſiſtentiam & duritiem inſpiſſato, cui, antequam refriguit, alia ſimplicia actuoſa & facientia ad medici ſcopum addenda atque immiſcenda præſcribuntur. Servari poſſunt hæc ſuppoſitoria oleo immerſa, ne mel ad aërem diffluat. Sed frequentius parantur ex tempore, dum expetuntur. In ano mel deliqueſcit, & evolvuntur admiſta, quæ ſucceſſive agunt.

SYRUPI.

Syrupus, ab arabica lingua ortus, dum aliqui a græco *σύρω* traho & *ὀπὸς* ſuccus derivarunt, antiquis tamen incognitus, eſt medicamentum internum, conſtans ex dupla circiter parte ſacchari ſoluti in una parte cujuscunque infuſi, decocti, vel ſucci expreſſi. Plurima itaque virtus ſacchari eſt in omnibus ſyrupis. Regnum vegetabile dat ſyrupis materiem, rariſſime animale & minerale. Syrupi aliis medicamentis adjiciuntur;

ſi ſoli ægris dantur, fere ad linctus pertinent. Omnes in officinis jam proſtant, nec ullus magiſtraliter præſcribitur. Certe ſyruporum nimia multitudo officinas onerat; qui enim. virtute propria manifeſta & probata haud pollent, pauciſſimis exceptis, qui pro edulcandis vel colorandis mixturis, infuſis, decoctis, ſimilibusque aptius adhiberi poſſint, ex officinis merito forent expungendi. Et inter actuoſos ſoli fere illi eſſent ferendi, ſane nobiliſſimi & egregii, quorum parva quantitas corpus humanum efficaciter mutare valet, ut ſyrupi purgantes, emetici, &c. quum parva duntaxat doſi aſſumi queant, atque eo minore, quo aliis medicamentis magis diluantur. Huc etiam referuntur plantæ illæ, quæ patiuntur, coctione vires ſuas in compendium redigi, ut emollientia, adſtringentia, &c. Ex aromaticis legitime parati fient etiam optimi. Rubi idæi ſuccus, florum violarum infuſum, &c. egregios dant & neceſſarios ſyrupos, quoniam integra virtute hæc medicamina vix aliter conſervari queunt. Cinnamomi optimus ſyrupus eſt, ſed nulla adeſt neceſſitate, quum aqua cinnamomi & ſaccharo addito idem omni tempore præſtare valeamus. Omnino & quam maxime ratio ingredientium eſt habenda, ut pharmacopœus ſuos rite ſyrupos paret- Selecta quædam adnotabo. Ubi nulla decoctio locum habet, vel quia virtus liquidi avolaret, vel quia per decoctionem mutaretur, ſacchari copia ili-

co

co debita, plerumque dupla reſpectu liquidi, addatur. Saccharum quoque hic ſeligatur puriſſimum & albiſſimum, quandoquidem nulla alia clarificatio, quam levis deſpumatio, inſtitui citra virtutis damnum poteſt. Cum decoctis longe aliter comparatum eſt, quibus ſi minorem ſacchari quantitatem adjicimus, per novam protractam coctionem aquam abigimus, ut denique legitima proportio utriusque redeat. Et hic ſaccharum pinguius & minus depuratum nec nocet, quum clarificari licet, contra forte convenientius eſt, utpote minus pronum in cryſtalliſationem; nam ſyrupi cum depuratiſſimo ſaccharo confecti cryſtalliſatum ſaccharum ad fundum deponunt, quod calore leni ope digeſtionis in balneo maris denuo ſolvi oportet, ne ſyrupi corrumpantur; quo vitio itaque ſyrupi priores laborabunt. Saccharum, quod in majore aquæ copia dilutum, in fermentationem tam ptompte abit, ut inde vinum paretur, in ſyruporum proportione liquores fermentabiles ipſos a fermentatione protegit. Mucilago in ſyrupis vitanda eſt, niſi præciſe requiratur, ut in emollientibus; nam citius fermentant. Herbæ ſiccæ ſyrupos minus mucilaginoſos faciunt, quam eædem recentes & ſucculentæ. Syrupi confecti non prius infundantur in vaſa, quam probe refriguerint, ne halitus de ſyrupo per calorem elevatus ſe affigat lateribus ſuperioribus vaſorum, ibidem denſatus, unde ad ſyrupum refluat,

ſummam ejus ſuperficiem diluat, atque in fermentationem ducat. Servandi in loco frigido ſunt, inque vaſis terreis vitratis. Syrupi *ſimplices* ſunt vel *compoſiti.*

TABELLÆ, ROTULÆ, MORSULI.

Tabellæ vel *Tabulæ*, aliis *Electuaria ſolida*, *Morſuli*, *Morſelli*, *Rotulæ*, *Teſſellæ*, *Lozangiæ*, &c. (nam omnia hæc nomina fere promiſcue uſurpantur,) ſunt medicamentum ſiccum internum, quod ex ſaccharo paratur cum admiſtis aut ſuccis aut variis ſpeciebus. Triplex autem compoſitionis modus eſt, & ſi vellemus rebus non plane iisdem diſtincta & definita nomina dare, poſſemus forte priora magis recepta nomina certius & determinatius figere, ut electuaria primæ compoſitionis dicerentur *tabellæ*, ſecundæ compoſitionis *rotulæ*, & tertiæ *morſuli.* Ex figura male determinarentur, quum illa inconſtans ſit. In noſtris quidem regionibus obtinuit, ut electuaria ſolida orbicularis figuræ dicantur rotulæ, oblongo-quadratæ figuræ morſuli; ſed ipſæ aliquot formulæ diſpenſatorii noſtratis cum hisce obtinendis figuris minus quadrant. Omnium princeps ingrediens eſt ſaccharum, maxima copia præſens.

Tabellæ ſive electuaria ſolida primæ compoſitionis fiunt absque omni igne, dum ſaccharum in pulverem

ſub-

ſubtiliſſimum tritum cum mucilagine gummi tragacanthæ, arabici, althææ, aut alia, una cum aliis admiſtis etiam antea in pollinem redactis depſendo in paſtam redigitur, ex qua ope radii ſuper charta extenſa formari tabellæ quadratæ, rhomboideæ, aut mediante inſtrumento proprio aliter figuratæ, poſſint, quæ chartæ impoſitæ in locum calidum transportantur, ultro exſiccandæ, & dein excuſſo leniter ſuperfluo adhærente amylo conſervandæ; quum enim paſta illa glutinoſa eſt, hinc radius, charta, & reliqua, paſtam immediate tangentia, amylo inſperguntur, ne paſta ipſis adhæreſcat. Tales in officinis tabulas de althæa habemus. Magiſtraliter ſolent raro præſcribi ob moram.

Rotulæ fiunt ex ſaccharo & liquido ope ignis. Saccharum in pulverem tritum, in vaſe ex orichalco incaleſcit ad ignem cum continua ope ſpathulæ agitatione, donec digitus immiſſus calorem ſacchari ultra ferre nequeat, ſemper cavendo, ne fluat. Huic tunc inſtillatur ſubito liquor, exempli gratia, ſuccus berberum, aut citri, aut alius ſimilis, cavendo, ne latera vaſis tangat ob ambuſti periculum. Pergitur in celeri agitatione, & ſimul ac omnia nunc ſoluta ſunt, effunditur maſſa per parvulas portiones ſuper tabulam marmoream in orbiculos ſive rotulas, brevi refrigerio denſandas. Ad unam unciam ſacchari circiter una drachma ſucci requiritur. Aut ſaccharum in liquido prius ſolutum coctio-

ne evaporatur ad eandem usque consistentiam, & simili ratione effunditur. Sic ex sola aqua & saccharo fiunt rotulæ, vulgatissimi usus, & forma diversi. Ex infusis, emulsis, aquis destillatis, similibusque, tum etiam ex eleæosaccharo parari non minus possunt. Sed ex natura liquidi cognita patebit, quousque ferre calorem hujus operationis valeant sine mutatione.

Morsuli, electuaria solida tertiæ compositionis, conficiuntur ex saccharo & ex simplicibus solidis in pulverem tusis, vel ex speciebus, etiam ope ignis. Saccharum in dimidia circiter parte aquæ super igne solvitur, depuratur ope despumationis, inspissaturque, donec spathula, ferventi liquido immissa, & dein educta, filamenta solida in aëre pendula dimittat. Tunc pulveres vel species in saccharum injiciuntnr, & spathulæ ope exacta mixtio efficitur. Projicitur massa super chartam oleo inunctam, nisi machina ex ligno apta sit ad manus; concutitur machina, ut melius extendatur; & solidata ex refrigerio proprio, scinditur cultro in morsulos quadratos, aliosvé. Saccharum rosatum & tabulatum ad rotulas potius amandarem. Magistraliter etiam præscribuntur.

Usus electuariorum solidorum est, ut quædam ingratiora minori fumantur fastidio ob ingentem saccharı copiam. Aliorum, ut sensim soluta in ore ab affluente saliva fauces, linguam, & vicinas partes immediate

diate afficiant. Ut portatilia habeantur medicamina, diuque duratura. Sed ex ipſis hisce cauſis facile deliqueſcentia ſunt vitanda omnia, & ſaccharum optimum eſt ſeligendum. Valde ingrata vitanda ſimiliter. Etiam duriora, niſi minutiſſime contrita. Tum illa, quibus ſaccharum vires obvolvit & obtundit. Fœtida omnia, niſi indicatio peculiaris talia exigat, & æger admittat. Adſit cum ſoliditate fragilitas.

TINCTURÆ.

Tinctura, *Eſſentia* & *Elixirium* promiſcue adhiberi ſolent a chemicis & medicis pro ſignificando eodem medicamento; quandoque differunt ſaturatione, dum tinctura magis diluta eſt, hinc minus colorata; eſſentia, quæ ſæpe tinctura cohobata eſt, ſaturatior & coloratior; ſaturatiſſimum autem & profunde coloratum elixirium, quod etiam ſemper plura ingredientia habet; ubi priores aut ſimplices eſſe aut compoſitæ poſſunt. Quæ igitur de tincturis propriis dicuntur, applicari ad eſſentias & elixiria poſſunt. *Tinctura*, a tingendo dicta, eſt medicamentum internum, compoſitum ex ſpiritu vini ſolutas tenente quasdam partes de corpore cujuscunque regni extractas per ſimplicem maceracionem vel digeſtionem. Eſt igitur nihil aliud,

quam

quam infuſio ſpirituoſa. Excludo ſic tincturas aquoſas, quæ potius infuſiones meracæ forent vocandæ, uti tinctura laccæ; tum ſpiritus aromaticos, qui fiunt ope ſubſecutæ deſtillationis, & in quibus adeoque ſola ſimplicis pars volatilis hæret, dum in tinctura eſt, quidqnid ſolvi a ſpiritu vini potuit. Excludo ſic etiam omnes alias ſolutiones, ubi ſpiritus vini abeſt. Tandem extracta, in quibus menſtruum denuo aufertur, ut in ſale eſſentiali perperam ſic dicto corticis peruviani, in extracto croci, angelicæ, &c. Eſt duplex virtus in omnibus Tincturis, altera, quæ ab ipſo vini ſpiritu, altera, quæ ab ingrediente ſoluto pendet. Spiritus vini feligitur, quia diu ſervari in officinis hæ tincturæ ſolent cum illibata virtute. Ille autem modo vulgaris, modo rectificatus, vel ſumme alcoholiſatus, adhibetur, ratione habita indolis & ſolubilitatis earum rerum, quæ ingredi debent. Sic conſiderandum eſt, vulgarem vini ſpiritum acturum quoque, reſpectu aquæ in ſe contentæ, in talia, in quæ alcoholiſatus nullam efficaciam exferet. Hic ex adverſo mere reſinoſa ſimplicia adorietur validiſſime. Solæ & meracæ rariſſime dantur ægris, utpote nimium fortes, ſed ad guttas vel paucos ſcrupulos aliis dilutæ. Quoad ſimplicium præparationem regulæ dari generales nequeunt; quas particulares indicabit legitima ſingulorum ſimplicium cognitio. Sic tinctura ſive eſſentia ſuccini exigit; ut ſuccinum in pollinem

nem tenuiſſimum antea teratur, aperiaturque lege artis per ſalem alcalinum fixum. Pro tinctura anodina ſpiritus vini ſumatur vulgatiſſimus vel hoc debilior, qui melius in opium aget. Ut tinctura tartari obtineatur bona, alcohol debet eſſe ſinceriſſimum, & ſal tartari, qui hic præfertur cauſticus, adhuc calere ab igne, dum ſuperaffunditur ille. Alia ſolummodo macerantur, alia digeruntur brevius vel diutius; quædam per plurimos dies; aliqua calore ad ebullitionem fere protracto. In univerſum obſervatur, ne ſive in maceratione, ſive in digeſtione phialæ obturentur penitus, ſed ſaltem in charta operiente foraminulum ſit, ut, tam ipſi ſpiritui, quam aëri ſe extricanti, detur exitus. Tincturæ paratæ depurantur colatura, quiete & decantatione, vel filtro. Filtrum vero minus aptum eſt, quia tempore filtrationis multum de tinctura avolat; quæ jactura prævertitur maximam partem, ſi limpidior pars ab infima turbida decantatione ſeparatur, & ſola turbida filtro purgatur. Plurimæ tincturæ, ſcilicet reſinoſæ, quando cum aquoſis miſcentur, reſinas dimittunt; aliquæ ſub forma pellicularum, quas mixturæ repudiant; aliæ ceu pulverulentam ſubtilem materiam in mixturis ſuſpenſam hærentem & has ſolummodo turbidulas reddentem. Si antea cum ſaccharo aut ſyrupo tantisper terantur, ſeparationis illa vis imminuitur. Atque hæc de tincturis ſufficiant in noſtrum ſcopum.

TROCHISCI.

A τρόχος rota *Trochiſci* dicti ſive rotulæ, quia forma orbiculari olim in officinis habebantur, vel *Paſtilli* a paſta, ex qua formantur, vocati, ſunt medicamentum ſiccum ſolidumque, compoſitum ex materie ſicca in pulverem redacta & cum liquido in paſtam coacta, quæ, diviſa in parvas portiunculas, figura varia donantur, orbiculari, triangulari, conica, teſſulata, rhomboidea, cylindrica, vel quavis alia præter globularem. Ferme igitur dixeris pilulam non globoſam. Alii officinales ſunt, alii magiſtraliter præſcripti parantur. Etiamſi externe quoque in ſuffitione locum habeant, plerique interne adhibentur, retinendi in ore, ut ibi paulatim ſolvantur, ad faucium, aſperæ arteriæ, vicinarumque partium morbos, ad fætorem halitus, & ad prophylaxin a contagio. Unde patet, ingrata eſſe quam maxime vitanda, niſi ſaccharo aut aliis debite fucentur. Trochiſci officinales ſæpe vel in pulverem tuſi, vel cum aliis miſti præſcribuntur, uti dum exempli gratia ex trochiſcis cum additis aliis fiunt pilulæ. Quin aliqui etiam trochiſci in officinis tuſi ſub pulveris forma aſſerventur, uti trochiſci anhandali, quoniam ſemel fortiter exſiccati, poſtea ob gummi præſentiam difficulter tunduntur. Ut plurimum mucilago gummi

mi tragacanthæ vel arabici ſumitur pro depſenda maſſa; tum etiam liquida alia; ſyrupus vero, imprimis in officinalibus, vitandus eſt; mel ſemper; quum facile tales ad aërem humeſcant. Trochiſcorum officinalium ſcopus fuiſſe videtur, ut plurima ingredientia ſimul miſta, interpoſito glutine compacta, & hoc etiam, vel balſamo aliquo, obvoluta, ab aëris injuriis defenſa, conſervarentur diutius. Ut acriora quædam iſto glutine mitigarentur. Sed ex eo ipſo perpenſo intelligimus, nos in officinis magno trochiſcorum numero non egere; & hinc etiam in dispenſatorio provinciali ſoli fere trochiſci bechici, quorum vulgaris uſus eſt, remanſerunt. Trochiſci a morſulis rotulisque facile diſtinguuntur, quod fiant ſine igne. A tabellis diſtinctio ferme precaria eſt; nam trochiſci quidem plurimi aut ſaccharo carent prorſus, aut parcam ſolummodo ejus copiam habent; ſed bechici tamen hoc abundant. Figura, utrobique arbitraria, docet nihil. Signum imprimi trochiſcis aliquod ſolet; at ſi hoc deſtituantur, evadentne tabellæ? ut tabellæ ſignatæ fiant trochiſci?

UNGUENTA.

Unguentum ab unguendo nomen habet, & eſt hodie medicamentum externum, conſiſtentia butyri vel

mellis, quod externæ corporis parti, leni frictione, vel linteo, corio, similibusque exceptum, applicatur. Componitur ex cera, melle, oleis, & pinguedinibus, medicatis redditis per addita simplicia, herbarum infusa, balsama, pulveres, &c. Raro unguenta interno usui inserviunt, quum rancori sint obnoxia, & ingrati saporis. Materies igitur fere eadem est cum emplastris, sed ea proportione ad invicem, ut mollior inde massa exsurgat; ut itaque temperari, dum magistraliter præscribuntur, ingredientia solidiora oleo, molliora cera, formarique in unguentum queant; quare emplastrum addito oleo, & oleum addita cera, evadunt unguenta. Consistentia autem talis sit, ut nec frigore solidescant, nec temperato atmosphæræ calore diffluant; calore autem leni ad ignem liquescant; verbo axungiæ molli æmula. Interdum omnis pinguedo abest, ut in unguento ægyptiaco, ubi oxymellis inspissati species formam unguento præbet. Raro unguenta sine igne parantur; cum igne officinalia pleraque. Si vegetabilia recentia aut succi herbarum adduntur, coqui cum pinguibus ad humidi consumptionem debent, ut vix credibile sit, illibatam similium virtutem hisce unguentis nunc inhærere, siquidem ante inhæserint, nam pinguia sola mihi vix apta videntur, quæ ex plantis virtutem multam extrahant. A vegetabilibus siccis rudioribus unguenta colatione & expressione liberantur. Unguenta officinalia nimis mul-

ta proſtant, quæ aut ſola præſcribit medicus; aut ex his cum additis aliis, ſcopo ſuo utile, magiſtraliter format novum.

VINA MEDICATA.

Vina in univerſum reſpectu artis medicæ conſiderari quadruplicia poſſunt; nempe primo *vina vulgaria ſimplicia*, quæ pharmacopœus parata emit; ſecundo *vina pharmaceutica ſaccharata*, quæ pharmacopœus parat ipſe; uti etiam tertio *vina cum ſimplicibus fermentata*; & quarto *vina medicata* proprie ſic dicta. Vina vulgaria ſimpliciter fiunt ex uvis. Pharmaceutica fiunt ex ſuccis ribium, rubi idæi, cydoniis, ſimilibusque, ſolito more fermentatis cum addita prius uncia una alterave ſacchari ad quamlibet ſucci libram; deinde in lagenis plenis cum ſuperfuſo oleo amygdalarum loco frigido ſervanda; qualia in officinis habentur. Vina cum ſimplicibus fermentata, antiquitus uſitata, nunc ferme exoleverunt ex arte, & ſolis fere menſis hodie dicantur, ut vinum abſinthites. Per fermentationem vegetabilia, vinis addita, mutantur pleraque, ut priſtina dos raro maneat. Cereviſia, cui tempore fermentationis plantæ antiſcorbuticæ adduntur, ut evadat magis antiſcorbutica, huc pertinet. Vina medicata in officinis raro proſtant,

ſtant, quum corruptioni ſint obnoxia, ſed magiſtraliter præſcribuntur. De his ſolis hic agimus. Sunt vina vulgaria, in quibus maceratione vel digeſtione infunduntur ſimplicia plura vel pauciora, & quæ tunc porriguntur ægris, tamquam medicamentum, diverſis doſibus bibenda. Sunt itaque vera infuſa vinoſa, vel tincturæ debiles, ut omnia illa, quæ de infuſionibus & tincturis dicta fuere, hic applicari quadantenus poſſint. Depurantur, ſi opus eſt, filtro, quiete, &c. Materies potiſſimum deſumitur ex regno vegetabili; tamen etiam ex animali deſumi poteſt, & ex foſſili. Quum vina vulgaria aqua conſtent plurima, acido, & ſpiritu vini, patet illorum actio in corpora immiſſa multiplex. Plerumque interne exhibentur.

IN-

INDEX MEDICAMENTORUM.

Acceta. . pag. 37
Aquæ deſtillatæ ſimplices. 38
Aquæ deſtillatæ compoſitæ. 40
Balſama. 41
Cataplaſmata. . . . 44
Cerata. 46
Clyſmata. 46
Collyria. 48
Condita. 49
Conſervæ. 50
Decocta. 52
Elæoſacchara. . . . 56
Electuaria. 56
Elixiria. 60
Emplaſtra. 60
Emulſa. 63
Epithemata. 65
Eſſentiæ. 65
Extracta aquoſa. . . 65
Extracta ſpirituoſa. . 67
Fæculæ. 68
Fomenta. 69
Gargariſmata. . pag. 72
Gelatinæ. 72
Infuſa. 73
Injectiones. 75
Julapia. 76
Linctus. 77
Linimenta. 78
Magiſteria. 79
Maſticatoria. 83
Mellita. 84
Mixturæ. 86
Morſuli. 86
Mucilagines. 87
Olea ætherea. . . . 88
Olea empyreumatica. . 92
Olea expreſſa & cocta. 94
Olea infuſa & decocta. 96
Peſſaria. 98
Pilulæ. 99
Præparationes. . 101
Pulveres. . . . 103
Roob. 105

Rotulæ. . . *pag.* 105
Sales essentiales. . 106
Sales fixi. . . . 107
Sapæ. 108
Sapones. . . . 108
Species. . . . 109
Spiritus aromatici. . 111
Succi expressi. . . 112
Succi inspissati. . . 114
Suffitus. . *pag.* 115
Suppositoria. . . 116
Syrupi. . . . 117
Tabellæ. . . . 120
Tincturæ. . . . 123
Trochisci. . . . 126
Unguenta. . . . 127
Vina medicata. . . 129



III.

III.

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN
SEMPERVIVUM SEDIFORME MONSTROSUM.

Uti animalia, ſic habent etiam plantæ monſtra ſua. Ita degeneravit ante paucos annos Sempervivum ſediforme Jacq. hort. bot. Vindob. pag. 35. tab. 81. deſcriptum depictumque, in olla poſitum, cujusmodi in tabula hac quinta delineatur. Caulis erectus terminatur hic in racemos ternos, floribus pedunculatis parumque remotis & una ſerie introrſum ſpectantibus pluribus onuſtos, elongatos, teretes, nitidos. Horum duo ſupra exortum ſunt biſidi; in quorum dichotomia, ut & in media diviſione priorum, flos ſolitarius locatur. Omnes hi racemi ultra flores producuntur in ramos foliоſos, duo in biſidos, qui tandem trium unciarum longitudinem adepti fuerunt. In floribus hoc ſolum fuit obſervatione dignum, quod aliqui petala quatuordecim haberent.

Posteaquam Sempervivum hocce meum jam Systemati suo in editione Murræana inseruerat, scripsit mihi illustris Linnæus anno elapso ante morbum, qui illum misere affligit, Sempervivum hoc esse Sedum suum rupestre. Magna certe est similitudo inter figuram meam, Sedique rupestris Dillenianam, quod æque ob stamina sæpe duodecim ad Semperviva esset amandandum, siquidem in staminibus diversitas hæcce numeri Seda a Sempervivis genere divellat, contra Halleri sententiam. Novi omnino Sedum rupestre; quod a viginti jam annis, sive a tempore, quo hortus conditus fuit, in illo colitur juxta Sempervivum sediforme. Ut ne itaque alius in eundem illum errorem delabatur, discrimina, quæ plura sunt, sola tria eaque notabilia adferam. In Sedo rupestri folia paulatim in acutum apicem attenuantur, uti optime expressit Dillenius, quod minime obtinet in Sempervivo meo. Tum petala in Sedo sunt lutea, quæ albida Sempervivum habet. Tandem in hoc caules omnes perpetuo & constanter ab ipso exortu ad perfectam floreſcentiam usque strictissime stant erecti, dum in Sedo rupestri caulium pars magna superior, donec bene floreat, semper valde incurvata nutet; ut eminus hinc dignoscantur.

Merito etiam illustris Hallerus hist. helv. num. 964. Sedum, in Floræ Danicæ tabula 59. pro rupestri propositum, rupestre esse negavit.

IV.

IV.

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN

FUNGI QUIDAM SUBALPINI.

In itinere alpino ad Schneeberg, quod menſe Julio hujus anni 1777. ſuſcepi; comitibus clariſſimo Jacobo à Well Hiſtoriæ naturalis profeſſore, expertiſſimis Medicinæ doctoribus Joanne Jaskiewicz, Paulo Czenpinski, Polonis, & Ignatio Joſepho Langmayer, tum filiolo meo Joſepho, in undecimo ætatis anno jam tertium ſummas alpes adſcendente, ejusdem præceptore Nicolao Molitore, & Franciſco Scheidl pictore, invenimus in ſummis umbroſis udisque ſylvis, quæ nudas alpes circumdant, numeroſam fungorum, muſcorum lichenumque cohortem, ex quibus fungos imprimis aliquot, rariores mihi viſos, hic deſcribam, & quoniam deſcribi atque intelligi ſine figuris difficulter poſſunt, iſtam depictos.

I.

Et prima quidem planta ſit fungulus ſane elegantiſſimus, quem habeo pro CLATHRO DENUDATO, *ſtipitato, capitulo oblongo volvato*, Linnæi, pro *Trichia gregaria, purpurea, petiolata, capitulo ſphærico*, Halleri hiſt. 2164. tab. 48. fig. 6., & pro *Clathroide purpureo, pediculo donato*, Michelii gen. pag. 214. tab. 94. fig. 1.; etiamſi capitulum ſphæricum in adoleſcente plantula dumtaxat adſit, in adulta ſemper ovatum vel oblongum; & quantumvis illa, quæ laudati autores de volva ſive teſta fungulum includente ſcribunt, minus quadrent in illum.

Copioſiſſime ſe mihi obtulit in deſtructæ putridæque fagi trunco cavo interno, per ambuſtionem cruſta carbonacea obducto, quam aggregatim per intervalla veſtiebat. Unusquisque fungulus proprio inſiſtit ſtipiti, erecto, ſuperne in breve receptaculum expanſo; atque hinc in capitulum attollitur, primo globoſum, dein oblongum vel ovatum, magnitudine capitis ſpinulæ majoris. Totus rubet cum ſolo vertice fuſco. Dum maturus eſt, cortex capituli, ante glaber, incipit brevi hirſutie undique (ſolis vertice fuſco receptaculoque exceptis) exasperari, ut pilorum extremitates de cortice egredi credas. Sic tandem cortex disparet totus, nec ſecedit aut decidit, ſed in ſimiles pilos ipſe

evol-

evolvitur, ut nunc ſuperſit merus glomus filorum admodum intertextorum, ejusdem, ſed paulo amplioris, circumſcriptionis, per quem integer oculo tranſitus pateat, ſine ullo ſuſtentaculo medio, ſed vertice illo fuſco coronatus illibato. Ingens tunc ſimul feminum minutiſſimorum vis ex tota illa compage filamentoſa ejicitur. Et hæc & illa etiam rubra ſunt. Si fungulum, maturitati proximum, microſcopio quis exponat ad radios ſolares, miram iſtam mutationem, pauca intra minuta abſolvendam, facillime obſervabit. Videtur mihi hinc fungulus cum affinibus ſuis a Clathro Linnæi cancellato eſſe genere disjungendus. Trichiæ ſane Hallerianum nomen ἀπὸ τῶν τριχῶν aptiſſimum eſt. In tabula ſexta conſpicitur congeries fungulorum in naturali magnitudine; dein ad duplum auĉti gregarii pauci, unusque ſolitarius; tandem auĉtus multoties unus, idemque in fila jam ſolutus.

II.

LYCOPERDON PISIFORME Linnæi, cujus nullum ſynonymum illuſtris vir habet, nec ego apud autores inveni, eodem in ambuſto trunco cum priore Trichia crevit; tum etiam aliis in putridis lignis inter muſcos. Fungulus piſi magnitudine, aut paulo hanc ſuperans, ſeſſilis, ſubrotundus, aggregatim vege-

tans, atque hinc a proximis quandoque compreſſus, conſtat cortice unico, tenuiſſimo, ſemper fuſceſcente, verruculis minimis toto exaſperato, quæ forte loco corticis exterioris ſunt. Maturus ore rotundato in vertice dehiſcit, nonnunquam etiam ultra lacerate aperitur a vi prorumpentis farinæ carneæ, totam fungi cavitatem occupantis. Lycoperdo Epidendro Linnæi eſt valde affine; verum illi corticem duplicem ill. Hallerus tribuit; & cl. Gleditſch, etiamſi fungi ſuperiorem partem, extra terram conſpiciendam, interdum obſcure terream obſervaverit, inferiorem tamen aſſerit miniatam vel rufo-auream. Tabula ſeptima repræſentat varietatem majorem magisque fuſcam in ligno muſcoſo putrido; dein aliam pallidiorem in cruſta carbonacea trunci ambuſti; & fungulum ad lentem auctum.

III.

Tabula octava exhibet fungum, in *Agarico nigro reticulato compreſſo* &c. Michelii pag. 125. tab. 66. fig. 3. (quod lichenis puto ſpeciem) inter delapſa fagi folia & terreas ſordes creſcentem & frequenter obvium. Ad primum intuitum eſt ſubſtantia mollis, pultis fere adinſtar digito prementi cedens, figuræ indeterminatæ, ætate paulo firmior reddita, in ſuperficie parumper mammillaris. Ad microſcopium exa-

examinatus conſtat meris fungulis globoſis, vel magis compreſſis & hinc latioribus, denſiſſime gregatis, uti patet ex inferioribus tabulæ ejusdem auctis duobus fungulis ſolitariis, iisdemque dein pluribus coacervatis. Omnes lutei ſunt, glabri, pulpa lutea pleni; tandemque ore rotundato fuſco ad apicem perforantur. Quapropter pertinere ad Lycoperda arbitror, etiamſi farinam non viderim, forte in non bene maturis. Vocabo LYCOPERDON *luteum, gregarium, ſubrotundum, glabrum; ore perforato fuſco.*

IV.

Fungulum paraſiticum, ligno carioſo vel putrido inhærentem, paſſim habuimus obvium, figura quidem & magnitudine variantem, ſed nullum notabiliter abludentem ab illis, qui in tabula nona varii repræſentantur. Sunt gelatinoſi, tremuli, lactei, ſemipellucidi, undique minimis denticulis aſperi; figura terete, vel triangulari, aut ſubrotunda, vel gibboſa, aut difformi alia. Tota ſubſtantia adeo cum Hydno gelatinoſo flor. auſtr. tab. 239, cujus etiam maximum ſpecimen Floræ Danicæ tabula 717 ſiſtit, congruit, ut, quantumvis figura differat, non auſim ſeparare, dicturus HYDNUM GELATINOSUM MONSTROSUM *aculeis totum fungum obſidentibus.*

V.

V.

Singularis hujus fungi ſpecimina plura in loco quodam valde umbroſo inveni, figura, colore, laciniisque, niſi quod hæ numero & magnitudine differrent, inter ſe convenientia. Ad limbum usque ſectum intra terram recondebantur, dum baſi ſua accreſcebant ligno putrido ibidem hærenti. Pezizis ex Halleriani generis definitione adnumerari omnino merentur; ut ſit PEZIZA CORONARIA *cyathiformis, utrinque glabra; limbo laciniato, erecto.* Loco radicis tuberculum exaſperatum habet. Figura ampliter campanulata ſive cyathiformis eſt; limbo erecto & inæqualiter diviſo in lacinias plures ſubovatas vel lanceolatas planas obtuſasque. Color intus fuſcus; foris pallidus. Subſtantia carnoſa, fragilis valde, intus alba, compreſſa, ſuccum aquoſum ſtillans, utrinque veſtita epidermide ſeparabili & glabra. Odor fungo paucus & nauſeoſus; ſapor nullus. Tabula decima exhibet fungum cum latere compreſſo in medio utrinque intropreſſo, cujusmodi pluſculi erant; tum tantillam portionem partis infimæ fungi transverſe ſectam, ut ſumma ejusdem craſſities *a c* innoteſcat.

VI.

VI,

In tabula undecima depingitur fungus, quem BOLETUM voco MEDULLAM PANIS *cruſtaceum*, *album*, *effuſum*, *diffórmem*; quo fere nomine apud Hallerum in hiſt. helv. num. 2272. citatur, *Polyporus cruſtaceus*, *effuſus*, *farinoſus*, *albus*. Eſt *Agaricum terreſtre*, *medullam panis referens*, Michelii pag. 121. tab. 63. fig. 2, unde nomen triviale mutuavi. Nec credo, varietatem alterius Boleti monſtroſam eſſe poſſe, ſed cum Hallero Michelioque, vere diſtinctam ſpeciem conſtituere. Halleriana quidem deſcriptio breviſſima eſt; Michelii nulla; nec ampliorem ego in fungo tam ſimplice dare potero. Scilicet cruſta nivea, (exſiccatione leviter flaveſcens, magis induranda, & perſiſtens,) ligno putrido vel etiam ipſi nudæ humo increſcit; accommodans ſe ſuperficiei, ac ſi ceram liquefactam ſuperfudiſſes; hinc admodum diffórmis, cum in ambitu, tum in tota utraque facie; & ab una linea ad plures easdem craſſa. Adhæret ſatis firmiter matrici, ut ab hac difficulter in integrum purgetur. Subſtantia in principio, & forte ob locum natalem udum & umbroſum, molliuſcula eſt, firma tamen; dein durior, & perpendiculariter disrumpi facilis. Pori cylindrici, exigui, numeroſiſſimi, plerumque parumper obliqui, totam faciem ſuperiorem, nec ſupinam, perforant, pe-

netrantque ultra dimidiam ſubſtantiam, ſive tenuis fuerit illa ſive craſſiſſima. Odor fungo gratus, qualis edulibus eſſe fungis ſolet. Sapor idem. Ad latus tabulæ exhibetur pars fungi aucta ad lentem.

VII.

BOLETUS LEPTOCEPHALUS *ſtipitatus*; *pileo plano, tenui, ſupra cervino, ſubtus albo,* ſiſtitur in tabula duodecima. Ad Boletum Linnæi perennem accedit, ſed multoties inventus faſcias nunquam illas diverſicolores habuit. Increſcit ligni putridi ramis. Totus coriaceus eſt. Stipes circa medium plerumque contractior, cæterum teres, brevis, & pallidus aut partim fuſceſcens, rarius centro pilei inſeritur, ſed magis ad latus, ut quandoque ipſi margini ſit vicinus. Pileus orbicularis, modo integerrimus, modo repandus, tenuis, utrinque planus & glaber, ſupra cervinus idque ætate ſaturatius, ſubtus albus & poris minutiſſimis denſiſſime refertus.

VIII.

TREMELLA MESENTERIFORMIS *in varias plicas intorta*; quæ Hallero eſt *Agaricum gelatinoſum, intortum, & meſenteriforme,* hiſt. helv. num. 2261.

Aga-

Agaricum gelatinoſum, membranaceum, aureum, ſinuatum & criſpum Michelii gen. pag. 124. *Elvela membranacea, multiplex; membranis ſeſſilibus, fimbriato-plicatis*, Gleditſchii fung. pag. 51. *Noſtoc luteum, meſenterii forma*, Vaillantii bot. pag. 144. num. 4. tab. 14. fig. 4. *Fungus parvus membraneus aureus*, Sterb. theatr. pag. 242. tab. 26. & *vigeſimi quarti fungorum noxiorum generis ſpecies tertia* Cluſii hiſt. pag. CCLXXXVIII; apud Linnæum vero poſt tot autores non reperiunda; depingitur in tabula tertia & decima. Emortuis deciduarum arborum ramis innaſcitur. Subſtantia eſt gelatinoſa, tremula, pellucida, humore viſcido obducta, in principio alba, dein lutea; unde aut alba tota luteave, aut ex albo luteoque variegata occurrit. Si loco ſicco aſſervatur, contrahitur, & corneam faciem induit. Stipite caret. In plicas, ut Halleriani utar verbis, contorquetur multiplices, meſenterii ſimiles, potiſſimum cocti. Ceſpites ſic format diverſi ambitus; minorem pingi curavi. Edulem aliqui ferunt.

IX.

Tabula decima quarta repræſentat TREMELLAM RUFAM *longitudinaliter dimidiato-infundibuliformem*, ad quam crederem pertinere fungos apud Schæf-

ferum in tabula centeſima & quinquageſima quinta depictos, niſi dicerentur coriacei. Noſtra enim hæc tota gelatinoſa eſt, firmula tamen, ad ſolem pellucida, ſuperficie utrinque æquabilis, ex aurantiaco rubra ſive rufa, cum ſuffuſo rore albo. Vi diducta eſt inverſe ſubovata uti in figura *a*; ſed cum latera conniveant, vel & ſe mutuo quandoque amplectantur, & hinc tubum forment magis minusve clauſum erectumque, ſuperior vero pars in limbum amplietur patulum rotundatum & unilateralem, formam ſic dimidiato-infundibuliformem acquirit. Subſtantia ad duas & ultra lineas craſſa eſt. Gregaria ligno putrido innaſcitur.

X.

Fungus, quem TUBULIFERAM ARACHNOIDEAM *fibris* nimirum *baſi tela arachnoidea connexis* vocabo, quam maxime accedit ad Tubuliferam Ceratum Floræ Danicæ tab. 659. fig. 2., ut ab ipſa ſeparare auſus ne fuiſſem, ſi telæ illius indicium in planta Danica obſervare, in meaque potuiſſem tubulos apertos. Reduxi tamen ad novum Tubuliferæ genus, quia ad aliud reducere non potui. Ligno putrido innaſcitur, quandoque mediis in muſcis. Eſt fungus gelatinoſus, mollis ut difficulter inter digitos tractetur, convexus, ſubtus planus cum lateribus protuberantibus, piſi magni-

gnitudine vel etiam plus quam uncialis diametri, in ſuperficie exhibens mera minima tubercula. Sunt autem hæc apices totidem fibrarum craſſarum, quæ, vere inter ſe diſtinctæ, erecto & parallelo ſitu numeroſiſſimæ & denſiſſimæ totum fungi diſcum occupant, totumque adeo fungum conſtituunt. Hæ fibræ primo ſunt coloris aurantiaci, dein nigreſcunt; in quibus tamen tubuloſam fabricam detegere non valui, forte non debito tempore a me examinatis. Fibræ omnes inſident membranæ cuidam celluloſæ albæ, cujus fibrillæ infimæ verſus centrum commune aliquod concurrunt, ſimul hic veluti pedunculum efformantes, quo fungus ligneæ matrici affigitur, dum cæterum ubique liber eſt. Quando fungus jam nigreſcit, ſervaturqne loco ſicco, contrahitnr adhuc tantiſper, ſolidior redditur, & perſiſtit. Tabula decima quinta ſiſtit primo fungum majorem in ligno putrido verticali inter muſcos; dein eundem minorem ſine muſcis; tertium in ligno horizontali; majorem primum ſupinum, ut tela arachnoidea ſpectetur; fibras aliquot ſeparatas, ex membrana celluloſa ortas; tandem fungum alium jam nigreſcentem, eundemque inverſum.

XI.

In tabula decima ſexta depingitur fungulus, quem voco TREMELLAM HYDNOIDEM *compreſſo-planam,*

difformiter digitatam, hirsutam. Frequenter occurit, innascens ligno putrido, gregarius, niveus, totus gelatinosus; sed tam exiguus, ut figura ejus nudum oculum fugiat, qui solam in ligno videat maculam elevatam albam ambitus diversi, interspersamque punctis nigris, quæ sunt a transparente subtus inter fungulos ligno. Macula hæc, observata ad oculum armatum, sistit aggeriem minutissimorum fungulorum, qui toti hispidi erectique figuram habent palmatam, dum ex lata & compressa basi abeunt in lacinias teretes, obtusas, longitudinis variæ, quandoque obsoletas. Ruditer tractatus fungus in pulpam collabitur, amylo similem. Inferne tres funguli ad lentem aucti repræsentantur.

V.

Rev. Francisci Xaverii Wulfen

PLANTÆ RARIORES CARINTHIACÆ.

I.

DRABA FLADNIZENSIS. *tab.* 17. *fig.* 1.

Hanc Drabam apud Linnæum haud invenio; ſed nec Hallero alterive recentiorum notam video pulcherrimam plantulam. In editiſſimis ſupra Fladnizenſes alpes rupeſtribus jugis Leitenſteig &c.; item in alpibus circa Reichenau, Garten, Koralpen &c. Julio vegetat. E radice fuſiformi albido-argillacea, ipſis cauliculis roſtiore longioreque, & perenni, ceſpituli caulium enaſci ſolent quotannis novi cum novis foliorum roſulis ſediformibus. Roſularum folia aggregata, imbricata, in circulum patentia, lanceolata, obtuſiuſcula, integerrima, plana, nitentia, glabra, firma, per oras

ſem-

ſemper villis diſſitis longe ciliata. Cauliculi e centro roſularum erecti, ſimpliciſſimi, graciles, pollicares, nudi; foliis ſparſis, ſeſſilibus, binis aut tribus, pariter lanceolatis, glabris, integris & per oras villoſo-ciliatis; oriuntur. Racemus terminalis, pauciflorus. Floſculi ſinguli pedicellati, a quinque ad octo, & vix plures. Calyx tetraphyllus, foliolis ovatis, concavis, integris, nudis, corolla duplo brevioribus, viridibus. Corolla nivea, petalis quatuor, oblongo-obovatis, patulis, apice parumper emarginatis. Stamina tetradynama, binis oppoſitis calycis altitudine, quatuor reliquis calycem nec petala excedentibus. Filamenta ſubulata, alba. Antheræ ovatæ, flavæ. Germen ovato-oblongum. Stylus vix ullus. Stigma fere capitatum, oblongum, craſſiuſculum. Silicula compreſſa, oblongo-ovalis, nuda, bilocularis, bivalvis; diſſepimento valvulis parallelo, ultra valvulas per latera protuberante. Semina plura utrinque. Odor nullus.

II.

CARDAMINE BELLIDIFOLIA. *tab.* 17. *fig.* 2. *Linn. ſyſt. pag.* 438. *flor. lapp.* 206. *t.* 9. *f.* 2. *Flor. dan. t.* 20.

Cardamine foliis radicalibus petiolatis, ovatis; caulinis ovatis, obtuſis. *Hall. hiſt. helv. num.* 476. α

Hanc

Hanc ideo dumtaxat pingi feci, ut diverſitas ejus a Cardamine reſedifolia, quacum ceu varietatem illuſtris Hallerus conjungit, luculentius pateat; tum quia figuræ Linnæi & OEderi, quas quidem exacte reſpondere individuis Lapponicis ab ipſo Linnæo communicatis, Norvegicisque, tu, cl. vir, mihi ſcripſiſti, minus tamen repræſentant plantulas noſtrates. Eſt autem bellidifoliæ huic Cardaminæ radix fere eadem, quæ reſedifoliæ, cujus ſuperum caput in caules aliquot ſemper ſimplices dividi aſſolet; qui erecti, teretes, ſtriati, nudi ſeu glabri, pollicares, nonnunquam tamen etiam ad dimidiam usque ſpithamam alti, & folioſi ſunt. Folia radicalia copioſa; longe petiolata, rotunda, ovata, obtuſiuſcula, integerrima, nonnihil firma. Caulina ſparſa, & ipſa petiolata præter ſuprema ſeſſilia, oblongo-ovata, lateribus nonnunquam repandis. Summa ex oblongo ſubovata aut ovato-lanceolata & obtuſa. Omnia plana & glabra. Racemus terminalis, pauciflorus. Flores pedunculati, erecti; fructus tamen nonnunquam unum omnes latus ſpectant. Calyx tetraphyllus; foliolis oblongo-ovatis, obtuſis, concavis, erecto-patulis, viridibus, tum diluto violæ colore tinctis, denique luteolis & deciduis. Petala quatuor, nivea, oblongo-obovata, calyce longiora, integra, decidua. Stamina tetradynama, corollam non excedentia, ut in Flora Lapponica. Filamenta alba, ſubulata. An-

thenæ oblongæ, flavæ. Germen ſubcylindricum, corolla quandoque adhucdum ſubſiſtente elongatum. Stylus vix ullus. Stigma luteolum, capitato-truncatum. Siliqua pollicaris, linearis, plana, toruloſa ex ſeminibus protuberantibus, bilocularis, bivalvis; valvulis tandem atroviolaceis nitidisque. Diſſepimentum valvulis parallelum, lateribus prominens, & viride. Semina plura, lentiformia. Odor nullus. Julio Auguſto & Septembri copioſe in apricis gramineis declivibus & duriuſculis pratis ſupremi Taureri Malvizenſis creſcit.

III.

ASTRAGALUS URALENSIS. *Linn. ſyſt. pag.* 499.

Aſtragalus ſcapis aphyllis; foliis ovato-lanceolatis, ſericeis; ſiliquis turgidis, hirſutis, erectis, ſtyliferis. *Hall. hiſt. helv. num.* 410. *t.* 14.

In alpibus Leontinis Julio; floret autem jam Majo & Junio *in der Au* in inſula parva Dravi circa Lienz. Radix magna, lignoſa, ramoſa, perennis, amplos caulium ceſpites producit inter folia radicalia copioſiſſima. Tota planta villo denſo incano ſericeo nitet. Folia tantum radicalia, pinnata; jugis pinnarum usque ad viginti cum impare. Pinnæ lanceolatæ, ſeſſiles. Scapi fo-

foliis ſubæquales, tandem longiores, teretes, aphylli, ad apicem ſpica florigera compacta brevi ovataque ornati; quæ dein, cum fructus maturatur, elongatur, & fit laxa. Bracteæ ſunt lanceolatæ aut magis lineares, calycum altitudine, erectæ. Ex axilla cujusque bracteæ egreditur flos ſolitarius, breviter pedunculatus. Calyx cylindraceo-tubuloſus, villoſiſſimus, quinquedentatus; dentibus lineari-ſubulatis, ſubæqualibus & erectis. Corolla ex eleganti rubro violacea tandem evadit tota violacea. Vexillum duplo longius reliquis petalis, curvate adſcendit, apice emarginatum, lateribus nonnihil revolutis, oblique ſtriatum. Alæ arcuato-conniventes, obovatæ, integræ, baſin verſus albæ, ungui longo inſidentes cum acceſſorio dente pariter albo. Carina alis brevior, obtuſiſſima cum brevi dente ſub apice, violacea, circa medium initio ſature rubra, ad baſin alba. Stamina diadelpha, ſimplex & novemfidum, alba. Antheræ aurantiacæ. Legumen villoſiſſimum, cylindraceo-ſubulatum, inflatum, tandem ſemibiloculare & nigrum. Semina plura, nigra, rotunda.

Animadverſio editoris. *Elegans transmiſſa figura hujus plantæ omiſſa fuit, quod Flora Danica ſit iconem exhibitura.*

IV.

SAXIFRAGA BURSERIANA. *Tab.* 17. *fig.* 3. *Linn. ſyſt. pag.* 303.

Saxifraga alpina; foliis glaucis, acutis; monanthos; caule folioſo. *Scg. ver.* 3. *pag.* 201. *tab.* 5. *fig.* 2. An Sedum alpinum, ſaxifragæ albæ flore; vel grandiflorum. *Bauh. pin.* 284? *Burs.* 16. *num.* 178. *Linn. amœn. acad.* 1. *pag.* 164.

Floret copioſe Aprili circa Leontium; at Julio in alpibus Ortenbergenſibus prope Spital; *auf den ſo genannten weiſſen Wänden*; ſolo rupeſtri calcareo. Una de radice multicipite ceſpites ſæpe integri late rupes obtegunt. Caput radicis ramoſe cauliferum eſt. Caules fere pollicares, ſteriles alii, alii florigeri, hique annotini; undique foliis imbricati erecto-patentibus, juniperinis ſive ſubulatis, ſupra planis, ſubtus convexis, lævibus, glaucis. Scapus e centro roſulæ foliorum erigitur, unius duorum triumve pollicum altitudine, erectus, teres, gracilis, ſanguineo-ruber, albo villoſulus, foliis (an potius ſquamis?) brevibus ſubulatis villoſulis rubris cum apice vireſcente inordinate & laxe ſparſis obſitus. Flos terminalis, ſolitarius, ratione plantulæ magnus. Calyx inferus, ſanguineus, albo-

vil-

villoſulus, quinquepartitus; laciniis ovato-acutis. Petala quinque, calyce duplo longiora, alba, magna, obovato-ſubrotunda, integra, oris fere ſubcriſpatis, ſtriata, ſtriis ex ungue baſeos divergentibus, nonnunquam ex albo flaveſcentibus, quandoque etiam ſubpurpuraſcentibus, plerumque tamen excoloribus. Stamina decem, ſubulata, petalis breviora, alba, rarius rubra. Antheræ flavent. Germen ovato-acutum deſinit in ſtylum primo ſimplicem brevem & dilute flaveſcentem; ſed hoc demum bifariam dehiſcente, ſtyli tunc divergentes & rubelli capſulam bicornem efformant. Stigmata capitata, truncata. Odor nullus.

Animadverſio editoris. *Amiciſſimus autor caules unifloros ſemper vidit. Illuſtris Seguier, unicum caules florem proferre, aſſerit. Quin Linnæus a cau'e unifloro plantulam elegantiſſimam definit. Quid igitur ſtatuendum erit de Saxifraga illa, quam celeberrimus Hallerus in Hiſtoria ſtirpium Helveticarum ſub numero* 983. *deſcribit, cui caulem ſemipedalem floribusque a tribus ad ſex onuſtum attribuit, nullam de caule unifloro injiciens mentionem?*

De hac eadem illuſtris Linnæus loqui videtur in obſervatione, Saxifragæ Burſerianæ adjecta. Et uterque pro hujus varietate illam habet. Clariſſimus autem Vandelli, a quo plantam accepiſſe ſe, Linnæus monet, in opere manuſcripto de rebus naturalibus territorii Mediolanenſis, quod

perluſtrare mihi contigit, autoptes utramque plantam diſtinguit, alteram ſemper unico in quolibet caule flore donatam, multiflorum ſemper alterius eſſe caulem, affirmans, utriusque etiam ibidem adjungens delineationem. Addit in manuſcripto clariſſimus Vandelli hæc verba: „ Synonymum „ a cel. Linnæo Burſerianæ appropriatum magis convenire „ videtur huic (multifloræ) ſaxifragæ, quia ſedum ſaxifragæ albæ flore vel grandiflorum C. Bauhini, delineatum a Lobelio ſub nomine Sedi alpini minimi ic. 376., „ & a Moriſone hiſt. 3. p. 476. s. 12. t. 8. fig. 1., „ convenit aliquatenus magis cum mea quam cum Burſeriana.„ Et profecto vel ipſe Burſerus ſynonymum Bauhini non niſi dubitanter propoſuit; quod tamen nec ad ſuam multifloram Saxifragam referre Hallerus voluit ob dubium a loco natali ortum; ut Bauhiniana plantula adhucdum maneat incerta.

V.

RANUNCULUS PYRENÆUS. *tab.* 18. *fig.* 1. *Linn. ſyſt. edit.* 13. *pag.* 428. *mant.* 248.

Ranunculus radicibus faſciculatis; imo caule reticulato; foliis gramineis. *Hall. hiſt. helv. num.* 1180.

Ranunculus foliis linearibus, caule ſubnudo, radice faſciculata comoſa. *Ger. prov. pag.* 384.

Ra-

Ranunculus pumilus, gramineis foliis. *Bauh. hiſt.* 3. *pag.* 850.

Copioſus in pratis Leontinis alpinis occurrit. Caulis vix dimidiæ ſpithamæ, ſimpliciſſimus, erectus, teres, a medio ad apicem molliter piloſus; folio unico circa mediam altitudinem inſtructus ſeſſili, lanceolato-lineari, ſtriato, integerrimo; apice uniflorus; rariſſime ex axilla folii caulini pedunculo monantho altero auctus; baſi bulbiformis; bulbo ovato-oblongo, ſolido, albo, veſtito ſquamis oblongis imbricatis fuſcis tanquam reliquiis foliorum radicalium tabeſcentium præteritorum. Radiculæ fibroſæ, teretes, albidæ, craſſulæ, quatuor aut paulo plures, e bulbilli baſi enaſci amant, & horizontaliter potius quam perpendiculariter diffundi, in centro communi, a quo divergunt, conſtringentes bulbillum alterum minorem ſphæroideum nigricantem & fibris, neſcio quibus, reticulatum, quem, cum deciderit, pictor haud expreſſit. Folia radicalia aliquot, erecta, medio caule altiora, ſimilia, foliis plantaginis lanceolatæ, tamen magis acuta, nuda, lætius virentia, lineis ſaturatioribus ſtriata, integerrima, in petiolum decurrentia. Flos pro ratione plantæ magnus; calyce pentaphyllo; foliolis ovato-lanceolatis, per oras albis, dorſo pubentibus, primum viridibus, dein ex albido ſubluteolis, deciduis. Petala quinque, magna, obo-

vato-rotundata, nivea, integra, baſi ad unguiculum fovea nectarifera ſubtubuloſa dehiſcente notata. Stamina plurima, tota cum antheris flava. Germina in capitulum ovatum collecta, multa, ſeſſilia, nuda, ovata, abeunt in ſtylum brevem, extrorſum aduncum; ſtigmate ſimplici. Receptaculum conicum, obtuſum. Odor nullus.

VI.

CINERARIA ALPINA *Linnæi. tab.* 17. *fig.* 4.

Plantam hanc abunde tu * quidem in altero tuo ſtirpium Auſtriacarum volumine demonſtraſti, neque alia ex cauſa ad te mittendam hanc iconem judicavi, quam ut videas ejusdem adhuc dari varietates, ſane non inelegantes, (qualis hæcce eſt,) ab omnibus tuis non parum diverſas. Creſcit autem illa varietas integrifolia lanuginoſa flore ex rubro aurantiaco ſat copioſe ad *Maria Elend* in Carinthia. In eſſentialibus cum differat nihil, inutili amplioris deſcriptionis labore ſuperſedeo. Tuas illas abunde in pratis declivibus montis Loibl, item in humidis Fladnizenſium alpium paſcuis, alibique legi. Minor autem hisce omnibus eſt, magisque ignobi-

* Quum rev. autor cum editore obſervationes ſuas in epiſtolis communicat, hinc allocutionis rationem lector inrelliget.

bilis, alia varietas, quam olim Goritiæ initio Maji in ſylvula ad pedem colliculi, vulgo Madonna di Grad, inveneram. Sed nunquam ſine voluptate illius memi-nero, iterum aliter variantis, quam in ſummis Carnio-liæ prope Lithopolin alpibus (*Steineralpen*) quindecim abhinc annis primum conſpexi, & ex defectu pictoris figura ad naturam facta illuſtrare neglexi. Flores erant aurei, ut fere in Senecione abrotanifolio; folia vero ſupra ſubtusque, una cum caule toto, eo albo den-ſoque tomento obſita, quo Agroſtemma coronarium Linnæi, uti in hortis ſolet cultum, ut nil viroris in to-ta planta ſpectaretur.

Animadverſio editoris. *Habitus caulis & foliorum figuræ miſſæ convenit exacte cum Cineraria mea integrifolia alpina, quam tabula Floræ Auſtriacæ centeſima ſeptuageſi-ma nona repræſentat. Flos colore præprimis differt, qua-re hic ſolos ſculpi curavi flores.*

VII.

AURICULA URSI SECUNDA. *tab.* 18. *fig.* 2. *Clus. hiſt. pag.* 303.

Floret copioſe jam Aprili circa Pregraten, ſerius in alpibus cognominibus. Odor flori ſuaviſſimus. Eſt Primula hæc eadem cum Primula villoſa; colore dum-

taxat corollæ differt, qui in hac varietate eleganter & ſature ruber eſt, velut byſſinus, annulo flavo faucem tubi coronante. Folia magis longa eſſe ſolent, & velut in petiolum planum radicem verſus decurrere; at nota hæc communis eſt & Primulæ villoſæ floribus ex rubro violaceis cum corona faucis alba. Et licet non tam villoſa ſint folia, quam in alia, tamen villis minimis non carent, maxime circa oras videndis.

Animadverſio editoris. *Sive varietas ſit Primulæ villoſæ, ſive diſtincta ſpecies, quod contra autoptam rev. virum ſuſtinere non auſim, meretur figura bona Botanicis innoteſcere, in qua ob villorum minutiem hos pictor omiſiſſe videtur, qui tales in ſpeciminibus ſiccis transmiſſis ad lucem & lentem adeſſe conſpiciuntur. Et liceat mihi hic enumerare ac definire Primulas illas omnes, quæ ita deſcriptæ apud autores extant, ut vix ſupereſſe dubium poſſit ſuper earundem vera diverſitate, quum Linnæanæ aliorumque determinationes in tanta ſpecierum augmento haud ultra ſtare poſſint.*

1.) *PRIMULA ACAULIS foliis rugoſis, dentatis, ſubtus hirſutis; ſcapis unifloris. Flor. dan. tab.* 104.

2.) *PRIMULA ELATIOR foliis rugoſis, dentatis, hirſutis; ſcapo multifloro; floribus exterioribus nutantibus; medio erecto. Flor. dan. tab.* 434.

3.)

3.) *PRIMULA OFFICINALIS foliis rugosis, dentatis, subtus hirsutis; scapo multifloro; floribus omnibus nutantibus; corollæ limbo brevi. Flor. dan. tab.* 433.

4.) *PRIMULA FARINOSA foliis rugosis, crenatis, glabris, subtus farinosis; umbella erecta. Flor. dan. tab.* 125. *Propter limbum corollæ planum & alia quædam Hallerus Arctiis hanc associat.*

5.) *PRIMULA CORTUSOIDES foliis rugosis, lobatis; scapo multifloro. Gmel. sib. vol.* 4. *tab.* 45.

6.) *PRIMULA VILLOSA foliiis planis, serrulatis, hirsutis. Flor. austr. app. tab.* 27.

β. *PRIMULA PUBESCENS foliis planis, serrulatis, subvillosis. Misc. austr. tab.* 18. *fig.* 2.

7.) *PRIMULA LONGIFLORA foliis serratis, glabris; umbella nutante; corollæ tubo longissimo. Flor. austr. app. tab.* 46.

8.) *PRIMULA GLUTINOSA foliis serrulatis, glabris, glutinosis; involucri foliolis maximis. Flor. austr. app. tab.* 26.

9.) *PRIMULA AURICULA foliis ſerratis, glabris, inverſe ovatis; ſcapo multifloro, circiter longitudine foliorum. Flor. auſtr. tab.* 415.

10,) *PRIMULA GIGANTEA foliis ſerratis, glabris, rbomboideo-ovatis; ſcapo pauciſloro, altiſſimo. Gmel. ſib. vol.* 8. *pag.* 84. *ſine icone, quæ Stelleriana deperdita dicitur. Huic caulis quandoque cubitalis eſt.*

11.) *PRIMULA MINIMA foliis glaberrimis, nitidis, cuneiformibus, argute ſerratis; ſcapo pauciſloro. Flor. auſtr. tab.* 273.

12.) *PRIMULA INTEGRIFOLIA foliis integerrimis, ellipticis, ad oras ſubcrenato-cartilagineis; umbella erecta; calycibus longe tubuloſis, obtuſiſſimis. Flor. auſtr. tab.* 327.

13.) *PRIMULA CARNIOLICA foliis integerrimis, ellipticis; umbella erecta; calycibus acutis, breviſſimis. Flor. auſtr. app. tab.* 4.

14.) *PRIMULA FINMARCHICA foliis integerrimis, ovatis, longe petiolatis; umbella pauciflora, erecta; corolla infundibuliformi. Flor. dan. tab.* 188.

15.)

15.) *PRIMULA SIBIRICA foliis integerrimis, ovatis, longe petiolatis; umbella pauciflora, nutante; corolla hypocrateriformi. Gmel. sib. vol. 4. tab. 46. fig. 1.*

Primulam Vitalianam omitto, ad Arctias nunc passim relatam.

VIII.

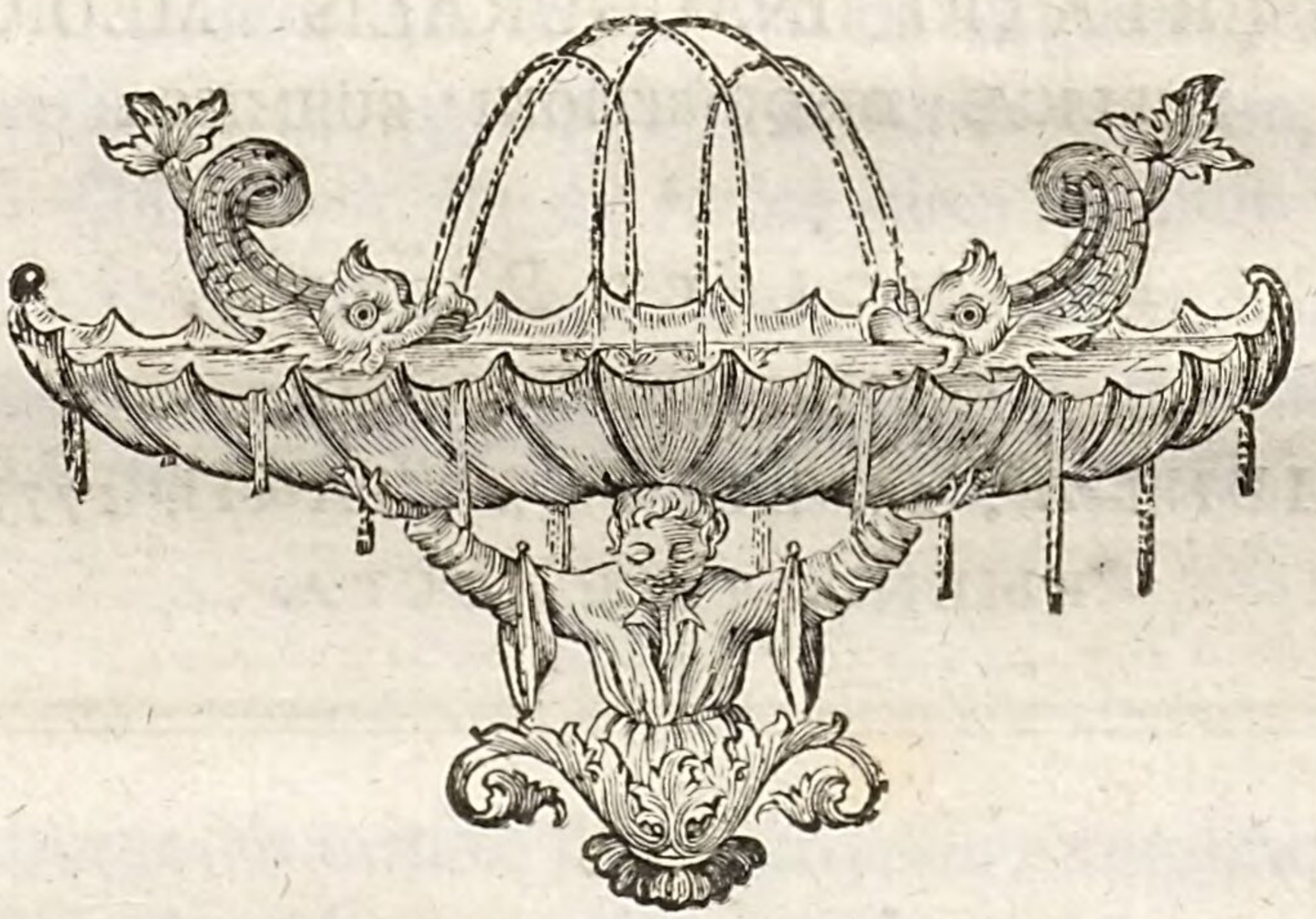
GENTIANA NANA. *tab.* 18. *fig.* 3.

Crescit abundè in summitate ipsa Taureri Nassfeldensis in parte Austriaca ad sinistram, in clivo, qui supra viam confinalem utriusque ditionis attollitur, solo aprico arenoso graminoso inter saxifragam oppositifoliam, veronicam aphyllam & alpinam, sedum atratum flore flavo, cardaminen resedifoliam, arnicam doronicum, pluresque alias rariſſimas & elegantes alpinas plantas, speciosissima ipsa. Lætissime florentem nono die Septembris istic reperi, quum hoc anno atque hac tempestate nullis iste clivus nivibus consepultus foret. Ex radice plantulam annuam judico. Est autem illa maxime gracilis, fere capillaris, recta, simplex aut una alterave fibrilla minima aucta, alba & velut ex albo aquosissime luteola, & amara. E radicis capite

folia quaterna ex duabus oppoſitionibus & ſumma in tellure in roſulam patentia exoriuntur. Hæc obovata ſunt, glabra, integerrima, plana, læte virentia, ac verſus baſin in petiolum velut decurrentia. Horum de centro communi caulis attollitur ſemipollicaris plus minus, gracilis ipſe, erectus quidem, attamen quaſi ex procumbenti, viridis aut parte aliqua nigro cæruleſcens, glaber, geniculorum trium quatuorve, ſæpe totus veluti intra ceſpitem abſorptus, uniflorus plerumque, nonnunquam biflorus, rariſſime (ego unicum præciſe ſpecimen reperi) triflorus. Folia caulina ad geniculorum dumtaxat internodia, quæ (ſi probe inſpicias) alterne ancipitia ſunt, ſibi opponuntur, ſeſſilia, ovata, integerrima, plana, lævia, graminei viroris. Calyx usque ad baſin quinquepartitus; foliolis lanceolatis, integris, nudis, viridibus, ad faucem ipſam corollæ pertingentibus & æqualibus. Corolla ſature violacea ſeu cærulea, tubuloſo-campanulata, nec hypocrateriformis nec infundibuliformis proprie. Limbus quinque-& quadripartitus (variat enim;) laciniis æqualibus, ovato-acutis, erecto-patentibus, ad faucem in circulum ſetoſe barbatis, ſetis erectis & albis aut ex cæruleo albentibus, duplo brevioribns quam laciniæ ipſæ limbi ſint. Stamina quinque interno tubi corollæ parieti ſupra baſin infixa; filamentis albis ſubu-

latis

latis & liberis; antheris dilute flavis, acutis, faucem corollæ attingentibus. Germen oblongum, cylindraceo-elliptoidicum. Stylus vix ullus. Stigma orbiculare, album, bifariam dehiſcens, faucem corollæ æquans. Capſula ſimilis, unilocularis, bivalvis, polyſperma. Odor nullus plantulæ eſt.



VI.

AGARICUM OFFICINALE.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMISSA

A

FRANCISCO RUBEL,

MORAVO-STERNBERGENSI,

VIENNÆ, 20. DIE FEBRUARII. 1778.

EMENDATA & AUCTA.

---

§. I.

Agaricum, ab Agaria Sarmatiæ regione, aut ab Agaro ejusdem urbe vel & flumine deductum, jam antiquis fuisse temporibus in Medicinam receptum, testes Dioscoridem, qui medio primo æræ Christianæ sæculo vixit, Plinium, Galenum, aliosque habemus. Inde notitia ejus ad nostra usque tempora defluxit. Nulla illius in antiquissimo Cæsareo Dioscoridis manuscripto

co-

codice figura invenitur. Et ipſi Dioſcoridi origo Agarici minus cognita fuiſſe videtur, dum incertus ait, eſſe, qui plantæ cujusdam radicem, alios, qui in arborum caudicibus ex putredine naſci fungorum adinſtar affirment. Plinius vero aperte fungum ex arboribus vegetantem vocat. Subſequorum autorum aliqui radicem cum fungo mire combinaverunt, quos inter Galenus Agaricum appellat Agarici radicem, quæ trunco innaſcitur; & iisdem fere verbis Paulus Ægineta, Agaricum radicem eſſe appendicem e trunco exortam, prætendit. Quin error ille de radice circa medium ſæculum ſextum & decimum nondum ex integro diſpulſus erat, quum legimus, Jacobum Sylvium in adnotationibus ſuis ad Meſuen pro tali Agaricum habuiſſe.

§. II.

Quantumvis mancæ ſint deſcriptiones corporum naturalium, ab antiquis traditæ, credo tamen, pauca illa, quæ Dioſcorides ſcripta de Agarico nobis reliquit, ſufficere, ut cum certitudine pronunciemus, noſtrum hodiernum veterumque Agaricum, unum eundemque fungum conſtituere. Κτηδόνες enim illæ ἐυθεῖαι, ſive venæ pectiniformes (aut ſtriæ) rectæ, nunquid boleti Linnæani & Polypori Halleriani tubulos, in diſſecto perpendiculariter fungo ad baſin, qua terram ſpectat,

obvios, apprime indicant? Tum ſapor ſingularis ille, in principio dulcis, dein ἐξ ἀναδόσεως ex redditione amarus, ſive amarus redditus, (quod aliqui ἐξ ἀναδύσεως ab humectatione ſcilicet ſalivæ legendum volunt) quem in alium aptius fungum cadit? Atque hæc omnia a Galeno confirmantur magis, viro pharmacorum perito, dicente, Agaricum primo quidem dulce, ſed paulo poſt ſubamarum apparere, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducere, leviusculæque adſtrictionis eſſe, & conſiſtentiæ laxæ. Quæ omnia optime fungum noſtrum exprimunt.

§. III.

Dioſcorides, Plinius, aliique veteres pro patria Agarico viciniam Boſphori adſignant. Ille præterea in Galatia Aſiæ inque Cilicia; hic illud etiam creſcere in Gallia (Galatia forte melius) aſſeruit; ſed utrobique Boſphorico infirmius. Ex Sarmatia igitur, Boſphoro Cimmerio adjacente, in Græciam atque Italiam per multa ſæcula Agaricum adlatum fuiſſe videtur, & propterea origo ejus Græcis Romanisque minus fuiſſe perſpecta. Inde demum ad Venetos, maris Adriatici imperio potitos, hæc merx, una cum Græcanicis reliquis, tranſiit; atque hinc in alias Europæ regiones diſtributa fuit.

At

At vero an eadem illa adhucdum præciſe patria eſt Agarici, quo hodie in officinis pharmaceuticis utimur? Clariſſimus Gulielmus Lewis in ſua hiſtoria experimentali materiæ medicæ, Londini anno 1761 anglice edita, etiamſi in Oriente diverſisque Europæ regionibus creſcere affirmet, determinatam tamen officinalis patriam ignorari, arbitratur. Rondeletius, deterius ſuo tempore Agaricum in Gallia haberi ex alpibus Galliæ & Delphinatus, quod olim majoribus mittebat Sarmatia. Ex Delphinatu etiam Geoffroy. Lieutaud, ex Orientalibus regionibus adferri Gallicas in officinas. Spielmannus, ex Aleppo optimum adduci. Valmont de Bomare, illud, quod ex Oriente in Galliam advehitur, venire ex Tartaria, idque eſſe melioris notæ; cæterum etiam apportari ex alpibus montibusque Delphinatenſibus & Tridentinis. Cartheuſer, optimam ſpeciem judicari illam, quæ in Sibiria colligitur. Præſtare ex Oriente advectum, Pharmacopœæ Danicæ autores. Viennenſes mercatores ex Veneta ditione ſibi mitti ſuum, partim quoque ex Styria ſeſe habere, ſciſcitanti mihi reſponderunt. Tyrolenſes officinæ ex ipſa petunt Tyroli. Matthiolus in Commentariis ſuis in Dioſcoridem ante ducentos & triginta jam annos, teſtes appellans mercatores & pharmacopœos Venetos, ſe compertum habere, aſſeverat, jam pridem deſiiſſe Agaricum ex Oriente Venetias importari; ſed omne

fere Agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus ſunt ſylvæ laricibus refertæ, partim ex Norico tractu; neque certe unquam ſe, dum Venetiis ageret, intelligere potuiſſe, quod Agaricum aliunde conveheretur. Paucis iterum poſt Matthiolum annis J. Tagault ſcripſit, optimum ſua ætate Agaricum ex Africa afferri, ex Allobrogibus vero non ita aſportari bonum, quo tamen in univerſa Gallia ac Italia utebantur. Dein etiam ex Tridentinis montibus Veronam adferri, cl. Seguier autor eſt. Quod Maſſiliæ venale Agaricum eſt, peti ex Galloprovinciæ montibus du Gapençois, tum ex illis de Colmars, & ex Delphinatus montibus circa Barcelonette, Pedemontio conterminis, Garidellus ait. Schrœderus, pharmacopœus Lugduno-Batavus, ante triginta quinque annos ſcripſit, Batavos ſuum ex Sabaudia, Delphinatu, & Tridentino territorio habere.

§. IV.

Si vero in univerſum, & nullo cum reſpectu ad ejus introductionem in officinas, conſulamus autores, qui de regione natali Agarici officinalis mentionem fecerunt, tunc præter Orientem, Italiam quoque, Galliam, Helvetiam, Sabaudiam, Germaniamque indicatam inveniemus. Sed de pluribus certe autoribus ſuſpi-

cio

cio eſt, cum alienis fungis officinalem confudiſſe. Agaricum genuinum in Helvetia decerpſit Hallerus *, in Veronenſibus montibus infrequentem Seguierus, in Tridentinis Matthiolus, in Galloprovincia Gerardus, copioſum in Carinthia reverendus Wulfen, cui icones huic diſſertationi additas & ad recentem fungum factas debemus. Ex Hungariæ montibus Carpaticis accepiſſe ſe, illuſtris Adamus Franciſcus Kollarius mihi narravit. Suſpicionem modo dictam movet nomen arboris, cui paraſiticus ille fungus increſcit. Hallerus, Matthiolus, Garidellus, Dodonæus, Geoffroy, Neumannus, Cartheuſer, reverendus Wulfen, aliique ex larice ſola decerpſerunt, aut decerpi poſſe autumant. Joannes Bauhinus, ſe nunquam in abiete obſervaſſe. Quin Matthiolus etiam illos culpet, qui in ilice, quercu, abiete, aut alia arbore ſe vidiſſe Agaricum prætendant; dum ait: *ipſe in tota Hetruria, in aliisque quam plurimis Italiæ locis, denique in multis Germaniæ, Carnioliæ, Dalmatiæque provinciis, ubi ſylvæ quercubus, cerris, ilicibus, ſuberibusque refertæ conſpiciuntur, non ſolum nunquam vidi, ſed ne quidem audivi, in his Agaricum provenire; tametſi illis inhærere viderim fungos alios plurimos &c. Ad*

* §. XII. Halleri autoritas, ſaltem quoad fungi deſcriptionem, in dubium vocatur; nam in Helvetia certo naſcitur, & ex Valleſia Mediolanum mittitur venale.

hæc, quamvis in Tridentinis montibus, præsertimque Ananiensibus, præter abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adsint quercus, in nulla tamen præterquam in lariee nascitur. Ut merito Boletus laricis vocetur. Seguierus tamen, Botanicus certe insignis, etiam in abiete Agaricum locat. Sed pace venerandi viri liceat ejus asserta hic conferre. R*aro* (inquit primo) *in montibus Veronensibus provenit, cum pauciſſimæ in hac regione sint larices. At e sylvis Tridentinis, ubi eædem arbores annosæ reperiuntur, Veronam defertur.* Et iterum paulo post: *Porro illud quo hic (Veronæ) utuntur, non omne ex larice provenit, sed maxima ex parte, ex abiete decerpitur.* Quæ quidem duo asserta ego conciliare nequeo; nisi quod Veronensis agri accuratissimus observator in primo asserto loquatur autoptes, in altero forsitan fide aliena. Gerardum vero hic non moramur, qui, dum ad variarum arborum præsertim laricis caudices enasci vult, de trium distinctarum speciorum Boleti, quas ille, varietates sibi creditas, confundit, arbore matrice sub uno eodemque titulo loquitur.

Totus Septentrio caret larice, sed nec Flora Danica nec Suecica Agaricum officinale adnumerant stirpibus suis. Nec inter Alsaticas plantas Mappus, nec inter Anglicas Hudsonus retulit. Omisit Agaricum in fungis Bavaricis Schæfferus, Gleditschius in Borussicis

suis.

ſuis. Non reperitur in Flora Carniolica Scopolii, & ſilentio huc usque præteritur ab Auſtriacis; etiamſi laricem habeant. Tot * ex provinciarum totius Germaniæ conſcriptis Floris pauciſſimæ laricem continent; Agaricum, quod ſciam, nulla. Ut itaque paucis bene notum Botanicis ſit; & valde videatur ambiguum Linnæo fuiſſe, qui ne in Syſtemate quidem ſuo recenſuerit: quam ob rem ſingulari dignum pertractatione iudicavi.

§. V.

Veteres Agaricum diſtinxerunt in marem & fæminam. Dioſcorides utrique eundem ſaporem tribuit, ſed fæmineum præferri Agaricum ait, ſtriis illis (§. II.) donatum; maſculinum autem ſubrotundum afferens, & ab omni parte συμφυές; quod latine compactum, uniforme, ſui ſimile, aut connatum, varie explicant interpretes, & quo verbo Dioſcorides, dum id opponit ſtriis fæminæ, has ſtrias, ſive poros, ſaltem externe conſpicuos, fungo maſculo negaſſe videtur. Plinius marem ſpiſſiorem amarioremque (alii legunt criſpiorem ma-

* Schreberi Flora Lipſienſis, Leyſeri Halenſis, Weigelii Pomerano-Rugica, Anonymi Argentoratenſis, Meeſe Friſica, Ruppi Jenenſis, Wulfii Boruſſica, Gmelini Tubingenſis, &c.

majoremque) definit, & assumptum capitis facere dolores. Hinc qualis sit fungus mas veterum ille, utrum ipsius forte fœminæ varietas aliqua, aut monstrosæ, aut nimium senescentis, aut alia? anne vero distincta fungi species? nemo facile hodie determinabit.

Recentiores, qui eadem usi divisione fuerunt, videntur duriorem, ponderosiorem, magis ætate cinerascentem, & ob superficiem diversimode fissam veluti crispatum fungum, dixisse marem; a quo haud multum abludit altera Plinii lectio. Plerique autem inutilem distinctionem hodie negligunt; dum solummodo fungi partem candidiorem, leviorem, magisque friabilem, trahunt in usum, uti veteres fœminam suam. Quid autem Dioscoridis *Agaricum nigrum* sit, de quo ceu veneno loquitur in libri sexti capite tricesimo tertio, haud adeo patet.

VI.

Præmissis hisce, ad Agarici descriptionem & synonymiam pergemus, Botanicorum more.

BOLETUS LARICIS.

Boletus conicus, pulvinatus, levis, inæqualis, tubulis subtilissimis. *Ger. Galloprov, pag.* 12. Ubi ponitur tanquam prima varietas Boleti igniarii.

Po-

Polyporus ſeſſilis, convexo-planus, annulis diſcoloribus ſulvis; poris ochroleucis. *Hall. hiſt. helv. num.* 2284.

Agaricum, ſive fungus laricis. *Bauh, pin.* 375. *Mich. gen. nov. pag.* 119. *tab.* 61. *fig.* 1. *Seguier ver.* 1. *pag.* 21. *Garid. prov. pag.* 9. & 11. *Bauh. hiſt.* 1. *parte* 2. *pag.* 268. *Linn. mat. med. num.* 497. Et aliorum.

Sequentem deſcriptionem vir reverendus F. X. Wulfen, ad vivos fungos adumbratam, una cum iconibus variisque fungis ipſis, cum cl. Jacquin communicavit.

Nihil minus quam rarus in Carinthia eſt, quæ laricibus abundat; nec quidem quævis larix, ſed certe nec tantum decies milleſima, uti Bellonius prætendit, eundem profert. Vidi enim copioſos admodum; majoris aut minoris voluminis; ſimplices alios, alios ex pluribus aggregatis, ſibique mutuo incumbentibus, compoſitos. Nunc equi ungulam haud male exprimit. Alias coni in apice rotundati refert ſpeciem, cujusmodi maximus in tabula vigeſima depingitur. Sed & pulvinatos, hemiſphæricos, hemielliptoidicos, imo plane cylindraceos, eosque libere de arbore dependentes, qualem in tabula prima & viceſima conſpicere eſt, vidi. Superficies ſuperior ſeu dorſi convexa eſt; inferior pororum

plana, planiuſcula, ſed & ipſa nonnunquam plus minus convexa. Altitudo fungi latitudinem quandoque excedit; alias latior quam altus eſt.

Alpium aut ſubalpinorum montium incola ad humiliora non deſcendit. Inveni illum in Carinthiæ alpibus Reichenavienſibus prope ſanctum Laurentium, tum circa Himmelbergam; rurſus in ſylva inter Ober-Vellach & Malniz; dein in alpibus Fladnizenſibus prope ſanctum Joannem; denique in alpeſtribus Loiblenzibus, & diſtrictus Holenburgenſis. An ſola in larice creſcit? Sola in illa obvium habui; nec auſim tamen ex tripode pronuntiare, an non, quandoque ſaltem, cembræ, piceæ, aut abieti alpium ſuperiorum accreverit? Utut hæc res ſe habeat, in larice parva & juvene nunquam, nec magis in magna humilia incolente, illum obſervavi. Annoſæ plerumque, rimas agentes, altis in montibus ſitæ, proceræ & ipſæ, ac amplæ diametri, inter rupeſtres ſylvas, ſolent eſſe, de quibus enaſcitur. Matthiolus & poſt eum Dodonæus ex inferiore aut medio ſaltem laricis trunco exortum excudi fecerunt; idque recte. Vidi tamen etiam in reſectis & jamjam tabeſcentibus laricum truncis. Cæterum, apud nos certe, plerumque in majore arboris larignæ altitudine, & potiſſimum verſus apicem craſſiorum & procerarum magis arborum, qui ſpecioſiores ſunt, prodi-

re

re ſolent; unde eos vix aliter obtineas quam reſecta arbore, aut exploſo dextre in eos ſclopeti plumbeo globo. Optime propterea eorum acquirendorum negotium committitur aut venatoribus, aut ruſticis, qui ad cædenda ligna autumno vel vere præruptas iſtiusmodi & ſaxoſas adeunt ſylvas, ubi major elegantium laricum datur copia.

§. VII.

Fungus annuus non eſt, hoc ſcilicet ſenſu, ut eodem, quo ex ſemine enatus ſit anno, etiam depereat; imo plures in arbore annos perſiſtit, & pluribus etiam adoleſcere annis in ea videtur; dum ad majorem forte virtutem medicam denique perveniat; nam ego quidem dubito, an primorum menſium fungus eandem cum adultiore poſſideat medendi vim. Hoc autem ſolo ſenſu dici annuus poteſt, quod haud dubie quovis anno aliqui horum fungorum in aliquibus novis laricibus proveniant, qui tamen poſtea in iisdem per plures annos perdurent. Atque hoc ex eo potiſſimum colligere eſt, quod ſpecimina viderim eodem tempore recentia, mediæ ætatis, & adulta. Quæ mediæ ætatis, (tabula decima nona talem ex minoribus fungum repræſentat in figura inferiore,) erant ſicca, ſuperficie externa integra, plerumque adhuc alba, ad tactum nonnihil mol-

lia, aut parumper indurata. Recentia (ejusdem tabula figura ſuperior iſtiusmodi exhibet,) ex adverſo, ſive quæ in infantili ſunt ætate, lenta potius quam vere coriacea, &, licet tenacia, tamen non omnis expertia humiditatis, ac propterea etiam non ſicciſſima, neque adeo indurata, ut non aliquo flecti potuerint modo. Color in hisce eſt dilutus malorum aurantiacorum, ſive ſubaurantiacus, præprimis verſus tubulos. Specimina denique adultorum magis fungorum ſicciſſima, ſuperficie externa maxime indurata, imo & undique diffracta & rimoſa, coloris ex albo cineraſcentis, & ex cinereo plus minus nigricantis, aut ſaltem fuſceſcentis, depinguntur in tabulis 20 & 21.

Color itaque albus vocari princeps poteſt, utpote qui potiſſimam ætatis fungi occupat partem. Seneſcit dein fungus, injuriisque aëris, pluviarum, nivis, caloris, &c. alternantibus expoſitus, colorem induit, quem dixi, inque contignationes alias aliis altiores aut profundiores ſubſidet, iisdemque tamen aëris mutationibus non easdem undique partes eodem modo defigurandas objicit; atque hinc jam & faſcias ſive annulos, & annulorum colores obſoletos, & obſoletis obſoletiores, enaſci videmus in adultioribus nempe fungis; de aliis enim annulis aut faſciis mihi quidem nihil conſtat.

§. VIII.

§. VIII.

Quo potiſſimum anni tempore naſcatur, quæris, an vere, æſtate, vel autumno? Forſan omnibus. Ex propria tamen experientia de vere nihil ſcio, cum hoc anni tempore nunquam excelſiora ſylvarum rupeſtrium loca, minus alpes ipſas conſcenderim. Medium Julii menſis fuit, dum poſt moderatas pluvias ex Ober-Vellach in Malniz, ac inde die altero Taurerum ipſum Naſsfeldenſem conſcendi. Plurima, antequam Malnizium pervenias, in ſylvis datur larix; & fauſto plane omine has in ſylvas eo adveni tempore, quo haud multo antea e laricibus quibusdam enatus fuerat officinarum Agaricus. Recentiſſimum itaque iſthic vidi, conſideravi, adnotavi; ſed copioſis jam e regno vegetabili onuſto ſpoliis, & ad rariora in Taurero conquirenda properanti, curæ tum equidem non erat, ut pictori, qui itineris comes erat, pingendum traderem. Media itaque æſtate hoc loco & hocce anno prognatum vidimus. Sed veriſimile plane eſt, etiam autumnali tempore, de more reliquorum fere omnium fungorum, ſuo e ſemine naſci.

§. IX.

Poris inferior fungi ſuperficies pertuſa eſt ſubtiliſſimis. Hi in quibusdam deſiderantur, dum nempe infe-

rior ſuperficies veluti epidermide tegitur. Tubuli poris reſpondentes inæqualis ſunt altitudinis, modo longiores, modo breviores, ſubaurantiaci, citrini, flaventes, argillacei, ochroleuci; denique fuſceſcentes. Subſtantia interior, vel caro ex luteolo alba, tandem candidiſſima evadit. Primum lenta eſt, imo & tenax, non tamen in gradu tenacitatis affinium; deſiccatur magis magisque, potius ſpongioſa, quam coriacea; denique in rudiorem farinam, digitis haud difficulter conterendam, ac friabilem abit. Fungus farinam recenter molitam redolet, qui odor æque in infantia ſua quam in ſenectute; in adulto tamen ſiccatoque fungo penetrantior eſt. Villus in toto fungo nullus.

§. X.

Nunc de affinibus fungis pauca. Zigulnenſes, Victorienſes, Loiblenſes, Falckenbergenſes, aliasque in humilioribus etiam ſitas montibus, autumni tempore perluſtrans ſylvas, obvios perſæpe habui de Boleti genere fungos, ſemper in picea, abiete, pino ſylveſtri, etiam larice, ſeſſiles, dimidiatos, ſimplices, aut imbricatim aggregatos, altiores aut depreſſiores, ungulæ equinæ facie, aut ſquamarum hemielliptoidicarum inſtar, neque ecs ſemper parvos, verum nonnunquam ſat magnos, ut major hemielliptoidis diameter fere ſpi-

thamam unam æquaret. Recentiſſimi hac anni parte plerumque erant; neque tamen ab adultioribus differebant manifeſte; ſunt enim naturæ in prima & provectiore ætate ejusdem ſemper, cujus eſſe ſolet Boletus igniarius Linnæi: nempe compactiſſimæ ſubſtantiæ, graves, & firmiſſime arbori adhærentes, ut ſumma dumtaxat vi adhibita avelli ab arbore queant. Carne interna coriacea, fomitum inſtar, & quæ nulla in ætate friabilis aut farinacea fiat, tenaciſſima ſemper, tamen etiam alba. Superficies ſupera ſeu pars ſuperior & convexa eſt glabra & conſiſtentiæ ligneæ, prima in juventute gummi piceo coloris vulpini illita, quod gummi exſiccatur tandem. In hac etiam convexa parte adſunt per omnes ætates annuli ſive faſciæ transverſæ concentricæ, aut, ſi mavis, parallelæ, nec tamen omnes ejusdem latitudinis. Quandoque vero faſciæ hæ vel prima jam in ætate colore differunt, ut una ſit ſature rubra, alia cinerea, rurſus alia cœruleſcéns, nigra, rufa, argillacea, &c. Faſcia marginem pororum ſtringens plerumque ſupra gummoſo-vulpina, ſubtus nivea. Colores faſciarum primum nitent, cum tempore autem nube ſive halitu albido ſuperinducuntur. Pars inferior ſubtiliſſimis pertuſa poris eſt plana & initio nivea, quæ ſi vel manu tangatur, citrina ex attactu relinquit veſtigia; ſed etiam ſine omni attactu per ſolam ætatem ex nivea redditur citrina, ex citrina ſordide flavens & o-

chro-

chroleuca. Tubuli ſunt longi, & ſi quidem rite conſpiciantur, non continui per totam longitudinem ſuam, ſed ex tribus ſibi incumbentibus & in directum jacentibus tubulorum ſeriebus compoſiti; capillares, & citrini. Odor ſubſtantiæ internæ hujus boleti nunquam eſt ille, qui in vero laricis boleto percipitur, ſed quo quisque alius boletus præditus eſt.

§. XI.

Nemo non videt, boletum hunc, quamvis & ipſe ſat frequenter ex laricibus prodeat, tamen toto cœlo a vero boleto laricis, & quidem ſpecie, differre.

Etſi boleti illi unicolores rufo-vulpini ab iis, qui faſcias penitus discolores poſſident, ſpecie differre poſſe viderentur, (nam magnus quidem Hallerus ipſe quopiam loco dicit, niſi colores fungorum ſpecies discriminent, quid aliud eosdem perſæpe discriminabit?) tamen hic mihi non videor ex coloris illo discrimine habere rationes ſufficientes, eosdem a ſe invicem tanquam ſpeciem a ſpecie discriminandi; propterea imprimis, quod cum omnia reliqua eadem ſint, etiam ipſe rufo-vulpinus, quem *Boletum reſinoſum* appello, dici poſſit annulis discoloribus eſſe faſciatus, alternantibus videlicet in eo cingulis rufis ſaturatioribus dilutioribusque.

Utut

Utut cæterum hoc ſit, mordicus certe ſententiam meam non tuebor. Ille autem boletus, qui faſcias manifeſte diſcolores habet, extra omne dubium erit *Polyporus ſeſſilis*, *convexo-planus*; *annulis verſicoloribus*; *poris albis*, *tenuiſſimis*; Halleri hiſt. Helv. num. 1283; etſi vir illuſtris haud adnotaverit tubulorum colorem; adeoque etiam fungus in Schæfferi iconibus 106. & 136. expreſſus.

§. XII.

Halleriana boleti laricis *hiſt. Helv. num.* 1284. deſcriptio a mea valde abludit. Nam 1.) nullum dedore illo ſingulari, ſolo in laricis boleto a me obſervato, ſermonem injicit. 2.) Naturam fomitis, inquit, habere ſuum, & eſſe compactiſſimum, quod minus in noſtro verum eſt, ut ipſe in fungis a me transmiſſis videbis. 3.) Carnem ochroleucam, ait, eſſe, quæ tamen, niſi de prima omnium infantili ætate ſermo ſit, toto reliquo tempore candida boleto noſtro laricis eſt. 4.) Pro charactere boleti ſui aſſumit annulos, qui tamen, ut ex meis deſcriptionibus patet, in noſtro aut non dantur omnino, aut ætate obtinentur ſolummodo, iique ægre notabiles & obſoleti, nec veri annuli dicendi. Et 5.) hos annulos determinat diſcolores fulvos, quos deinde explicat per ochroleucos, aurantiacos, fuſcos.

ſcos. Quæ omnia non obtinent in annulis iſtis, ſi adſint, obſoletis fungi noſtri. Anne igitur tam diverſus in Helvetia boletus laricis creſcit a noſtrate? Vel an boletum reſinoſum meum boletumque laricis pro uno eodemque habuit, dum in illum Halleriana deſcriptio quadrat tam manifeſte? Conjecturam hanc vir veritatis amans & humaniſſimus, ſummus Botanicus, cui ego ſemper aſſurgo, quemque ego non ſolum maximi ipſe facio, ſed inter maximos maxime veneror, boni conſulet.

§. XIII.

Adducere hic poſſem & alios binos boletos, ſpecie inter ſe & ab aliis boletis differentes, qui pariter autumno in pinetis Clagenfurtenſibus proveniunt. Horum alter eſt Polyporus Halleri *hiſt. helv. num.* 2289, & conſequenter ex fide Halleri Schæfferianus tab. 138, licet meus non tam elegantibus pictus ſit coloribus. Huic cum præcedentibus omnia conveniunt; ſed caro eſt interna brunnea, nec alba, &c. Odor amœnus, ferè caryophyllorum aromaticorum. Alter ſimillimus fungo Schæfferiano tab. 137. fig. 2, & hinc ſimillimus etiam boleto igniario Linnæi, carne interna pariter brunnea, &c.; ſed ab igniario tamen Linnæano Schæfferianoque diverſus tubulis citrinis & zona duplici diſcolore ſupra marginem pororum partem ſtringentem.

Sed

Sed hæc nihil ad propoſitum noſtrum. Et jam vereor, ne tædio te afficiam.

§. XIV.

Hactenus reverendus Wulfen; qui pro illa, qua eſt erga cl. Jacquin benevolentia, ut votis ejus ſatisfaceret abundantius, ad amicum quemdam ſuum ſcripſit, medias inter larices affinesque habitantem, reverendum Leykauf, parochum ad ſanctum Laurentium in alpibus Carinthiæ Reichenavienſibus, qui ad propoſitas plurimas quæſtiones reſponſa dedit deſcriptioni Wulfenianæ congrua; ex quibus pauca hæc decerpo, virumque ipſum induco loquentem. Officinalem verum fungum inveni modo ad ipſam arboris radicem, modo ad cacumen, modo in loco quocunque intermedio; imo ex ipſa arboris divulſæ & ſemiſuperſtitis fiſſa facie enatum; tum ad cæſarum trunci reliquias; in proſtratis etiam per ſylvam arboribus, in quibus pori ſemper tellurem ſpectabant, ut eſſet fungus nunc arbori parallelus. In prima ætate leviuscule flavet, ſed paulatim albeſcit, in ſenio foris cineraſcit; cæterum ejusdem ſemper naturæ, niſi quod ætate friabilior evadat. Majus incrementum capere videtur diebus canicularibus. In ſola larice creſcit; nunquam, quod ſciam, in abiete aut cembra, quæ alterius ſpeciei fungos habent. Vermibus obnoxius

xius eſt. A pico viridi, tum & majore medioque Linnæi, roſtri ictibus avelli autumno ſolet; ſicque delapſus per integrum fæpe adhuc annum, caſeo albo ſimilis, in terra jacet, tandemque putreſcit. Hucusque reverendus Leykauf.

§. XV.

In materia medica ſua Cartheuſer Agarico adſcribit corticem foris rubicunde cæſium aut ſubrufum. Subjungit, antequam ab arbore fungus reſcindatur, pelliculam ejus anteriorem provide prius detrahi, deinde ſoli exponi duas tresve habdomadas, ut candidum colorem induat; poſtea malleis ligneis aut fuſtibus percuti, quo omnes deleantur inciſuræ. Cartheuſeriana hæc quidem afferta in fungos Carinthiacos certiſſime non quadrant: nulla enim in his eſt pellicula; nullæ præterquam in ipſo cortice ſeparando inciſuræ; & candor in carne jam talis, qui ſole non egeat.

§. XVI.

Tempns decerpendi Agarici autumnale plurimi autores ſtatuunt, utpote tunc, ut ajunt, ſicci; quum ante maturitatem abundaret noxio ſucco, ut vel ipſum ejus halitum tunc venenatum eſſe, Bellonius credat;

dum

dum etiam primo vere naſci idem aſſerat, & increſcere aduſque autumnum, tuncque decerpi, quando, narrante cl. Lewis, cortice nudatus, ſoli exponi per aliquot ſeptimanas ſoleret; quo ſimul candor ejus augeretur. Horum vero aſſertorum dijudicanda veritas ex Wulfeniana Agarici deſcriptione prægreſſa facile æſtimatur. Forte ætas fungi ſola virium medicarum diſcrimen, ſi quod ſit, abſolvit: nihilque huc, dum plures vivit annos, anni tempeſtas, qua decerpatur, facit. Media forte fungi ætas, magisque vegeta, optima eſt.

§. XVII.

Agarico ab antiquis plurimæ egregiæque dotes medicatæ attribuuntur; qui tot in morbis tamque familiariter illo utebantur, ut a Democrito ſecundum Meſuen, medicamentum familiare, ſive domeſticum, vocaretur. Si Dioſcoridem audiamus, qui in univerſum agnovit in Agarico vim adſtringendi, calefaciendi, purgandique, prodeſt contra tormina, cruditates, venena, ſerpentum morſus, coxendicum articulorumque dolores; dein hepaticis, aſthmaticis, ictericis, dyſentericis, nephriticis; in dyſuria, morbo comitiali, phthiſi, ſuppreſſione menſium, aliisque in morbis. Eadem fere Plinius habet. Galenus etiam ex his plurima, quæ ille ab Agarici virtute digerendi, calefaciendi, craſſitiem

incidendi, viſcerumque infarctus expurgandi, deducit. Meſue utramque dejicere bilem credit, pituitamque etiam ipſam & craſſos lentos putreſcentesque humores expellere; dum propriam ejus facultatem eſſe dicit, cerebrum, omniumque ſenſuum organa ac muſculos expurgare; excrementa, quæ ſpinali medullæ pariter & nervis inhæſerunt, educere; pulmonem ac pectus a lentis ac putreſcentibus humoribus detergere; ac dein ventriculum, jecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Solvere hinc etiam compaginum omnium contumacem materiam, & eſſe morborum omnium, quorum cauſa fuit obſtructio, medicinam admodum ſingularem.

Et in hac celebritate Agaricum per longam ſæculorum ſeriem apud medicos fuit. At vero quis non videt, eſſe illa ab antiquis pro more ſuo nimis magnifice & jactanter prædicata, nimiumque etiam his obedienter adhæſiſſe medicos ſubſequos, quibus ex numeroſis, ut exemplum habeamus, unicum adduxiſſe ſufficiet Tabernæmontanum. Hic Agaricum calidum in primo, ſiccumque in ſecundo gradu pronuntiavit, addens, ſolvere, obſtructa aperire, purgare & pellere bilem; educere pravos humores circa ventriculum, hepar, lienem, uterum, & pectus collectos, aliasque ſordes in inteſtinis & meſenterio hærentes; utile eſſe ad varios morbos chronicos; & alia.

§. XVIII.

§. XVIII.

Sed adferamus nunc etiam recentiorum ſuper Agarici viribus medicis opiniones. Et has quidem Linnæus ſubadſtringentes, eccoproticas, flatulentas, calefacientes, & anthelminticas credit; uſumque Agarici vulgarem appellat eximiumque. Crantz, dum Agaricum inter acriora purgantia locat, eidem eximiam vim eccoproticam adſcribit. Lieutaud catharticorum claſſi infert, in anthelminticorum ſimul ordine haud infimum illi adſignans locum; laudatque tanquam aperiens in obſtructionibus, aſthmate, arthritide. Liſter in arthritide etiam & contra cruditates acidas commendavit. Collin in Compendio Materiæ Medicæ, viſcidos humores potenter ſolvere, ait, ac per alvum educere. De Haen in Rat. med. vol. 12. pag. 251. & vol. 15. ind. pag. 7. laudat Agaricum ad cohibendum ſudorem colliquantem phthiſicorum, quem neque lac, nec cortex peruvianus, neque alia quæcunque artis auxilia ſiſtere potuerant; idque repetito plurium exemplo. In Miſcellaneorum Taurinenſium volumine tertio, clariſſimo Dana referente, legimus, apud alpicolas circa Garexium Agaricum eſſe remedium præ vicinarum laricum copia vulgatiſſimum. Illos ideo exſiccatum domi ſervare, & in pulmento cum pipere mixtum in omnibus fere mor-

morbis indiſcriminatim adhibere ſolere. Non infrequenter, ut perpurgentur & vomant, cum oleo, rarius vero cum lacte, miſcere. Eosdem, Agarici vim, tanquam omnium efficaciſſimi antidoti, expermentis dudum probatum, unanimes attollere contra minutæ hirudinis ſingularem ſpeciem, quæ ibidem deſcripta delineataque ſiſtitur, in alpinorum fontium ſundo habitantis, ſi qua cum aquis potata incaute fuit, cæterum ſic necem certam poſt dira (*) ſymptomata cum hominibus tum pecoribus illaturæ. Ex Boccone etiam vaccis ægrotis mederetur. Ex cortice fungi veterinarios clysmata parare pro irritandis jumentorum fæcibus, J. Tagault & Amatus Luſitanus autores ſunt.

Sed contra nunc iterum ex recentioribus aliqui uſum Agarici medicum tantum non probarunt, verum etiam plane eliminandum ex officinis voluerunt; quos inter numeramus Danielem Ludovici, Neumannum, Quincy, Alleyne, Lewis, & Spielmannum; idque propterea imprimis, quod vis ejus purgans eſſet tarda

&

(*) Quandoquidem memorata hirudo, dum aqua incaleſcat ex manus, ſolis, aut atmoſphæræ calore, langueſcit, brevique perit, profecto ventriculi nativum calorem ferre deglutita ſine momentanea morte vix poſſe videtur; ut adeo peſſima hinc orta ſymptomata & ipſe deglutientis interitus adſcribi ſubſtantiæ potius hirudinis venenatæ quam ejusdem morſui debeant.

& debilis; quod nauſeas, vomitus & tormina produceret; tandem quod meliora certioraque in eundem ſcopum præſto forent pharmaca. Pharmacopœa Helvetica omnes Agarici dotes in dubium vocat.

§. XIX.

Ab antiquis porrigebatur Agaricum ægris cum vino, aqua, aceto mulſo, & ſic porro. Hodie, etſi interdum ſtimuli loco aliis purgantibus adjiciatur, ſolum per ſe nunquam dari, aſſeverat Spielmannus; & vix puto, a noſtratibus medicis ſolum exhiberi. Neumannus etiam quocunque modo in ſubſtantia præſcripti Agarici uſum internum damnat tanquam periculoſum & noxium. Cartheuſer, crudum Agaricum in pulvere rariſſime exhiberi, quoniam ſub aſſumptione magnam nauſeam, & deinde etiam multa ventris tormina excitat; ſed optime in infuſo vinoſo a drachma una ad duas, imo dimidiam ſubinde unciam præſcribi. Crantz tamen drachmæ ſemiſſem in pulvere unaque in doſi laudat. Quin Geoffroy, non tantum neotericos illud dare robuſtis validisque, ait, ſed & infirmioribus, puberibus, ac etiam gravidis, idque nullo periculo, ſi morbi conditio expoſtulat. Et alibi ait, ejus pulverem præſcribi ſine additamento ſolum a drachmæ ſemiſſe ad drachmas duas. Tandem contra monuit Joannes Bau-

hinus tyrones medicos, Agaricum officinarum ſui temporis eſſe veterum Agarico moleſtius atque in purgando imbecillius; eaque de cauſa majori copia dari debere, ſubſtantiæque duas drachmas vix ſatisfacere, ſi ſolum ac citra aliorum catharticorum additionem apponatur.

Quis hæc omnia conciliabit, & componet? Quis ex tot contradictionibus, quibus tota Agarici hiſtoria laborat, veritatem ubique eruet?

§. XX.

Negari tamen minime poteſt, jam veteres Agarici indolem habuiſſe non totam bonam; uti paſſim apud illos legere eſt. Geoffroy hæc vitia ad tria reducit; dum ſcilicet primo ventriculum gravando lædendoque, nauſeas creat & vomitus; ſecundo viſcera diſtendendo, hypochondria aut abdomen tumefacit, & nonnunquam inflammat; & tertio dum tarde admodum & teſtudineo modo agens, parum levaminis ægrotis adferat. Addit tamen, medicamentum a veteribus magnopere commendatum, & a neotericis frequenter & utiliter uſurpatum, non adeo contemnendum eſſe, ſed cautum & opportunum eſſe debere illius uſum.

Sed ſuo more etiam veteres vitia Agarici corrigere tentarunt additamentis & præparationibus variis, zingibere,

bere, caryophyllis aromaticis, floribus macis, oxymelle, fale communi, aliisqne; atque hoc propterea factum, cum aliis autoribus Geoffroy prætendit, quo ipfius acrimonia retunderetur. Hinc in officinas plura introducta fuerunt ex Agarico pharmaca, uti trochifci de Agarico, &c. Longe tamen aliam, quin imo contrariam, alii correctionis illius adducunt rationem. Sic Amatus Lufitanus ait; *quia in Agarico acrimonia pauca eft, parumque incidere poteft, ideo fapientiffime medici, hujus Agarici facultates inveftigantes, quum ex ipfo paftillos parant, zingiber vel cinnamomum aut caffiam cum fale gemmæ & oxymelite illi adjungunt, ut acrimonia parva, a natura illi data, prædictis acribus medicamentis fortior evadat, & confequenter potentius craffa incidat, & educat.* Quid autem de plerisque veterum illis fimplicium medicaminum correctionibus fentiendum fit, non eft, quod hodie multum difputemus. In difpenfatorio provinciali noftro compofitiones fequentes Agaricum habent: Theriaca Andromachi, Extractum panchymagogum, & Extractum catholicum.

§. XXI.

Quamvis Agaricum inter digitos friabile fit, gaudet tamen hæc farina fummo lentore, ut vix in verum fubtilemque pulverem tundi fe patiatur. Creditur, ob

hanc tenacitatem ſuam, interne ſolum datum, dum tunicis ventriculi vel etiam inteſtinorum firmiter adhæreat, perpetim irritando, incommoda in præcedente paragrapho memorata producere. Addere propterea Agarico ſubtiliter raſo mucilaginem tragacanthæ ſolent eâ proportione, ut in pulpam tundi poſſit; quæ deinde bene exſiccatur, tundique de novo apta nunc eſt, dividique in tenuem pollinem.

Agarici pulverem non tantum in nares attractum, ſed etiam inter tundendum, acrimonia ſua ſternutationem excitare, oculisque & pulmonibus nocere poſſe, Neumannus habet. Ætate autem iners evadere, ſunt, qui credunt. Sic apud Hallerum clariſſimi Lewis & Breyne ſiccum Agaricum in farinaceum inertem ſaporem tranſire affirmant, tamen ut ultimo nauſeoſiſſimum quid & diuturnum linguæ inhæreat. Rondeletius, ſervari annos quinque integrum, ſtatuit. Amatus Luſitanus, in trochiſcis brevi perire ejus virtutem. Ex adverſo ſecundum alios diutiſſime perſtaret incorruptum. Ego in aſſervato jam per viginti annos Agarico nullum ſenſibilem ſaporis diminutionem obſervare potui.

§. XXII.

Nunc audiamus Chemicos, qualia hi ex analyſi de Agarico producta obtinuerint, & quid illa nos circa fungi

fungi indolem doceant? Et primo quidem Geoffroy ex Agarici candidiſſimi libris tribus & unciis undecim per deſtillationem ſiccam elicuit humoris, primo mere aquei, translucidi, deinde rufeſcentis, acidi, poſtea fuſci, empyreumatici, linguam piperis inſtar exurentis uncias ſedecim, drachmas tredecim, & grana triginta quatuor. Liquoris rufeſcentis, urinoſi, ſale volatili prægnantis, & tantillum acidi, uncias duodecim, drachmas ſex, & grana triginta ſex. Olei fluidi uncias ſedecim, drachmas ſex, & grana viginti quatuor. Caput mortuum, pendens uncias duodecim, calcinata per novemdecim horas, reliquit cinerum ex fuſco rufeſcentium unciam unam cum drachmis tribus; ex quibus ſalis alcalini fixi drachmæ duæ extractæ fuerunt. Partium deperditio in deſtillatione fuit ad uncias decem & drachmas ſex; in calcinatione ad uncias totidem & drachmas quinque.

Agarici unciæ duæ ope ſpiritus vini præbuerunt extracti reſinoſi ſaporis nauſeoſi & ingrati drachmas quinque cum ſemiſſe. Aqua vero perparum ex Agarico ſolvit & extrahit, ſed illud in mucaginoſum magma convertit. Ejus tamen infuſum in aqua chartam cæruleam purpuream reddit.

§. XXIII.

Neumannus acquiſivit ex una libra Agarici via ſicca deſtillati uncias quatuor ſpiritus acidi, olei empyreumatici uncias quinque cum drachmis duabus, & ex capite mortuo, duas uncias unamque drachmam ponderante, ſalis alcalini fixi ſex grana.

Libra dimidia Agarici dedit uncias ſex extracti ſpirituoſi, ſive reſinoſi. Extractum aquoſum ſolas tres drachmas pependit.

Cartheuſer aſſerit, reſinoſam in Agarico partem ferme ad dimidium pondus adſcendere, eamque hærere magis in corticali exteriore ſubſtantia; ſalino-mucilagineam vero partem magis in interiore fungoſa. Ex corticali fieri tincturam ſpirituoſam ſaturate coloratam; longe debiliorem ex interiore fungoſa. Infuſum aquoſum, ob ſolutæ mucilaginis craſſitiem, non tranſire filtra chartacea, ſed colatura & expreſſione per linteum a recrementis terreſtribus eſſe ſeparandum. Sic extractum inde parari coloris brunnei, hinc inde maculis albidis diſtinctum.

§. XXIV.

§. XXIV.

In Actis Academiæ regiæ Pariſinæ anni 1714 a celeberrimo Boulduc communicata leguntnr de Agarico ſequentia. Deſtillatione dedit copiam notabilem ſalis alcalini volatilis, & parcam ſalis eſſentialis. In capite mortuo perparum ſalis alcalini fixi fuit. Ope ſpiritus vini tincturam ex Agarico extraxit reſinoſam, ſapore & odore intolerabili, cujus uniea affuſa linguæ gutta vomitum fecerit, & per totum diem nauſeam. Ex duabus unciis Agarici tinctura ſex drachmarum cum ſemiſſe fuit. Reſidua pars novem drachmarum nihil ultra, quod ſolvi poterat, continuit; meramque ſiſtebat mucilaginem inutilem vel pultis ſpeciem, quam ortam credit ex farinoſa Agarici parte emollita, dum reſinoſam ex ſola ſuperficiali ſive corticali parte deducit. Experimento hanc conjecturam firmat; nam ſolummodo ex corticali tincturam obtinuit, ex interiore ſubſtantia vix ullam; unde arbitratur, corticalem ſolam (*) purgante vi pollere, inque uſum eſſe trahendam. Solventia aquoſa ægre agunt in fungum. Aqua ſola nihil elicit,

(*) Spielmannus contra cum aliis rejiciendam hanc ponderoſiorem, & quæ non exquiſita albedine gaudeat, eſſe putat.

cit, pultemque facit, nec extractum. Sale tartari actuosior reddita, quod ille etiam resinam invadat, non minus mucilaginem dat, sed cujus, post dierum aliquot quietem, pars superior mutatur in gelatinam transparentem, distinctam ab inferiore spississima. Atque sic tractatæ Agarici unciæ duæ cum salis tartari unciæ semisse largiebantur unciam unam & drachmam dimidiam extracti sat consistentis, in quo resina hærebat extracta per salem tartari, & hærebat sal essentialis extractus per aquam, optime purgantis sine nausea multoque lenius quam tinctura spirituosa. Inferior autem mucilaginosa pars plane non purgat. Ope aceti destillati, loco salis tartari, extractum fit idem earundemque virium.

§. XXV.

In Agarici Carinthiaci a reverendo Wulfen transmissi examine chemico cl. Professor Jacquin sequentia adnotavit. Ope novaculæ (nam vulgari cultro vix scindi se patitur,) in pluribus adultis fungis corticem ab interiore parte separavit, donec hæc albissima nec maculata supereset. Hoc modo consideratus cortex nonnunquam crassitiem digiti minimi habet. Omnes cortices una seorsim, omnem sic quoque medullam, tundi curavit; quo ex pluribus fungis mixtis unum commune

mune fieret experimentum. Pollen ſubtiliſſimus, intertundendum viſibiliter elevatus, tundentem, minus moleſte profeſſorem haud ſemper adſtantem, peſſime affecit per viginti quatuor horas, nulla quidem ſternutatione, ſed tuſſicula perpete & nauſea. Pro tinctura facienda alcohol ubique optimum & ſinceriſſimum adhibitum fuit, quod facile cum ſpiritu ſalis ammoniaci in offam Helmontii coagularetur. Illud repetito novum, affuſum in phiala alta duabus unciis corticis, digeſtumque, donec ultimo excolor inde rediret, ſuppeditavit tincturæ pellucidiſſimæ & eleganter granatini coloris uncias viginti ſex; in qua ſapor ipſius erat Agarici. Nec in hac, nec in alia reddita ante concentratiſſima, ſapor ille & odor intolerabilis cum ſequente vomitu, de quo Boulduc & (forte hunc ſecuti) Cartheuſer aliique loquuntur, obſervatus fuit. Neque concentrata illa in frigore coivit; quæ ſic coibat ante filtrationem, cum corticali magmate adhucdum ſuo unita.

Tinctura obtenta, in aquæ deſtillatæ libras quatuor immiſſa, omnem reſinam excuſſit, quæ, quantumvis ſic liquidi copia eſſet magna, pultaceum tamen quiddam albidumque exhibuit. Mixtura hæc deſtillata ex cucurbita vitrea alta, ita ut ne fortiter ebulliret, alioquin adſcenſura in alambicum tota, ſpiritum vini iterum dimiſit, in quo nec ſapore, nec odore, aliqua pars fun-

gi latens deprehendi potuit; & cujus nulla ſucceſſive egreſſa portio ab affuſa aqua turbabatur; ut neque oleum æthereum continuiſſe videatur. Poſt abſtractum omnem vini ſpiritum pars reliqua in vaſe ſtanneo in balneo aquæ evaporationi commiſſa uſque ad perfectam ſiccitatem fuit. Sic ſuperſtes reſina ponderavit unciam unam cum drachma una; fuſca, & ſapore prædita ſine dulcedine amaro, vix magis ingrato quam Agarici ipſius. Ante evaporationem in fundo liquidi refrigerati inventa fuit, in ejusdem effuſione in vas ſtanneum, maſſula reſinoſa ſub rotulæ forma, omnis ſaporis experis, vera colophonia; quæ derelicta propter affuſam aquam ab alcohole, dein calore deſtillationis in fluorem fuerat deducta, more terebinthinæ coctæ; dum reſina Agarici præcipitata pultem in evaporatione ferme ad finem uſque conſtituit. Videtur illa colophonia ab ipſa larice cum Agarico communicata fuiſſe, & ejus forte copia obtineri major poſſe, ſi minus caute, quam hic factum, ab adhærentibus ligni laricini reliquiis purgetur. Et potuit etiam ab exſudante de larice terebinthina plurimis fuiſſe modis ipſe fungus infectus, ut mirum non ſit, aliquando ex illo, uti commercia litteraria Norica habent, oleum æthereum chemicos obtinuiſſe. Feces ab extractione ſpirituoſa reſiduæ, fuſcæ, inſipidæque, poſt exſiccationem ſex drachmas æquarunt.

§. XXVI.

§. XXVI.

Idem fungi cortex in pulverem tuſus, cumque aqua deſtillata plurima per plures horas deeoctus, tandem aquæ conciliavit ſaporem fungi, ſed debilem. Prima decoctio facta in cucurbita vitrea fuit, ut abacta vaporum ſub forma aqua examinari poſſet. Hæc odorem fatuum ingratumque habuit, ſaporem nullum, nec olei ætherei veſtigium. Decoctum, in filtrum chartaceum injectum, ad refrigerii mox principium in pultem mutabatur, ut lente & demum poſt plures dies aqua tranſierit; quæ evaporata drachmam vix unicam dedit mollioris extracti. Et in hoc ſapor fungi fuit, & reſinoſi plurimum. In pulte relicta ſapor Agarici manſit.

§. XXVII.

Medulla pura ſive pars Agarici interior ope alcoholis, corticis adinſtar, examinata, omnia eadem obtulit phænomena. Hæc ſola diſcrimina obſervabantur. Tinctura erat debilior & flavi coloris. Nulla hic colophonia ſeparata fuit. Extractum reſinoſum pependit quinque drachmas. Feces drachmas decem.

In ſolutione aquoſa iterum eadem omnia. Sic autem aqua tamque æquabiliter medullam ſolvit, ut poſt contractam ebullitionem tota fere hæc diſpareat, vereque ſoluta credatur, dum tamen in filtrum immiſſa momento mutetur in pultem, difficiliusque aquam dimittat quam cortex. Decoctum ſæpius filtratum, ſemper turbidum albidumque, vix dimidiam drachmam extracti dedit, cujus ſapor peti debet a reſina admixta.

Neutra ſive corticis ſive medullæ tinctura, nec decoctum, nec ipſa fervida puls, cum ſolutione vitrioli martis ullam nigredinem produxit; ut fungus nihil quidquam adſtringentis continere videatur. Hallerus tamen ex Macquero narrat, fungum noſtrum a tinctoribus ſerici pro nigro colore adhiberi ſolere. Et ſane celeberrimus Macquerus, ſpecies compoſitas adſtringentes in hunc ſcopum paratas & vulgo adhibitas Agaricum etiam comprehendere, aſſerit; ſed opinor, non hic de noſtro fungo, ſed de Agarico quercino, vere adſtringente, ſermo eſt; quod ex Actis Academiæ regiæ Pariſinæ 1714. in eodem clariſſimi Boulduc tractatu ad calcem colligi poteſt.

§. XXVIII.

Medullæ Agarici unciæ ſeptem ex retorta vitrea in balneo arenæ deſtillatæ dederunt uncias quinque liquidi,

cujus

cujus dimidia fere pars oleum fuit. Hoc empyreumaticum, fœtidum, aquæ innatans, haud valde ſpiſſum, primo ffavum tranſiit, dein rubrum, tandem in nigrum vergens; & brevi jam in principio prodibat. Reliqua liquidi pars, rubeſcens, & ſucceſſive, dum egrediebatur, explorata, ſaporem acidulum primo habuit, ſyrupumque violarum rubello colore tinxit; ſenſim acrior & pungens evaſit; ſed nunquam viridem colorem in ſyrupo produxit, nec ſal alcalinus volatilis obſervatus ullo indicio fuit. Medulla in retorta brevi fluxit, & bitumen nigrum ſeu maltam referebat. Caput mortuum, ſubtus eleganter undulato-mammiloſum & chalybeo-cæruleſcens, fuit novem drachmarum; & poſt combuſtionem in igne aperto, per novem continuas horas protractam, donec ultima carbonacea nigredo diſparuiſſet, reliquit ſola octo grana cinerum ruforum, lixivioſo acri pungente ſapore pollentium. Ex his fervida ſolutis filtratisque remanſerunt in filtro terræ, dein calcinatione exſiccatæ, grana quinque; ut tria grana ſalis alcalini fixi tranſiverint in aquam ſolventem.

§. XXIX.

Corticis Agarici unciæ etiam ſeptem, uti medulla in præcedente paragrapho, tractatæ, dederunt liquidi uncias quatuor, cujus etiam ferme dimidia pars oleum

fuit; reliqua pars liquor, priori ſimilis. Natura utriuſque eadem, niſi quod hic utrobique color ſaturatior eſſet. Neque hic magis ſal alcalinus volatilis prodiit. Caput mortuum pependit drachmas undecim & ſemiſſem. Hoc calcinationem octo horarum ſuſtinuit, antequam in cineres delaberetur albidos unius & triginta granorum, in quibus grana quatuordecim terræ & ſeptendecim ſalis alcalini fixi fuerunt.

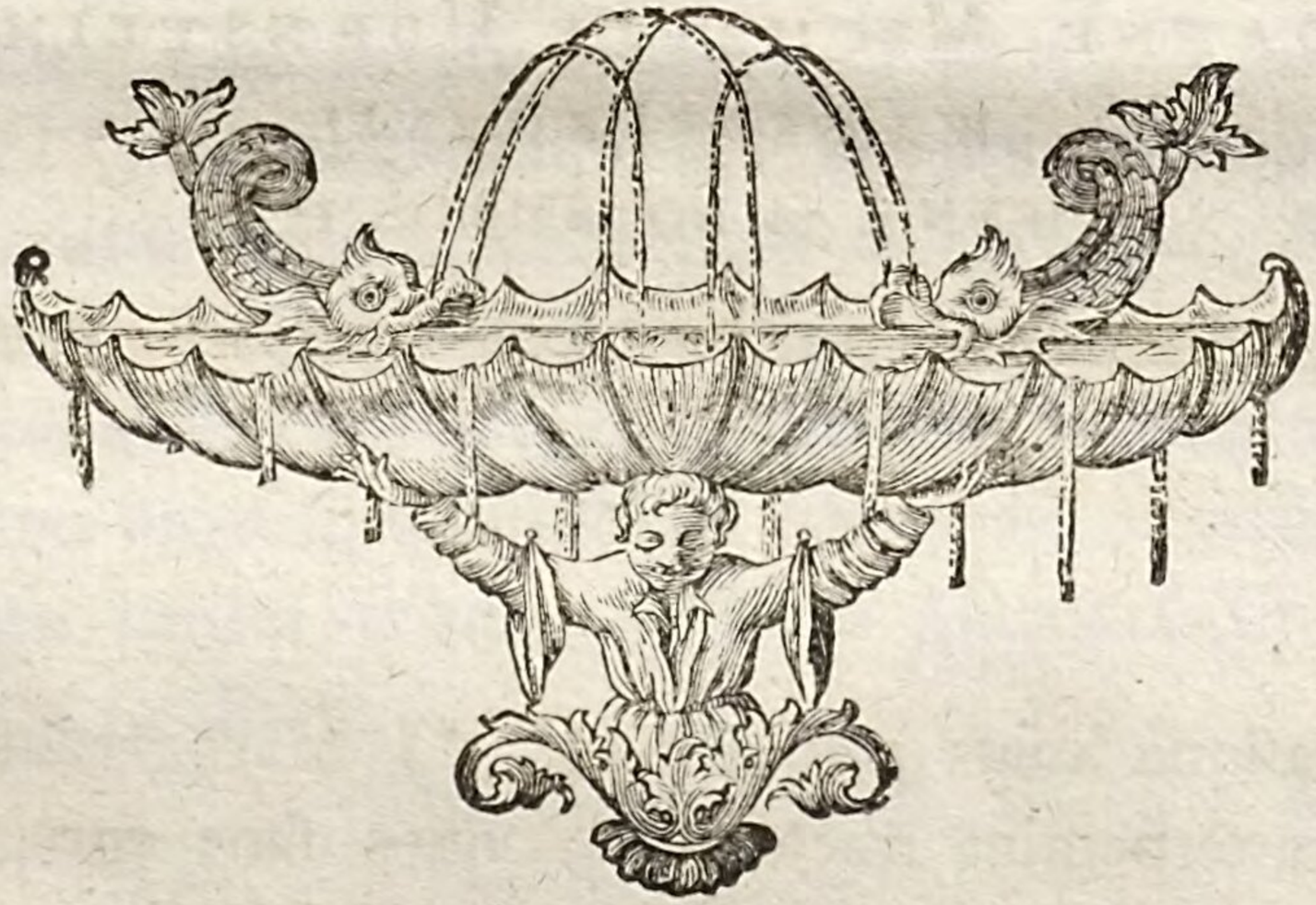
Ex dictis hiſce patet, quantopere producta hujus analyſeos diſcrepent ab illis Boulducianæ; ut ſtare una nequeant. Nec etiam intelligo, quid vir ille per ſalem Agarici eſſentialem intellexerit, quem obtentis alcalino volatili eidemque fixo præterea adnumerat. Cum Neumanniana autem congruit, ſola productorum proportione excepta.

In analyſi Geoffræana plane non capio liquorem illum urinoſum, ſale volatili prægnantem, & tamen eodem tempore acidulum. Prodire poſſe novi, uti ex lacte, de eodem corpore & liquorem acidum & liquorem alcalinum volatilem; ſed eundem liquorem prodire urinoſum ſimul acidumque, aut etiam binos priores illos quacunque demum proportione mixtos conſtituere liquidum cum acido tum urinoſo ſapore præditum, principiis chemicis repugnare exiſtimo.

§. XXX.

§. XXX.

Citat illuſtris Hallerus, habetque in Bibliotheca Botanica ſua diſſertationem J. Philippi Breyne de Fungis officinalibus, Lugduni Batavorum anno 1704. editam, in qua eſſet Agarici larigni deſcriptio, præparatio, habitus ad ignem, & admiſta varia, per quæ conſtat, totum reſinoſum eſſe. Quam doleo quam maxime, videre mihi haud contigiſſe.



VII.

AQUA AËREA PRAGENSIS,

EXCERPTA

EX DISSERTATIONE INAUGURALI MEDICA

PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMISSA

A

JOANNE MICHAELE HORNSTEIN,

WASSERBURGENSI.

VIENNÆ 20 NOVEMBRIS 1777.

§. I.

Occaſione hujus traductionis (*) Marggrafianorum de terra ſerpentina tractatuum, quos ſane egregios in diſſertationis locum proponere non dubitavi, mentionem fieri poſſe opportuniſſimam judico de aqua illa, quæ

(*) Tracti hi tractatuli hic omittuntur utpote notiſſimi.

quæ ſub paradoxo *Luftwaſſer* ſive *Aquæ aëreæ* titulo a paucis abhinc annis in medicos uſus internos venditur in Bohemia, atque hinc etiam in provincias adjacentes transferri cœpit. Nominis ratio eſt, quia aqua illa ſalem in ſe ſolutum continet, quem vulgo ajunt ex aëre in hanc fuiſſe attractum, propterea etiam ipſum nuncupatum *Luftſalz* ſeu *Salem aëreum*, cryſtalliſatum ingenti pretio (*) venalem. Et ſal hic, & illa aqua, tot morbis mederi prædicantur, ut parum abſit, quin ad medicamenti univerſalis dotes accedant. Vera utriusque origo tegi videtur. Fuere tamen haud ita pridem ex Bohemia Viennam transmiſſæ ſordes quædam terreæ & ſalinæ, quæ abraſæ dicuntur a ſaxis, ſchiſtorum more (**) ſtrata formantibus, & quæ denuo poſt affuſam aquam feruntur regenerari in eorundem ſuperficie. Hæ, quod a ruſticis colligi, vendique credantur ſalis aërei poſſeſſori, merito opinionem excitarunt, ad parandum illum forte adhiberi: quæ quidem conjectura quouſque habeat locum, Chemiæ gnarus facile ex ſequentibus intelliget.

(*) Una uncia venditur duobus florenis.

(**) In Helvetiæ montibus ſchiſtoſis argillaceis, ſoli ventisque expoſitis, ſal efflureſcit, brevi regenerandus, in uſum medicum ſub Salis alpini titulo receptus, quem cel. Andreæ invenit eſſe ſalem amarum. Vide omnino ejus *Briefe aus der Schweiz* edit. alt. pag. 222, & præcipue pag. 230. & ſeq. quæ forte haud parum illuſtrabunt Salem aëreum.

§. II.

Elixata ope aquæ deſtillatæ puriſſimæ & frigidæ hæc terra lixivium dedit ſalinum, amaricans, ſyrupum violarum colore viridi tingens, vix tamen manifeſto alcalino ſapore linguam afficiens. In filtro fæces terreſtres remanſerunt. Lixivium poſt evaporationem repetitamque cryſtalliſationem peractam exhibuit primo ſeleniten, dein ſalem genuinum amarum pauciſſimo mirabili glauberiano ſale inquinatum. Nullum fere lixivium mater relictum fuit; ſed nec pauciſſimum hoc, nec ſal amarus ille, nec ſelenites obtentus, colorem ſyrupi violarum mutaverunt. Proportiones obſervatæ non fuerunt, quoniam ſcopus erat, ſolam contentorum noſſe indolem, nec quantitatem.

§. III.

Nunc ad examen Aquæ aëreæ transeamus. Una lagena, in qua Viennæ proſtat venalis pretio duorum florenorum, continet circiter uncias octo & viginti hujus aquæ, colorem ſyrupi violarum minime afficientis. Deſtillata hæc leniſſimo omnium igne in vaſis vitreis clauſis ad abſtractionem uſque unius tertiæ partis, transmiſit in excipulum aquam ad omne experimentum puriſſimam. Sed in retortæ aqua reſidua, adhuc calente, hæſit in fundo excuſſa propter aquæ diminutionem materies alba, quæ ex frigefacta, per decantationem liquidi, ſeparata, & ope deſtillatæ frigidiſſimæ celeriter & repe-

tito

tito abluta, meras obtulit minimas oblongas, & micantes cryſtallulos ſeleniticas ſive gypſeas. Aqua aërea ultra adhuc tantiſper evaporata in vaſe aperto, novas ſimiles particulas ſeleniticas depoſuit, quæ ſic excuti de aqua illa pergunt, quamdiu ſuperſunt, & quidem ſolæ ante ſecuturum ſalem omnes, ſi prudente ac lenta evaporatione utimur; ita quidem, ut tandem ex dictis viginti octo unciis Aquæ aëreæ, ſive ex Aqua in una lagena contenta, pene drachma integra hujus gypſi elicita fuerit.

§. IV.

Itum tunc ultra eſt, & poſt ſeparatum ſeleniten, per interruptas plurimas evaporationes, ſecutasque hinc totidem cryſtalliſationes, protractas ad ultimas uſque Aquæ aëreæ guttas, ſemper una eademque ſalis ſpecies, in principio quidem forma craſſiore, tandem graciliore, obtenta fuit, verus ſal amarus, ex terra ſerpentina & ex acido vitriolico conflatus, perfecte terreſtris neuter, ſyrupi violarum colorem non mutans, leviſſima labe ſalis mirabilis infectus. Et hujus quidem ſalis amari ex unius lagenæ aqua unciæ duæ cum ſemiſſe obtentæ fuerunt.

§. V.

Sal vero dictus aëreus, examini chemico ſubjectus, ſalem ſe quoque amarum probavit, nulla nota a memorato in præcedente paragrapho ſale diverſum.

§. VI.

Ut itaque Aqua illa aërea, quacunque demum ratione confecta, ſive fuerit ab ipſa etiam natura nobis jam talis conceſſa, ex ſe nihil ſit aliud, quam ſolutio ſalis amari aquoſa, gypſo & pauciſſimo mirabili ſale inquinata; quæ artificiali, a pharmacopœo ex aqua puriſſima & ex ſale amaro legitimo parandæ, tantum abeſt, ut dici virtute medica ſuperior mereatur, quin potius ob gypſi contenti notabilem copiam eidem cedat puritate. Neque igitur alia dos ulla attribui Aquæ aëreæ aut Sali aëreo poteſt præter hanc, quam cum illis ſal amarus ejusdemve ſolutio aquoſa habeat communem.

§. VII.

Sed, inquiet aliquis, ſi hæc ita ſint, quare ſolutio aquoſa ſalis amari vulgaris, Viennæ præparata, alio gaudet magis falſo & ingratiori ſapore quam Aqua Pragenſis aërea? Ad objectionem facilis & prompta eſt reſponſio. Ferme omnis ſal amarus, vulgo hic venalis, majore quantitate ſalem Glauberi mirabilem ſibi immiſtum gerit; quin imo totus nonnunquam fere quantus ſal mirabilis eſt, unde, licet dote medica fortaſſis haud diſcrepent, ſaporem tamen neceſſario oportet eſſe diverſum. Si vero ſal amarus adhibeatur vulgaris, a labe mirabili ante purgatus, aut alius ex ſe ſincerus, ſolvaturque eadem proportione in aqua fontana, ſolutio

hæc

hæc ab Aqua aërea nullo diſtingui ſenſu poterit. Prius igitur purgari ſal amarus debet, quam pro Aqua aërea conficienda ſumatur. Depuratio a cognitis utriusque ſalis proprietatibus petenda eſt. Sal mirabilis enim, niſi loco ſervetur humido, paulatim in farinaceum album pulverem fatiſcit; multoque fatiſcit celerius, ſi in cubiculo calido, aut ad lenem calorem alium, libero aëri exponitur. A tali calore cryſtalli ſalis amari nihil patiuntur. Si itaque ſal amarus, in calore ita tractatus, dein cum ſuccuſſu aliquo trajicitur per cribrum, foraminulis aptis perforatum, transmeabit cribri poros ſolus in farinam verſus ſal mirabilis, remanente in cribro ſale amaro integro. Debetque hæc operatio repeti, donec ultra ſal non fatiſcat. Ne vero inutilis fiat labor cum ſale mirabili mero, pro amaro empto, aut cum amaro nimiopere a ſale mirabili inquinato, criterium eſt ad manus oleum tartari per deliquium, quod inſtillatum in lixivium ſalis mirabilis quum mutationem oculis ſenſibilem non inducat, eo puriorem indicabit ſalem amarum, quo terram ejus præcipitem copioſius dabit.

§. VIII.

Aut poterit ad ſalem amarum puriſſimum obtinendum, ſi lapis ſerpentinus eſt in promptu, uti ſæpe eſt ex diffractis, nunc inutilibus & abjiciendis, mortariis, piſtillis, ſimilibusque, ex hoc in pulverem tuſo & ex

oleo vitrioli ſecundum doctrinam Marggrafianam fieri ſal amarus. Ubi, ſi ſuperabundantis acidi vitriolici jactura nos non movet, deſtillatione ſuperſederi poteſt, dum tuſo ſerpentino in pelvi terrea vitrata ſuperaffundi-tur vitrioli oleum ſine omni aqua, maſſam ſpathula lignea movendo, ſed tamen proportione minore. Brevi ſubitaneus & ſummus excitabitur calor. Tunc calcinatur maſſa, quæ candens injiciatur in aquam. Sa lixivii filtratione & evaporatione enatus calcinetur denuo, ut omne ferri vitriolum, hic una præſens, deſtruatur, qui iterum ſolutus & cryſtalliſatus ſinceriſſimum ſiſtet ſalem amarum.

§. IX.

At vero cur §. II. lixivium terræ ſalinæ ſyrupum violarum colore tingit viridi, dum tamen producta hujus lixivii nulla in colorem ſyrupi agunt? Hæc ita fieri concipio. In terreis illis transmiſſis ſordibus hærent ſal amarus, ſelenites & ſal alcalinus mineralis. Hi omnes elixantur ab aqua frigida; & videtur ſal amarus ſelenitæ conciliare majorem ſolubilitatem. Alcalina pars lixivii, utut tantilla, afficiet ſyrupum. Hæc autem, quæ in frigido lixivio agere tam prompte aut facile non potuit in ſeleniten, hujus partem deſtruet aliquam in protracta fervida evaporatione, uniendo ſe cum acida vitriolica parte ſelenitæ in ſalem mirabilem; quo lixivium totum evadat neutrum.

FINIS.

EXPLICATIO

TABULARUM.

Tab. 1. Fig. 1. Genitalia Apocyni ſibirici
— — 2. — — Periplocæ græcæ.
— — 3. — — — — africanæ.
— — 4. — — Cynanchi acuti.
— — 5. — — Aſclepiadis Vincetoxici.
— — 6. — — — — nigræ.
Tab. 2. Fig. 1. — — Cynanchi erecti.
— — 2. — — Aſclepiadis curaſſavicæ.
— — 3. — — — — ſyriacæ.
— — 4. — — — — fruticoſæ.
Tab. 3. Genitalia Stapeliæ hirſutæ.
— 4. — — — — variegatæ.
— 5. Sempervivum ſediforme monſtroſum.
— 6. Clathrum denudatum.
— 7. Lycoperdum piſiforme.
— 8. — — luteum.
— 9. Hydnum gelatinoſum monſtroſum.
— 10. Peziza coronaria.
— 11. Boletus medulla panis.
— 12. — — leptocephalus.
— 13. Tremella meſenteriformis.
— 14. — — rufa.
— 15. Tubularia arachnoidea.
— 16. Tremella hydnoides.
Tab. 17. Fig. 1. Draba Fladnizenſis.
— — 2. Cardamine bellidifolia.
— — 3. Saxifraga burſeriana.
— — 4. Cineraria alpina.
Tab. 18. Fig 1. Ranunculus pyrenæus.
— — 2. Primula pubeſcens.
— — 3. Gentiana nana.
Tab. 19. 20. & 21. Boletus laricis.

C O N T E N T A

IN HOC VOLUMINE.

I. Genitalia Aſclepiadearum.

II. Compoſitiones medicamentorum pharmaceuticæ generales.

III. Sempervivum ſediforme monſtroſum.

IV. Fungi quidam ſubalpini.

V. Plantæ rariores Carinthiacæ.

VI. Agaricum officinale.

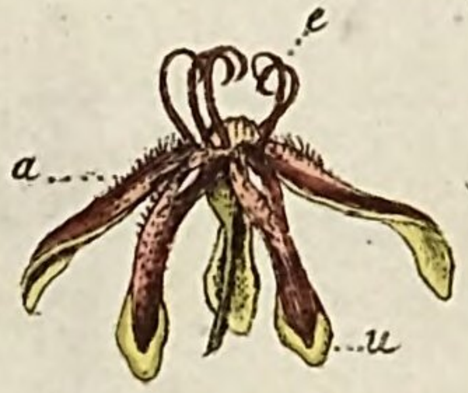
VII. Aqua aërea Pragenſis.

V I E N N Æ,

TYPIS JOSEPHUM GEROLD, AUL. IMP. TYP. 1778

Tab. 1. fig. 2





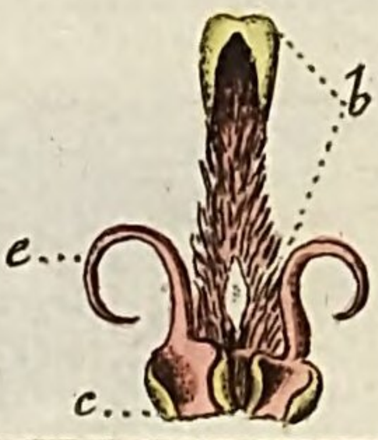










fig. 1.

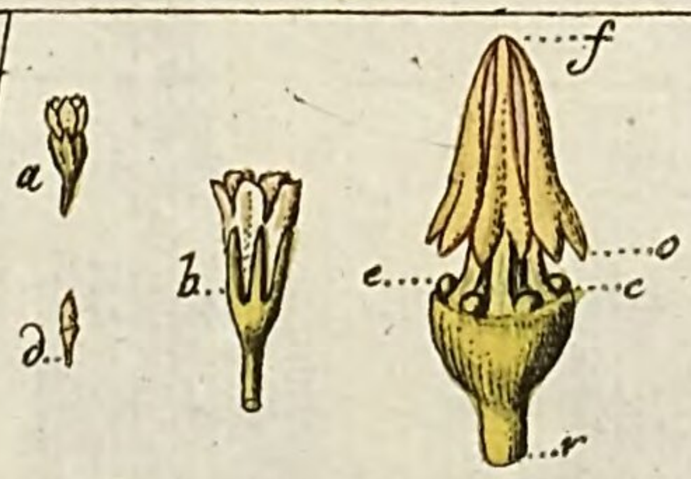






fig. 3.



fig. 4.

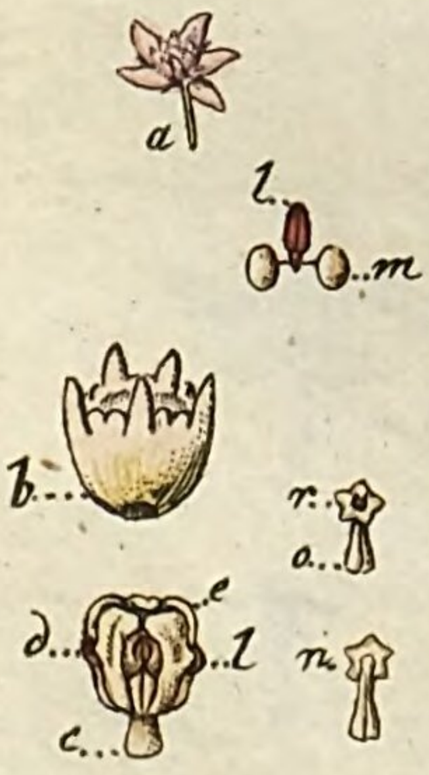


fig. 6.



fig. 5.



J. Adam Sculp.

F. 1. Apocynum sibiricum. p. 9.
F. 4. Cynanchum acutum p. 16
F. 5. Asclepias Vincetoxicum p. p. 17.

F. 6. Asclepias nigra. p. 19.
F. 2 Periploca graeca p 11
F 3. Periploca africana p 13.

Tab. 2. fig. 1.



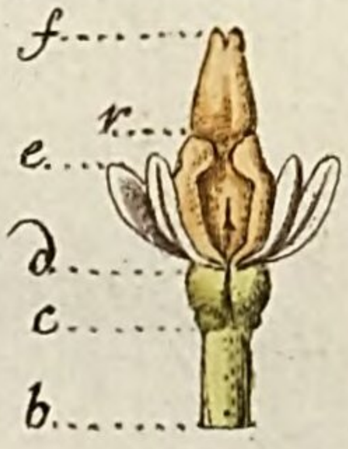


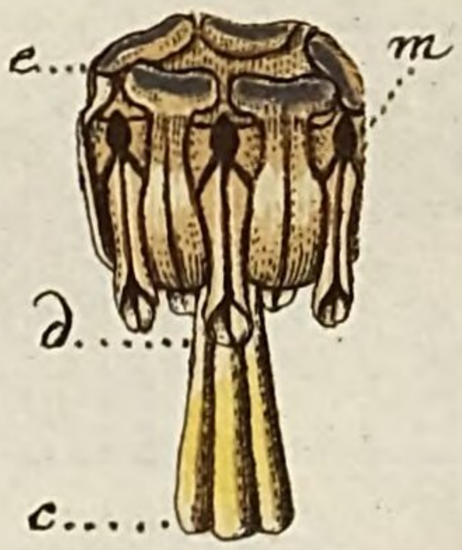


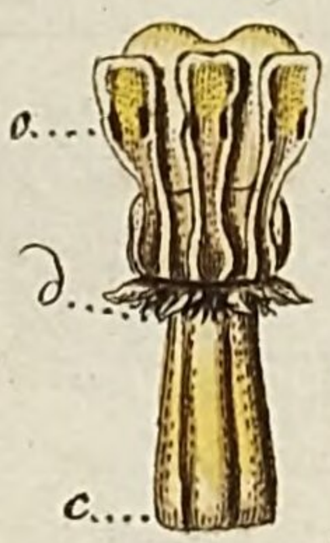


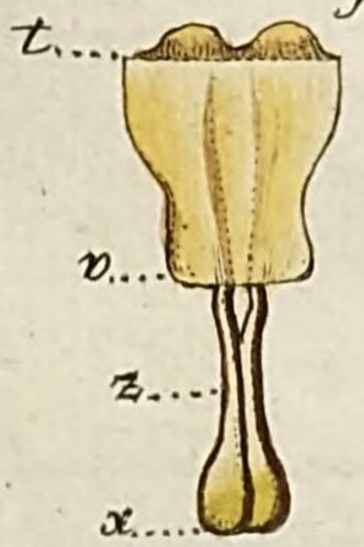


fig. 2.

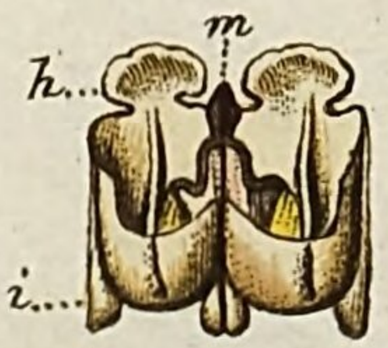












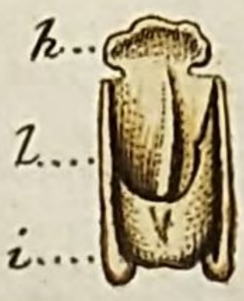






fig. 3.





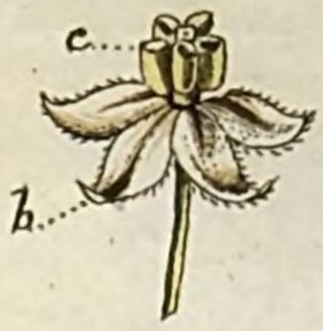






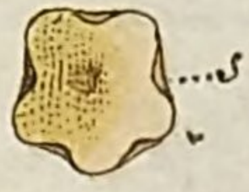


fig. 4.



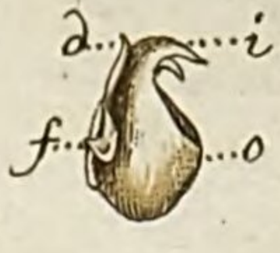


















F. 1. Cynanchum erectum. p. 20.
F. 2. Asclepias curassavica p. 22
F. 3 Asclepias Syriaca. p. 24
F. 4. Asclepias fruticosa p. 25

Tab. 3.

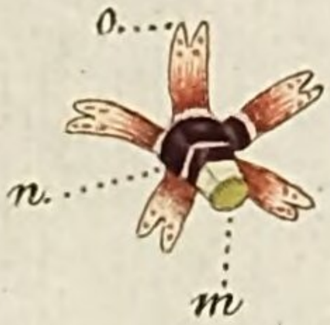


Stapelia hirsuta.

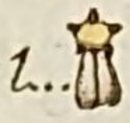
p. 28.

Tab. 4.

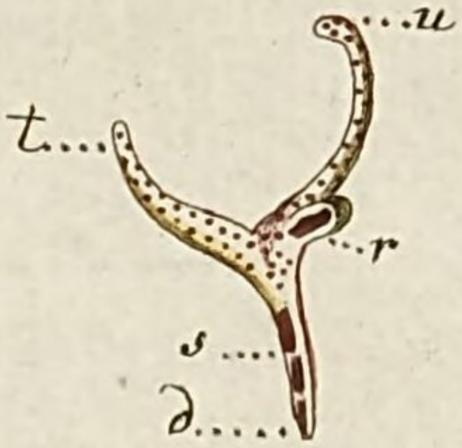




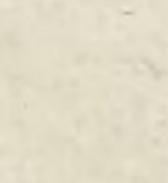












Stapelia variegata.

p. 27

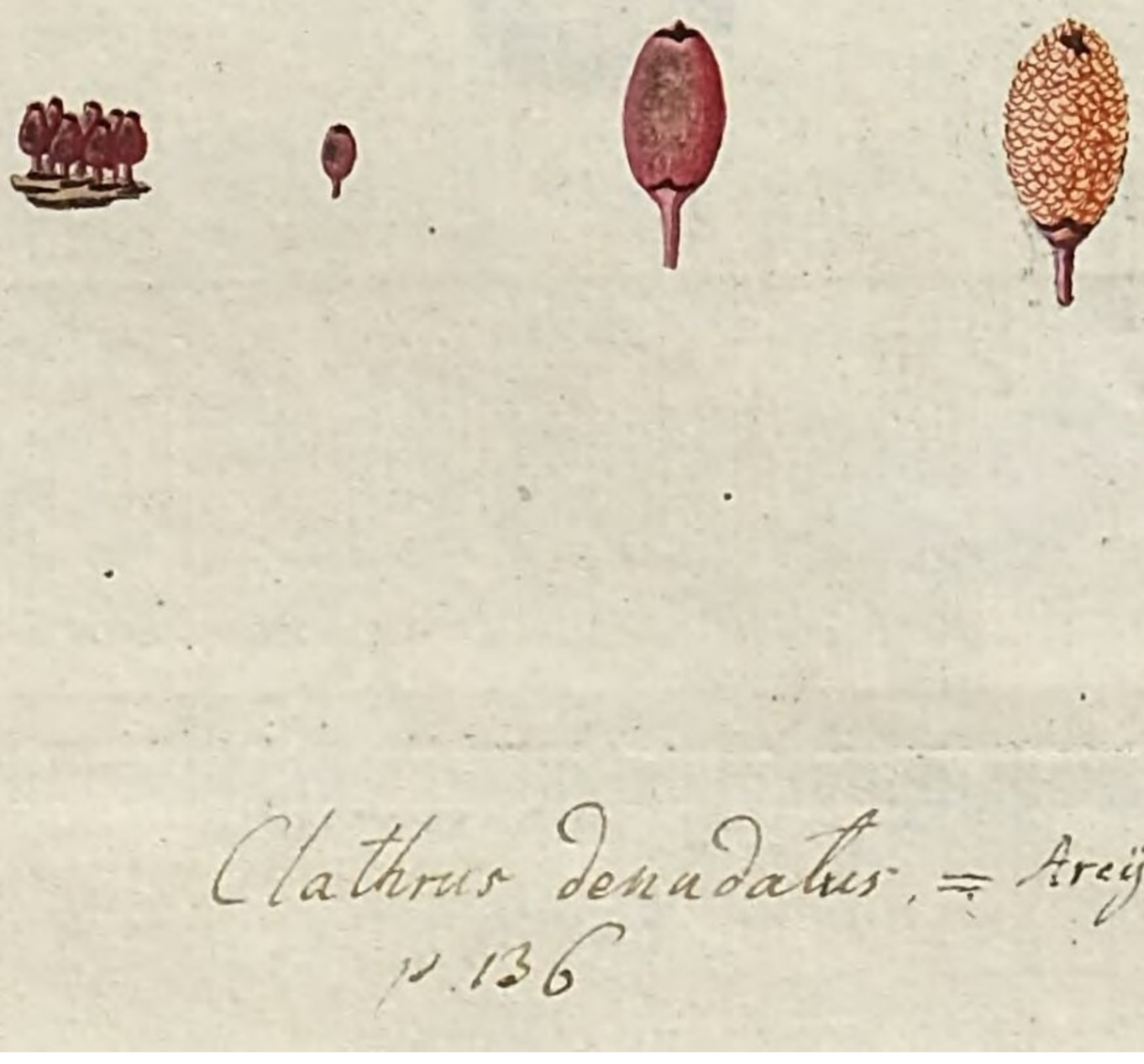
T. 5.



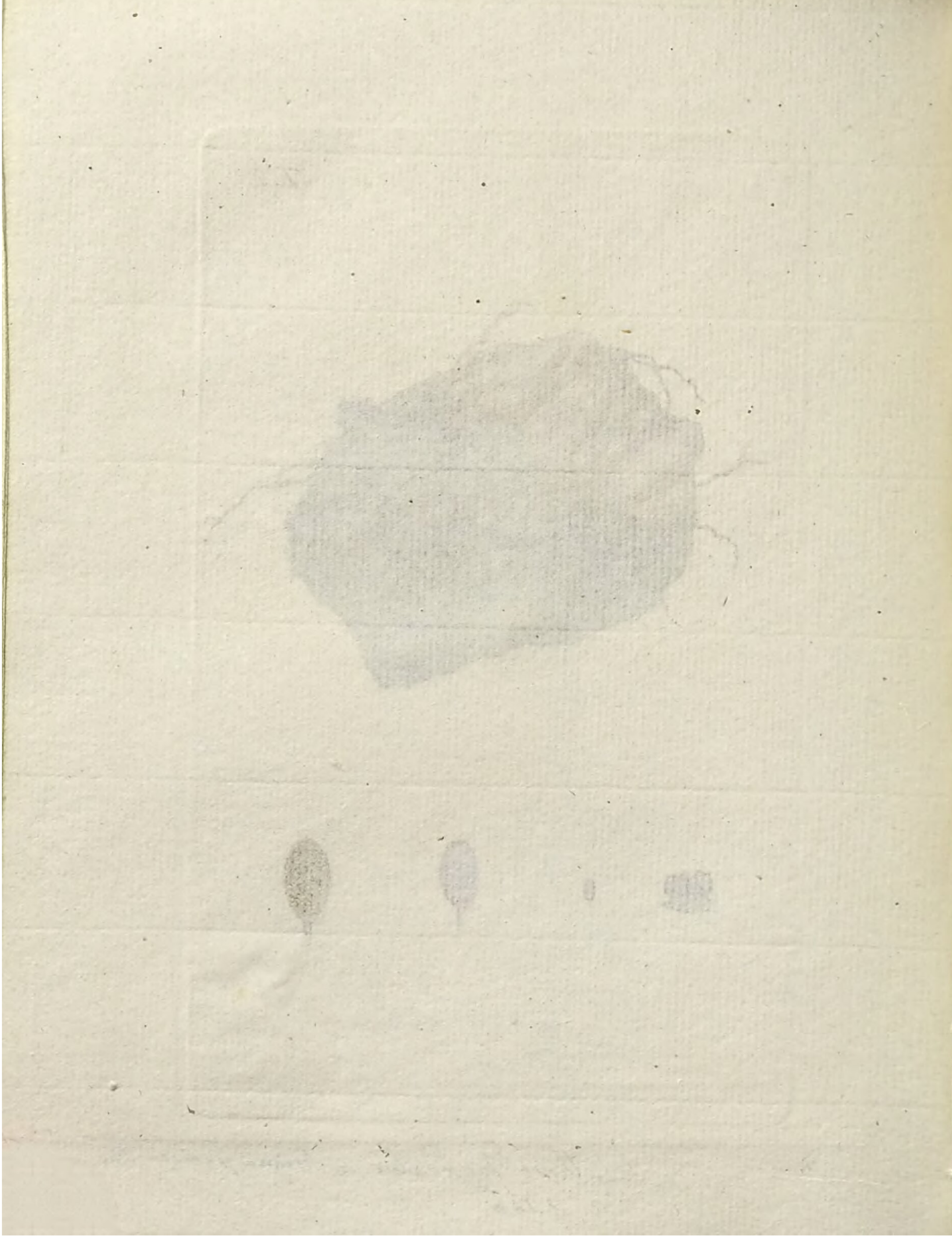
Sempervivum sedi forme monstrosum. p. 133

T. 6.

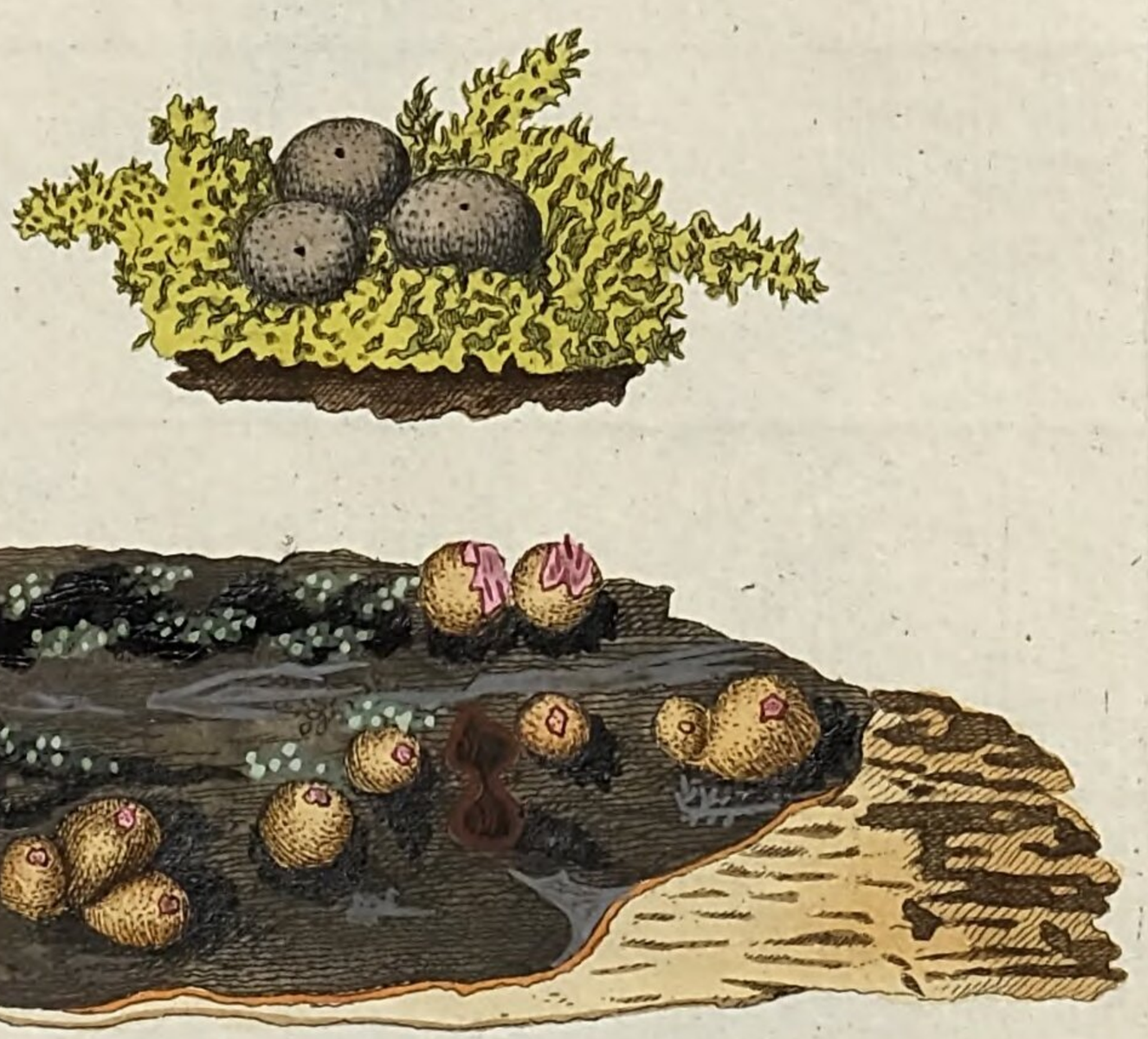




Clathrus denudatus. = Areyria punicea Pers.
p. 136



T. 7.



Lycoperdon pisiforme = Lycogala miniata Pers.
p 137

T. 8.



Lycoperdon luteum = Trichia varia Pers.

p. 138.



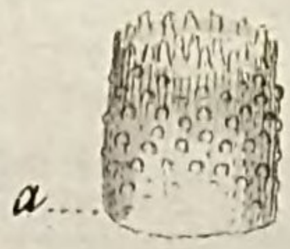
T. 9.







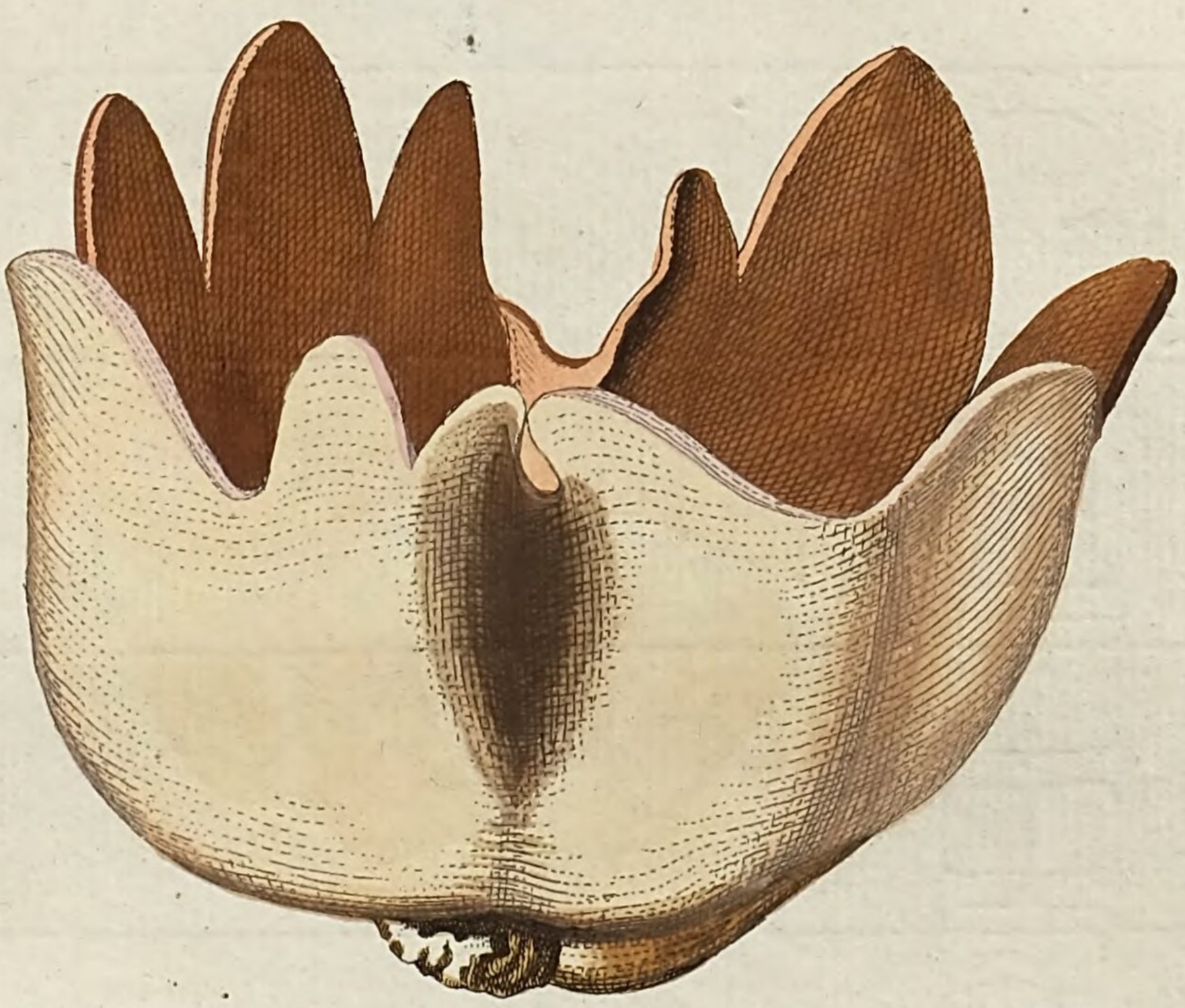




Hydrum gelatinosum monstrosum. Pers

p. 139

T. 10.



Peziza coronaria. Pers
p. 140

T. 11.

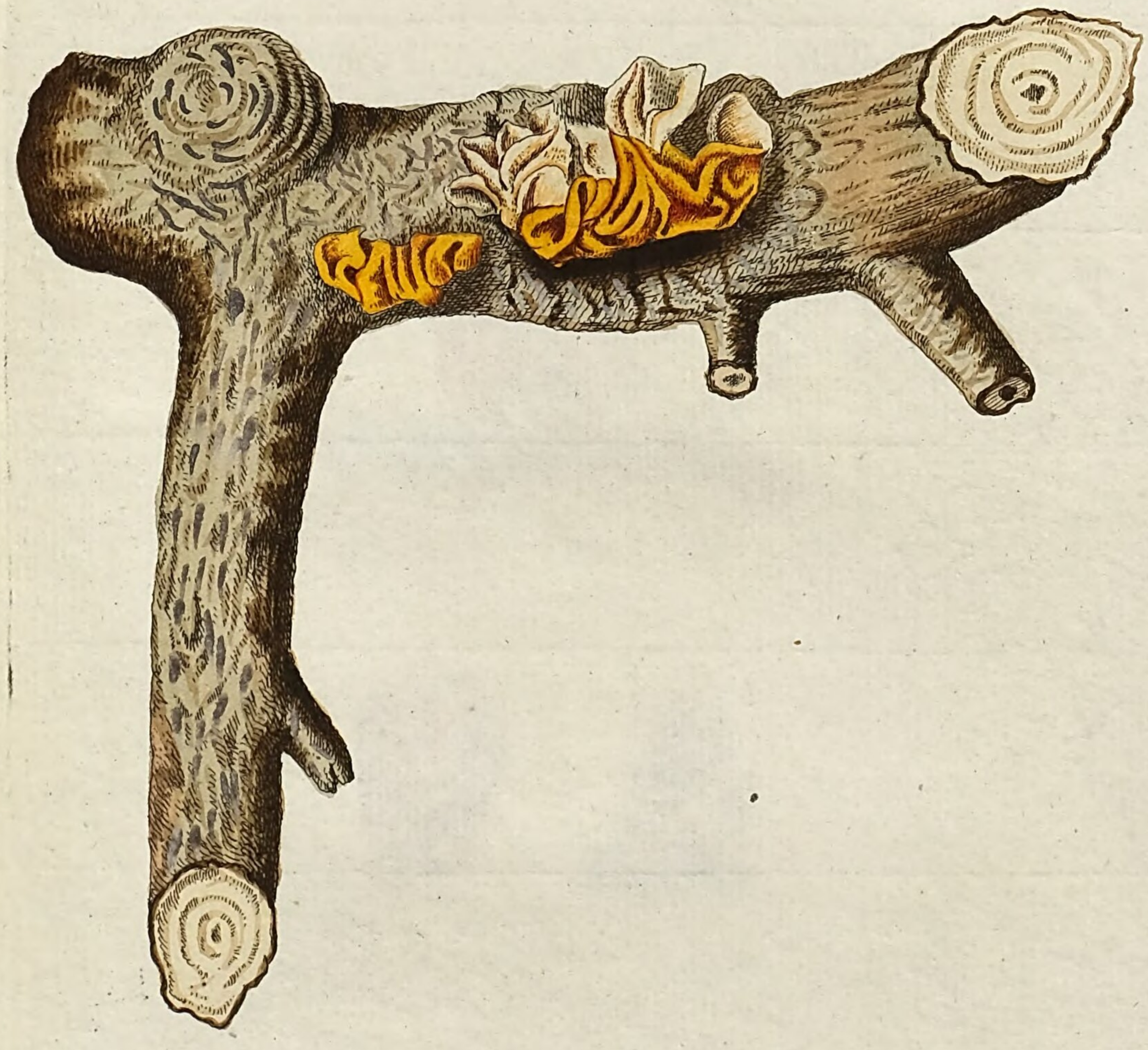


Boletus medulla panis. Tes
p. 141

T. 12.

Boletus Leptocephalus Pers
p. 142

T. 13.



Tremella mesenteriformis Pers
p. 143

T. 14.



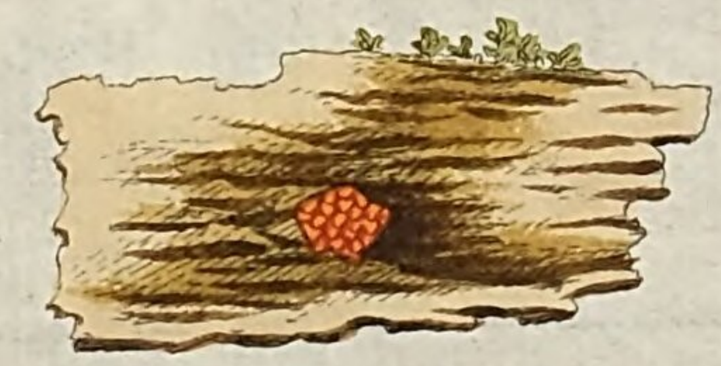
a...

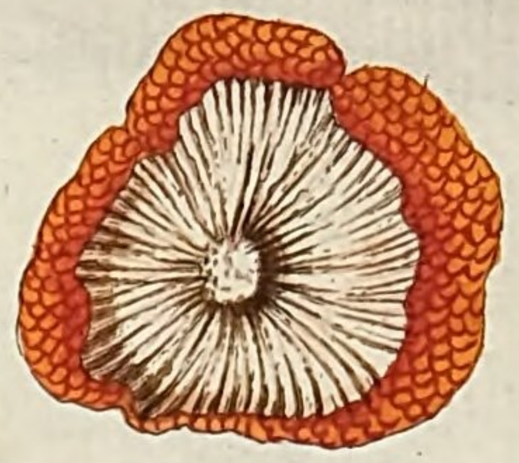
Tremella rufa Pers
p. 143

T. 15.

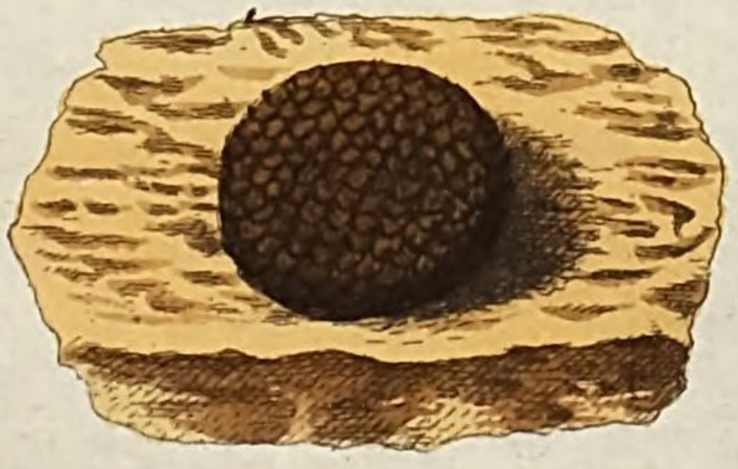










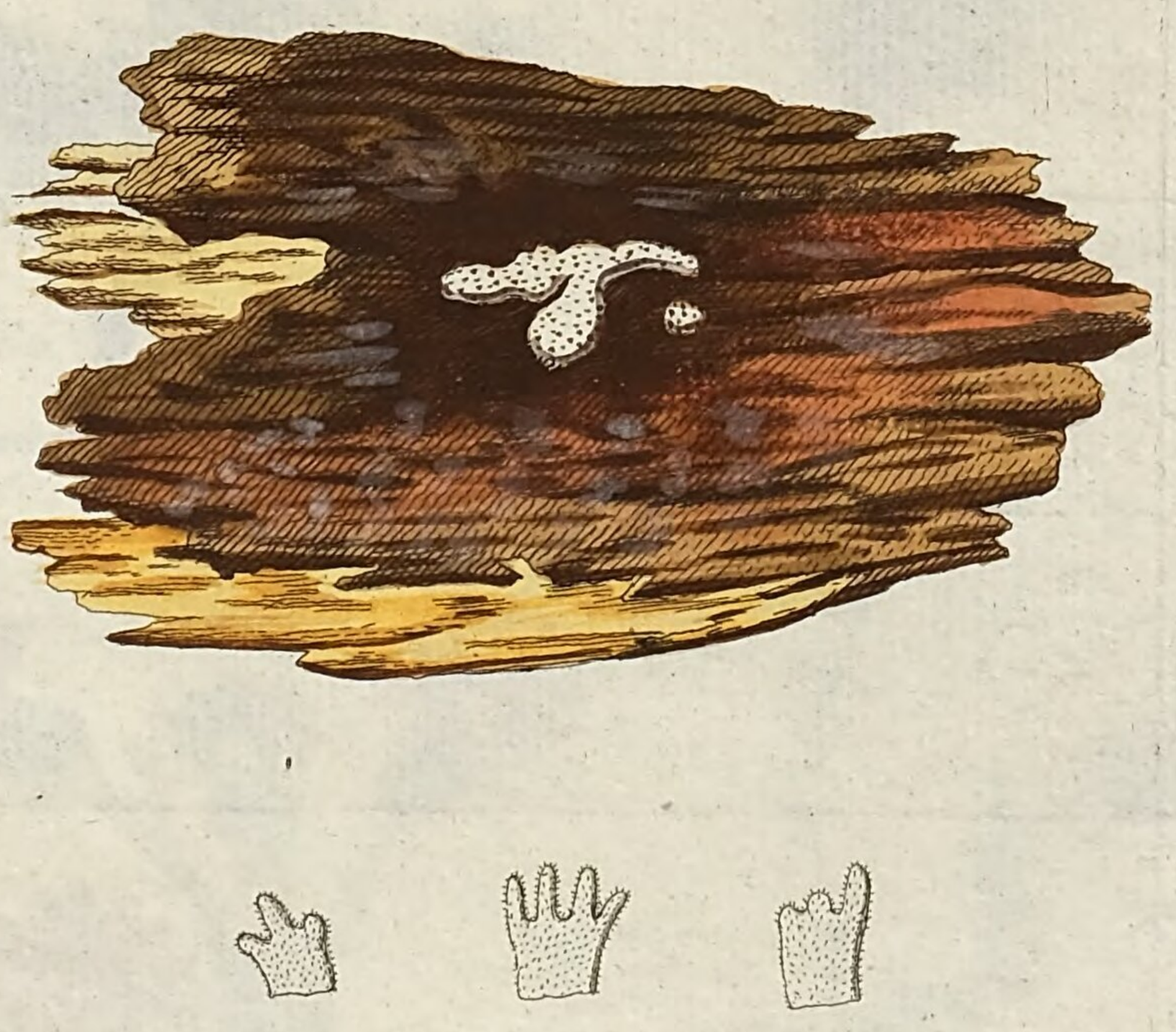




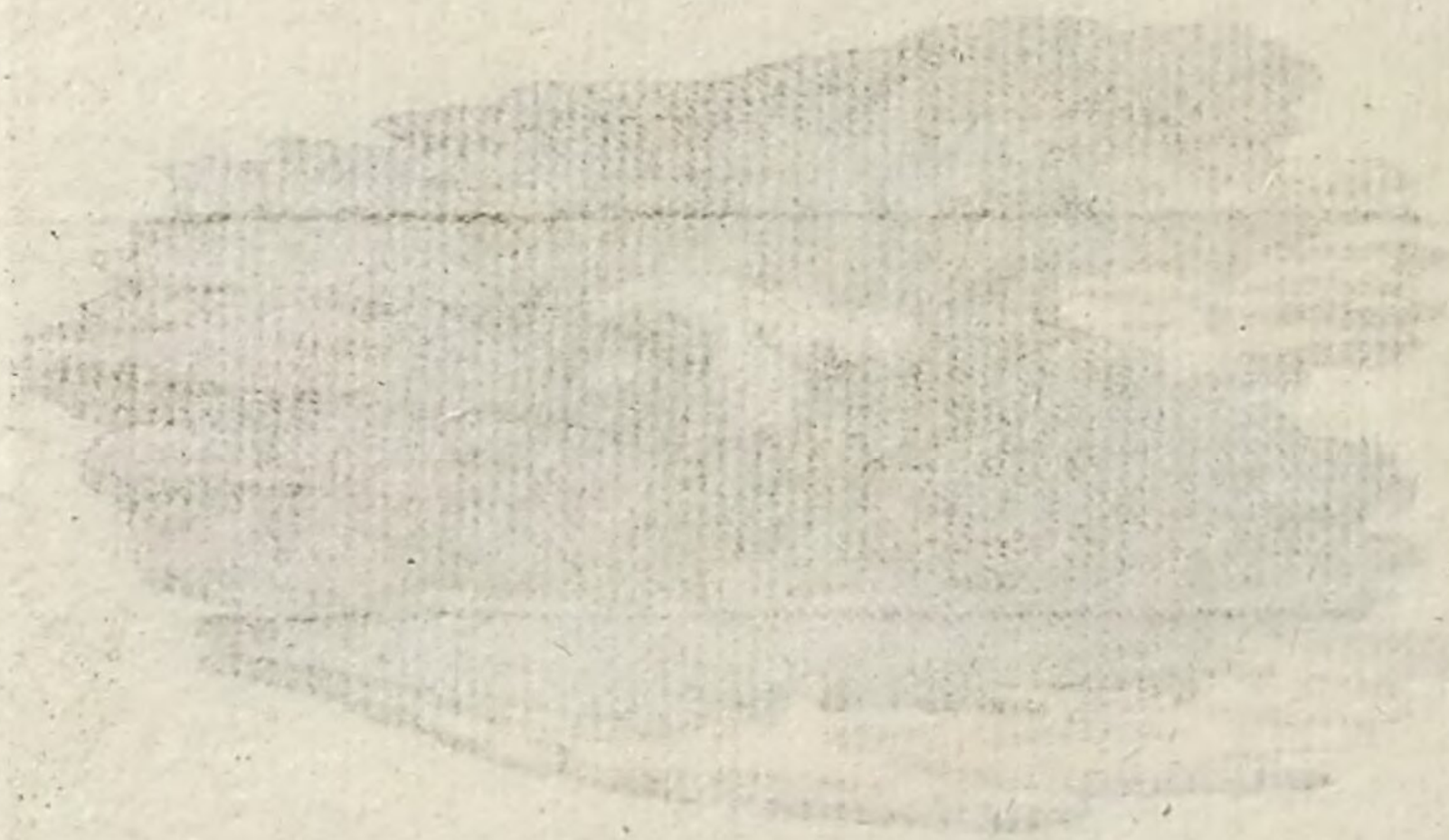
Tubularia arachnoidea – Tubulina fragiformis Pers.

p. 144

T. 16.



Tremella hÿdnoides.
p 145.



T. 17.



f. 3... Saxifraga burseriana
p. 152



f. 1. Draba fladnizensis
p. 147



Cineraria alpina
p. 156.

f. 4...



f. 2...

Cardamine bellidifolia
p. 148.

T. 18.



f. 1.

Ranunculus pyrenæus.
p. 154.



f. 2.

Primula villosa β. pubescens. p. 157

f. 3.

f. 3.



f. 3.

Gentiana nana. p. 161

T. 19.



Boletus laricis – purgans Pers
p. 172

T. 20.



J. Adam fecit.

Boletus laricis. p 172 purgans Per

T. 21.



Boletus laricis - purgans Dec
p. 172

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Jacquin, Nikolaus Joseph <<von>>,

Nicolai Josephi Jacquin Miscellanea Austriaca Ad Botanicam, Chemiam, Et Historiam, Naturalem Spectantia Cum Figuris

Bd.: 1

(1778)

Coburg, Landesbibliothek -- E I 3/15
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11942397-3